

KAREL ČAPEK

TRAPNÉ POVÍDKY¹

OTCOVÉ

Od rána svítilo náměstí jako jediná horká kamenná plotna pod bezoblačným nebem. Bílé štíty s podloubími, v oknech kvetou kakty a geránie, zrzavý psík se oklepává na dlažbě. Mračná průčelí bohatých domů dýší chladem do planoucího dne; blahobytné šero vyzírá z nitra velikými temnými tabulemi zavřených oken. Před domem lékárníkovým spí bernardýn jako sfinga. Je ticho, je vždy ticho na tomto náměstí; ticho dešťů, ticho poledního žáru, ticho nedělí, ticho dnů práce. Jako ohromný a strmý koráb trčí kostel do středu náměstí. Tudy chodívalo děvčátko, pokud žilo.

Zemřelo, a nikdy malé město nevidělo bolesti větší, než byla bolest jejího otce. V posledních dnech už neopouštěl pelesti jejího lůžka; jenom když spala, stál u okna a díval se do náměstí. Tudy s ní chodíval, pokud žila, vodil se s ní za ruku a hovořil; lékárníkův bernardýn vždy ometl zem svým těžkým chvostem a vstal, aby ho mohla pohladit. Starý lékárník sáhl do skleněné nádoby a dal jí hrst šedivých prsních cukrátek. Děvčátko je pak s odpořem vyplivovalo, a její ubohé prsty zůstávaly ještě dlouho potom umazané a lepkavé.

Tudy s ní chodíval dolů a k řece. Bála se některých domů a nikdy neřekla proč; bála se lidí a zlých psů, studní s okovy, mostů, žebráků a koní; bála se řeky a strojů. Při každém záchvěvu bázně sevřela ruku svého otce, a on odpovídal silným stiskem ochrany: Neboj se, jsem tu. Tudy s ní chodíval lesní procházkou, kutálel šišky po svahu a nutil se do žertu; to dítě se nikdy na nic neptalo. Každý je znal: on, vážný otec, tlustý, skloněný a starostlivý; ona, nehezky nastrojené šestileté děvčátko světlých vlasů a hubených líček. Děti za ní křičely „nedomrlá”; tu on zrudnul, trpěl a chodil pak žalovat rodičům. To byly jejich procházky.

Bernardýn vstal a ohlížel se. Stonala tři týdny a umřela. Několik žebraček už stojí před domem smutku; pohřební hosté se scházejí, pekou se chvíli na náměstí a pak vejdou. Už čeká hudba a ministranti s křížky a svítilnami, čtyři dělníci z otcovy dílny v nových černých šatech nesou máry ověšené dlouhým sukem, jdou bílé družičky, polo rozpačité a polo potěšené,

¹ Převzato z: Čapek K., *Boží muka; Trapné povídky*, Praha 1981 (redakčně upraveno).

přichází sbor s notami pod pažím, veliké smějící se slečny, světlé šaty a kytice; pomalu schází se honorace města v dlouhých černých kabátech a hedvábných sukních, těžké cylindry, vážné a slavnostní tváře; přichází celé město, protože v něm otec zaujímá statky a hodnosti. Konečně děkan a ještě dva kněží s bílými ornáty na znamení nebeské radosti. Nahoře ve velkém salónu leží děvčátko, věneček na plavých vlasech a ve voskových ručkách zlomenou svíci.

Je ticho na náměstí a bernardýn uléhá s hlavou zdviženou k utichlému domu. Tu nese se otevřeným oknem silný hlas kněze: „Sit nomen Domini.” Žebračky padají na kolena. „Laudate, pueri, Dominum: laudate nomen Domini.” Mužský sbor vpadá: „Sit nomen Domini benedictum.” Žebračky před domem spustí huhlavou, zmatenou modlitbu, z níž pomalu se rodí slova otčenáše. „Hic accipiet,” zpívá mocný hlas děkanův. „Kyrie eleison.” „Christe eleison.” „Kyrie eleison. Et ne nos inducas in tentationem.” „Sed libera nos a malo.” Bernardýn se svěšeným ohonem prchá domů. „Oremus.” Je ticho v domě, že i žebračky umlkly. Jen kašna zurčí prostřed náměstí.

Zemřelo děvčátko, bylo slabé a ani ne krásné; bálo se širého náměstí, bálo se velkého psa i kašny, jež pro ni neměla dna, šlo životem vedouc se za ruku svého otce, zastonalo v jeho náručí, a nyní tedy chvalte jméno Páně, že zemřelo v ubohých šesti letech, aby se stalo andílkem.

Planoucím náměstím postupuje černý průvod: ministranti s kříži a svítilnami, kvílivá hudba, družičky s věnečkem rozmarýny a zlomenou svíčkou na polštářích, kněží s hořícími svícemi, a nyní sama rakvička, lehounká přes všechnu nádheru, tuhé, široké stuhy, voskové věnce a pentle z černého flóru, sehnutý otec s tváří jakoby smazanou žalem, bledá, drobná matka pod černým závojem, pak lidé, černí a zasmušilí, s lysinami ve slunci, s bílými kapesníky, pomalý a šeptající dav, a vzadu, jako oddělený a mumlající ostrov, žebračky se svou nekonečnou modlitbou.

Vypráhlým úvozem stoupá průvod na kalvárii lidských bolestí. Za nahou zdí leží nový hřbitov, bílý a suchý, písčítá země mrtvých, ze které nevyrostlo nic než bílé kříže, lilie z plechu a vychrtlá věž pohřební kaple. Všechno holé a vybělené jako kosti. Bílé a mrtvé poledne. Bílá, palčivá cesta. Malá rakvička se sune výše a táhne za sebou černý zástup; malá rakvička, malá smrtka v bílých šatech a s přelomenou svíci; tudy chodila ruku v ruce s otcem...

– Chudák, měl ji tak rád! Pozdě se oženil a čekal na první dítě; a pak, vždyť to víte, přišel sem nový regenschori a pobláznil jeho paní. Celé město o tom ví. Proto se narodila rusá

holčička tmavovlasým rodičům; byla celá po tom muzikantu varhaníkovi, jako by mu z oka vypadla. Zrovna prstem ukazovala na svého pravého otce.

Lehounká rakvička se změnila nejspíše v olovo; nosiči se zastavují a skládají máry na zemi. Ano, právě až sem chodila se svým otcem; tady usedli a dívali se dolů na silnici s komediantskými vozy, selskými koleskami a bryčkami, dívali se odtud do ulic a hádali, kdo to tam jde –

Celé město vědělo, za kým běhá jeho paní, jen on byl slepý; měl své dítě, světlou a bledou holčičku, s níž se pipal, zatímco jeho paní běhala a dělala žárlivé výstupy každé slečince, kterou její muzikant učil tlouci do kláves. Konečně se s ní musil rozejít, neměl-li pro ni ztratit všechny své hodiny; ještě pak každému, kdo si o to řekl, dával číst její dopisy, a řekl si o to každý –

Hudba znovu kvílí rozryvným pochodem a pomaly průvod za hlaholu zvonů se těžce sune nahoru. Malá paní pod závoji, se rty ostře sevřenými klopýtá o kraj sukní; drží se rovně, aby čelila všem těm pohledům, dříve než se zase zavře doma s nekonečným vyšíváním u okna, bledá samotou a záštim.

Ano, nechal ji tehdy, a tak tu zůstala s tím dítětem, jež se jí chladně protivilo, a se svým mužem, který už neměl smyslu než pro to neživé děvčátko, jež nebylo jeho. Přilnul k němu celou svou těžkomyslnou náklonností; a malé město už ani nevědělo, má-li se smát či má-li ho politovat, když je vyváděl, směšně nastrojené, bledé a vyjevené, ven z chladných pokojů domu na náměstí. Vtom umlkly zvony krátkým úderem.

Malá rakvička tlučte na bránu věčnosti. Odpočívá na prknech nad otevřeným hrobem prostřed velkého, němého zástupu; v mrtvém tichu jen sbor šustí notami a děkan listuje pomalu v černé knížce. V davu zaplakalo dítě. Hubený stín věže přetíná palčivý úhor mrtvých. Teprve rok tu pochovávají; a snad je ten hřbitov příliš veliký, snad ho nikdy nenaplníme, snad nikdy nezaroste, snad musí navěky zůstat tak prázdný a holý. Zástup těžce dýchá nepokojem. Co se to děje? Proč se nezačíná? Ticho se dlouží mučivě, těžce, útlacně –

„Laudate Dominum de coelis, laudate eum in excelsis!” „Laudate eum omnes angeli eius,” hlaholí sbor, „laudate eum omnes virtutes eius.” Zástup si oddechl. „Laudate eum sol et luna; laudate eum stellae et lumen.” „Laudate eum coeli coelorum – „ Slabý vítr, jakoby probuzen chórem mužských hlasů, zavál úlevou do bledých tváří; zvedl se obláček kadidla, stuhy a věnce zašelestily a z hrobu vydechl chlad hlíny. Otec nehybně pohlíží na rakvičku, nakloněn, jako by padal; lidé se staví na špičky, aby ho lépe viděli: teď, teď přijde loučení.

„Kyrie eleison.” „Christe eleison.” „Kyrie eleison.” Mladý kněz rozhoupává kaditelnici; řetízky slabě chřestí, dým stoupá a chvěje se – „Oremus.” Šíře planoucí nebe strnule se otvírá

nad bílým hřbitovem, vteřina úzkostné věčnosti, jen srdce tluče napětím strašného, velebného a trapného okamžiku. „Per omnia saecula saeculorum.” „Amen.” Krůpěje svěcené vody dopadnou na rakvičku, otec s hlasitým zaštkáním klesá na kolena; rakev pomalým pohybem sjíždí do hrobu, a sbor vpadá sladce, truchlivě, přidušeně chorálem „Kynul Bůh”.

Malá paní v závojích poslouchá jako přibita. Příliš dobře je jí znám ten sytý, lesklý, sám sebou spokojený, ze sebe se těšící hlas. Kdysi mu naslouchala jinde a žhavě se rozplývala pod jeho hmotným dotekem. Celé městečko naslouchá s nakloněnou hlavou: to zpívá sám regenschori s první zpěvačkou sboru Marií, Venuší města, velikou kvetoucí dívkou. Z celého sboru je slyšeti jen ty dva hlasy. Říká se, že k němu chodí, tato Marie. Dva hlasy se milují a objímají v plném slunci; sám děkan naslouchá se zavřenýma očima, malá paní křečovitě zaplakala, modrý obláček kadidla letí k nebi, a tiše, tichounce nese se finále nad hřbitovem. Děkan se probouzí jako ze sna a sklání se k zemi. Jedna, dvě, tři hroudy.

Jedna, dvě, tři; každý se tlačí k otevřenému hrobu, kde otec klečí na hromádce hlíny a vzlyká, jako by nikdy už nemohl přestat. Všichni hodili své tři hroudy do hrobu a rádi by odešli. Čekají jen, až otec povstane, aby mu podali ruku. Kněží přešlapují, je nutno ještě jít do kaple; hrobař hlasitě zasmrkal a jal se shrnovat lopatou suchou a palčivou hlínu do hrobu. Celý zástup rozpačitě a fádňě mlčí.

Tu rozčeří se sbor lechtivým smíchem. Pan regenschori blýská očima, rád, že se mu žert povedl. Bledá Anežka zrůžověla, Matylda kouše do kapesníku a Marie se prohýbá nehlasným výbuchem. Regenschori si spokojeně pročísl knír a vlasy, naklonil se k Marii a něco jí zašeptal. Marie vyjekla smíchem a utekla. Celý zástup se ohlíží polo s úsměvem a polo pohoršen.

Náhle se otec zvedá, chvěje se a chce něco říci. „Vám vám všem – kteří jste mé jediné – milované dcerušce prokázali – „ Ale dále nemůže, zavzlyká a nepodává nikomu ruky odchází jako ve snách. Nastal obecný zmatek. Zatímco kněží jdou do kaple, zástup se trhá a rozptyluje. Někteří píší chvatně tři křížky na rov svých zesnulých, jiní postojí chvíli před nějakým náhrobkem a skoro nikdo nečeká na konec obřadů; jen regenschori s Marií a se zpěvačkami v hlasitém smíchu jdou na kůr hřbitovní kaple.

Několik černých žen se modlí u hrobů, utírají si oči a rovnají ubohé schnoucí květy.

Z otevřené kaple letí zpěv děkanův: „Benedicite omnia opera Domini Domino.”

„Benedicite angeli Domini Domino,” hlaholí regenschori.

„Benedicite coeli Domino.”

Hrobník plnými lopatami zahrabává dítě dvou otců.

TŘI

Slunce, jež od rána pálilo do žluté stěny protějších dvorů, se pomalu v úporném tichu přesunulo. Stěny naproti jsou již ve stínu, zdá se dokonce, jako by se tím trochu ochladilo. Nyní zachycuje se úzký proužek slunečního světla na okenním rámu, bude se šířiti, a až padne do pokoje, muž vedle se probudí, hlasitě zazívá a přijde sem, tak jako každé jiné neděle. Marie se otřásla v ramenou tesknou ošklivostí a pustila šití do klína.

Prázdnýma očima se zahleděla oknem. Ten kaštan ve dvoře nedávno kvetl, ale nyní zůstala jen okvěti jakoby ožraná. Proč se ti zoškliví i strom, který přece za nic nemůže? Neklidné, rostoucí, přetěžké břímě ukládalo se v prsou Mariiných. Kdyby o sobě chtěla mluvit, řekla by, že jsou to snad vzpomínky; nikdy však o sobě nemluvila ani svému muži, ani tomu druhému. Ale vždyť nejsou to ani vzpomínky. Je to jen, jako by se vše minulé svalilo v těžké klubko; stačí zachytit nitku, i počne se odvíjet událost za událostí, ta, kterou by ráda vzkřísila pro své potěšení, i ta, kterou by chtěla navěky zapomenout. Na nic Marie nemyslí, na nic nechce mysliti, ale ví o všem, nač by teď mohla vzpomínat. Je tu vše, a tak blízko, že se bojí myslet, aby se toho nedotkla.

Proužek slunečního světla přiskočil okenní rám.

Je tu především bezmocné vědomí, že každý o tom ví, že každý zná i podrobnosti její manželské nevěry. Ach, kdysi to nesla vzdorovitě, když tolik lidí jí dávalo najevo, že vědí... Někteří to dělali surově, jiní s necudnou důvěrností, jiní káravě a jiní, ještě jiní – jen nikdo nebyl, kdo by se necítil v právu říci jí něco hrozného. Ta sousedka bručí hlasitě o kurvách, když ji potká; ta druhá kývá hlavou a vykládá, že mladý člověk musí užívat, co prý má z poctivosti; jiná důtklivými nárazkami se stará o manžela, jiná si odplivne, jiná nepoděkuje na pozdrav, jiná přetéká křiklavou sympatií a chodí si za to vypůjčovat kdeco, – ach bože, to všechno se musí snést?

Ano, zprvu se Marie nutila ke vzdoru; ale těžko vzdorovat vlastnímu špatnému svědomí. A potom plakala zuřivými, uraženými, bezúlevnými slzami. Nemohla si ani ponáříkat svému milenci, neměla mu vlastně nikdy co říci, nemluvně zajata tichou, těžkou, ujařmující láskou vášnivého a těžkopádného člověka. Tvářila se konečně, jako by nerozuměla těm nárazkám, jako by se jí to netýkalo; člověk zvykne na vše, ale tím se toto „vše“ neočistí, nepromění, nepředělá...

Proužek slunce se přesmekl na šňůry žaluzie.

A potom byl tu manžel. Zprvu snad nevěřil, co mu lidé říkali o jeho ženě, ale pak ho rozrylo zoufalství a nemluvě s ní slova dal se do pití. Pil hrozně, on, člověk tak spořádaný, a

sešel žalostným způsobem; konečně mu v úřadě pohrozili, že půjde do penze, a tu obrátil rázem, nechal pití a začal po starém, ba šetrněji a domáčněji než dříve. S Marií dlouho nemluvil, ale posléze je nutno dohovorit se o výdajích, o prádle, o jídle... Zmlsněl jaksí a zlakoměl od své „nápravy; potřeboval mnoho ohledů a dovedl se jimi spokojiti. Jednou našel doma Baudyše, milence Mariina; bouchl dveřmi, na nikoho nepohlédl a zalezl do druhého pokoje; ale sotva návštěva odešla, nechal se zavolat k večeři, nemluvil zprvu a po jídle začal hovořit o čemkoliv s trapnými zámlkami člověka, který ví, že by vlastně měl mlčet. Když pak Marie raději chodila do bytu Baudyšova, ztropil několikrát křik, že byla příliš dlouho pryč. Ano, musel čekat na večeři. Lidé říkali, že je veliký dobrák. Marie si ho ošklivěla, jednak proto, že ho klamala, jednak proto, že už na sebe vůbec nedbal.

Paprsek slunce sklouzl na zeď. Marie sledovala jej jako rafii osudných hodin. Ted', ted' ještě je slyšet, jak muž pravidelně chrápe; ale za chvíli zapraská vedle pohovka, manžel zazívá, pracně se zvedne, a škrabaje se v týle, s rozepjatou vestou, jen v ponožkách přijde k ní jako každé neděle. Tu pak přechází po pokoji, ohmatává nábytek, prohlíží škody už léta staré, bručí na výlohy a opatrně, oklikami začne svůj divný týdenní hovor... Marie se zachvěla. Začal s tím už dost dávno. Tisíckrát mluvil o tom, jak přijde žena člověku draho, co peněz stojí manželství. A nejlepší prý to mají, začal najednou, mládenci, kteří si namluví vdanou paní. Jiný ji živí, jiný ji šatí, a je to nestojí nic. Leda kytičku fialek, řekl, dívaje se nehnutě na Marii. Těm to přijde lacino, opakoval obšírně, jako by něco objevil. Celý měsíc byl živ z té látky, a Marie si myslila, že žárli.

Jednou si přišívala ozdoby na šaty. Přišel vyspalý a ptal se, co stojí ty krajky, co stojí to a ono... Ostatně nikdy jí v takových věcech příliš nebránil, snad chápal, že potřebuje být hezká; nicméně mluvil o tom a naříkal na výlohy. Dnes, začal tehdy, jeden muž nestačí, aby svou ženu ošatil; ne, jeden muž za dnešních poměrů nemá na to dost příjmů. Někteří to mají ovšem laciné, žena jim přijde zadarmo, když není jejich... Marie počala chápat, bylo jí, že jí srdce chladne, ale mlčela, jako by se jí to netýkalo. Muž díval se na ni nehnutým, těžkým pohledem a vyhrkl: „A co Baudyš?“ Poprvé pronesl jeho jméno.

„Co s Baudyšem?“ zděsila se tehdy Marie.

„Nic,“ řekl vyhýbavě, a po chvíli: „Jaké má asi tento, příjmy.“

Tehdy to začalo, vzpomíná Marie. A od té doby je to každé neděle. Cože dnes tak dlouho spí? – Přijde a škrabe se na zádech. „Mluvila jsi s Baudyšem? A jak často? A co, jak vydělává?“ Pak začne o sobě. Není peněz, potřeboval by nový klobouk – jeho je už opravdu hnusný; ale co platno, „když domácnost všechno pohltí“. Mluví sám. Marii stoupá ošklivá

koule do krku, chtěla by ji vyvrhnout. Muž kývá hlavou a končí s podivným smutkem: „Ty se ovšem o nic nestaráš.”

Marie pohlíží na postupující paprsek a zatíná si nehty do dlaní. Aspoň tuto vzpomínku kdyby si mohla ušetřit! Bylo to jednou v bytě milencově – právě po takové neděli; Baudyš ji posadil na pohovku, ale ona se bránila a plakala; považovala za nutno plakat a dlouho, dlouho se nechala prosit o vysvětlení: že je muž lakomý, že jí nechce dát na šaty a na nic... Milenec poslouchal mračně a jaksi zchlazen; byl tak... snad těžkopádný, že v duchu počítal, co to může stát. Konečně řekl váhavě a nerad: „O to, Marie, se tedy postarám.” Marie cítila, že nyní by mohla plakat beze lži, ale zatím musila se nechat líbat; ach, více než to, ach, více než co doposud!

Příště ji čekal s darem; byla to látka na šaty, jež se jí nelíbila; a vracela se domů zlomena studem. Až po tyto dny se stýkala se svým milencem jako paní s manželem; její objetí bylo vážné a oddané; nyní však zavírala oči nad sebou, aby se neotřásla. Když stříhala látku, přišel muž. „To je od Baudyše?” tázal se oživen.

Marie vzdychla a jala se šítí dlouhými stehy. Šila si hedvábnou blůzu; i na tu jí koupil milenec. Až podivně se mu zalíbilo ji zahrnovati dary nákladnými, přepychovými a svůdnými. Někdy si myslela s radostí, že ji má tak rád. Někdy však cítila jinak, bývalo jí hrozně nevolno; tatam byla její zdrženlivá, trpná láska, z těch darů vál dech horečný a rozmařilý, a Marie nutila se k nepřírozené, lehkomyšlné bujnosti, jež nezrála v jejím pokojném a silném těle. Byla to palčivá změna, kterou milenec přijímal jako žízňivý piják, ale Marie jako cosi neodbytného a odporného. Připadalo jí to nevýslovně hříšné, protože to bylo proti její přirozenosti; nemohla se však bránit a spolkla vše, zoufale a marně se snažíc nemyslet na to. Před týdnem ji nutil, aby pila víno; byl sám opilý. Odmítla pít, ale když pak dýchal do ní jeho zpitý, horoucí, rozvášněný dech, byla by hrůzou vykřikla.

Paprsek slunce se tiše přesunul na fotografii její matky. Byla to kulatá, jasná, radostná tvář venkovské ženy, jež zrodila děti a požehnaně vrátila životu vše, co jí dal. Ruce klesly Marii do klína; i mužův dech utichl, bylo palčivé horko a ticho nejútlačnější. Tu zahekal vedle muž, pohovka zapraskala, podlaha skřípěla pod nejistými kroky. Marie jala se rychle šítí. Manžel otevřel dveře, hlasitě zazíval a celý rozepjat, zpitomělý spánkem, zpocen, drbaje se v týle vešel k ní. Marie ani nezvedla oči a šila tím rychleji.

Muž přecházel v ponožkách po pokoji, kolébal se nad ní, zívá a řekl:

„Co to šiješ?”

Marie neodpověděla, jen rozhodila svou práci, aby viděl.

„To máš od Baudyše?“ tázal se bez zájmu. Vzala do úst jehlu a neodpovídala. Muž vzdychl a znalecky ohmatával hedvábí, jako by tomu rozuměl. „To máš od Baudyše,” odpověděl sám na svou otázku.

„Už dávno,” řekla Marie koutkem úst.

„Áhaha,” zívł muž a začal přecházet po pokoji.

„Prosím tě, vezmi si aspoň střevice,” ozvala se Marie po chvíli.

Muž mlčel a přecházel dál. „No co,” začal, „pořád ty hadry! Nač jen... takové hlouposti. Že ti není líto peněz. Že ti, Marie, není líto peněz!”

„Však ty to neplatíš,” řekla Marie tvrdě. Věděla, že začíná týž hovor jako po tolik nedělí.

„Neplatím,” opakoval muž. „To víš, že neplatím. Kde bych měl na to vzít? Já... musím platit jiné věci. Mám zase vyplatit pojistné... Na zbytečnosti nemáme. Ty nepočítáš, co se vydá. Sto dvacet na činži. A pojištění. Tobě je všechno jedno. Mluvila jsi s Baudyšem?”

„Mluvila.”

„Ach ba, bože,” zívł muž a díval se Marii do práce. „Že ti, Marie, není líto těch peněz. Co to může stát, taková látka, nevíš?”

„Ne.”

„Kolikrát jsi s ním mluvila ten týden?”

„Dvakrát.”

„Dvakrát,” opakoval zamyšleně. „Škoda těch peněz. Vždyť už máš tolik těch hadrů! Poslechni, Marie!”

Mladá žena sklonila hlavu; teď to přijde.

„Už dva roky jsme nic neušetřili. Tak je to, Marie. A kdyby přišla nemoc nebo něco... Jen když máš parádu, vid’?”

Marie zarytě mlčela.

„Potřebovali bychom něco uložit; a pak uhlí na zimu. Rád bych, abych k stáru... abys ty měla... Aspoň na své vlastní stáří bys mohla pamatovat!”

Bylo mučivé ticho; Marie provlékala jehlu, ani nevěděla čím. Muž díval se oknem přes její světlou hlavu a chtěl něco říci; tu se mu roztřásla ubohá, neholená, obědem potřísněná brada...

„Přestaň,” vykřikla Marie.

Brada zapadla, muž naprázdno polkl a řekl: „Víš, i já bych potřeboval šaty; ale já vím, že na to nemáme. Tak je to, Marie.”

Sedl si shrben a díval se do země.

Marie ryla jehlou v hedvábí. Ano, dnes týden říkal totéž; byla by se rozplakala nad jeho zvětšelymi šaty. Převracela je denně, znala každou jejich roztřepenou nitku; styděla se už, když v nich šel do kanceláře.

Včera byla u milence; šla k němu s hotovým plánem, ale nedopadlo to tak, jak chtěla. Sedla si mu na klín (myslila, že je to nutno vzhledem k okolnostem) a nutila se do rozpustilého veselí; byl hned ve střehu a ptal se, co chce. Smála se a řekla, aby jí už nekupoval dary; že by si raději koupila sama, co chce, jen kdyby na to měla... Podíval se na ni a pustil ruce. „Vstaň,” řekl a zvedl se, přecházel po pokoji, pak odpočítal dvě stě korun a položil je vedle její kabelky. Ach, schválně nechala kabelku na stole, myslila na to předem; proč to nepochopil, proč ji nechal, aby pak při loučení musila sbírat ty papíry a chvatně, neobratně je cpát do kabelky? Proč se aspoň neodvrátil, když to činila, proč se na to díval upřeným a pozorným pohledem? Marie sledovala suchýma, velikýma očima špičku své jehly; drásala nevědomky hedvábí, trhala do něho klikatou díru s bezvědomou pozorností...

„Tak je to, Marie,” ozval se muž těžce. „Nemáme dost peněz.”

„Mou kabelku,” řekla Marie podrážděně.

„Co chceš?”

„Vezmi si... mou kabelku!”

Otevřel kabelku; našel zchumlanou hrst bankovek, jak ji tam včera nacpala. „To je tvé?” vyhrkl.

„Naše,” řekla Marie.

Muž hleděl strnule na skloněnou šíji své ženy; nevěděl co říci. „Mám je schovat?” zeptal se tiše.

„Jak chceš.”

Přešlapoval v ponožkách, hledaje slovo urážky nebo něžnosti; konečně beze slova šel s penězi do vedlejšího pokoje. Byl tam dlouho; když se vrátil, našel Marii stejně skloněnou, drásající jehlou hedvábí.

„Marie,” řekl měkce, „nechtěla bys jít se mnou na procházku?”

Marie zavrtěla hlavou.

Muž bezradně otálel; bylo přece jen nemožno nyní hovořit... „Což, Marie,” ozval se konečně s úlevou, „abych dnes šel třeba do kavárny? Vždyť už jsem tam léta...”

„Jdi,” šeptala Marie.

Strojil se nevěda o čem mluvit. Marie se ani nepohnula, skloněna nad pestrým hedvábím, sličná, oblá, nemá...

Strojil se rychle, jako by prchal; ještě ve dveřích zaváhal, zastavil se a řekl nejistě: „A víš, Marie, kdybys měla chuť jít ven... tak... můžeš. Večeřel bych třeba venku.”

Marie položila hlavu do roztrhaného hedvábí. Toho dne jí nebyl dán dar pláče.

HELENA

Poznal ji v lázních, tu velikou, divnou dívku kostnaté postavy a dlouhých nohou; měla krásné šedé oči a lícní maso přisedlé ke lbi, mužská ve své eleganci, přímá, a přece nejistá v pohybech, polo mužatka, polo panenská nymfa, plná plachosti a studu nejsložitějšího; zkrátka typ, který jej upoutal zvláště v tomto prostředí letních lesů, slunečné únavy a duševního pohovu, kterému se oddal. Studovala něco, snad filozofii; měla své „názory”, podle nichž myslila i pozorovala, kus pedanterie a nadobyčej mnoho vzdělání; nosila šaty s velikými kapsami, ve kterých schovávala své knížky. Celá její učenost kořenila jakousi chlapeckou naivitou její uzavřenou, cudnou zralost ženy velmi nitrné a velmi silné. Mluvíte-li o Palladě učené, nezapomínejte na její božské panenství.

Spřátelili se snadno, snad pro vzájemnou bizarnost, která je bavila. Cítil, že tato moudrá dívka se namáhá čísti jej jako novou, překvapující knihu; přese vše ho to těšilo. Jsou ženy, které mají mánií brát lidi jako psychologický román; bůh jim pomoz: hledají v lidech typy, snaží se číst jejich duši, soudí o nich hluboce a se zvláštní jistotou, aby tak dospěly buď k velmi jednoduché nespravedlnosti, nebo k nesmírně složitému omylu. Helena tedy byla ve svých omylech přímo tajuplně složitá; tento muž, se kterým chodí po lesních procházkách, který rád mluví, mnohým pohrdá a ostatním se baví, prudký, chytrý a ničemu nevěřící, je pro ní, bůhví proč, něco na způsob Hamsunova Falka. Doma si ho rozebírá, plna duchaplných a málo jasných poznatků; zatím on se nudí nebo spí, nenacházeje arcit' sám v sobě nic, co by stálo za šňupku zájmu.

Zato jejich procházky jsou dílem pro sebe. Nyní Helena nemá času o něm přemýšlet; poslouchá, hledíc pěknýma očima před sebe, zabavena jeho neklidnou živostí. Chvillemi se sama ozve tise a váhavě; neví, že její hlas zní mu melodicky čistě v mnohozvučném doprovodu přírody; neví, že s tím svým vážným hlasem, chlapeckou lící, se svými hrubozrnnými, přísně střiženými šaty je mu jasnou, drsně líbeznou, rozjařující notou plnou čistoty a ladnosti, Palladinou notou mezi lesy a sluncem, prostřed živlů. Neví sama o tom, ale má nový, nebývalý pocit, že je hezká; ach, nikdy ten pocit nevzkřísí doma před zrcadlem, ale nyní, na této stezičce lesní, to cítí s ruměným potěšením. Tím větší potěšení, že on, nevěřící, jí praví, že je lepší cit mezi mužem a ženou než láska; jsou zdroje harmonie, jež jsou nekonečně

širší a přirozenější. Za ta slova chtěla by mu Helena z vděčnosti podat ruku; ale ostýchá se za svou ruku, považuje ji za příliš velikou a neustále ji skrývá v rukavičce. Jde po jeho boku a skoro nedutá; diví se sama sobě, že jí je tak dobře v tom, býti cele dívkou; není v ní, kupodivu, nejmenší vzpoury proti této samozřejmé mužské převaze. Byl to památný a sličný den; Helena, ulehčena o břemeno uměle udržované pýchy, pocítila obdivuplné kamarádství k tomu, který jí vrátil potěšení býti mladou dívkou.

Záhy bylo Heleně podstoupiti zkoušku nemalou. Přijela do lázni mladá paní tučné, plavé, rozmařilé krásy; hned prvního večera si vybrala Helenina přítele a dala mu cítiti sдостatek, že by ji nemiloval marně. Heleně to neušlo; chraň bůh, nechtěla žárlit, ale strnula, zošklivěla v tváři a byla až hloupě těžkopádná; když na ni promluvil, odpovídala mu způsobem nepříjemným a jaksi popuzeným. Nenáviděla sebe samu za tu prudkou bolest a přemáhala se hrdinně; v noci šel na ni pláč, ale tu ji napadlo, že ten dotýčný je vlastně fanfarón, prázdný požívač a tuctový sobec; s tou útěchou šťastně usnula. Ráno vyšla dříve, aby ho nepotkala, a zlezla vysokou lesní stráň, na jejímž vrcholku kdysi „objevili“ balvanové sedátko a jakous takous krásnou vyhlídku na lázně. Seděla tu, naplněna duchem svaté samoty; odpustila všemu světu a plně prožívala mír odříkání a povznešení. A tu, hle, není-li pak to včerejší fanfarón, který vylézá slunnou stráni mezi kvetoucími diviznami a ostružím? Chtěla utéci, ale uprchla jen uražená Pallas; Helena zůstala a musila si nechat líbit, že se jí oči naplnily slzami. Odvrátila se, aby to neviděl, aby jí vůbec neviděl do očí, a hlavně, hlavně proto, že byla dnes jistě nehezka. Sedl si a mluvil – ani slovem se nedotkl toho, že se něco stalo, že ji hledal, že něco se má vysvětlit; mluvil vážně a nenutil ji k veselí. A tak planoucí poledne je najde na tomto sedátku z balvanů v přátelském hovoru, který neznamená nic jiného, než že je vše hluboce a neskonale v pořádku. Tam dole přes lázeňské náměstí plove bílá skvrna s červeným slunečníkem; snad je to plavá kráska. Ano, je poledne, a muž dobře ví, že dávno, dávno by už byl čas, aby se dali na cestu dolů; což má tu s ní sedět do večera? Helena sedí, tiskne své velké ruce mezi koleny a usmívá se, ne ústy, ani očima, nýbrž jen duší. „Jak je pozdě?“ ptá se konečně. „Dvě hodiny,“ odpovídá muž, nelidsky se přemáhaje, aby to neznělo nespokojeně. Avšak čím jsou Heleně hodiny? Vskutku „je vyšší cit než láska“, a Helena cítí se neskonale vysoko nad každou láskou, nad každou vášní; nikdy, nikdy už nepozná slabosti. Konečně se zvedla; cestou utrhla několik kvítků, zatkla si je za pás a doma jistě si je schová jako relikvii. Muž vzdychl; není tak lehké konati skutky milosrdí. Přišli dolů ve čtyři hodiny, což byl v životě lázni pozoruhodný skandál.

Následovaly nerušené dny, kdy spolu putovali v radosti ničím nezkalené. Bůh rozestřel po jejich cestách objevy a dobrodružství; tu našli ptáčata v hnízdě nebo vyplašili zajíce; tu seděli

za žárního odpoledne ve venkovském kuželníku, vážně mlčíce, prostřed slepic a kuřat; tu je přepadl liják v polích a vrhl je, šťastné, do hlídačovy budky; duha vybudovala před nimi kouzelnou bránu vítězství, srní rodina pásla se na jitřní pasece, v mlázi znali místo, kde rostl rekordní hřib, nikým jiným nenalezený. Jinde pochovali mrtvolku stehlíkovu, našli encián a líbezné cyklamínky, objevili babičku, k níž chodili na mléko a která říkala potěšené Heleně „mladá paní”; a tak bylo bezpočtu dobrodružství a příhod, jež společně zažili a za něž si byli jaksi vzájemně vděční. Helena přijala za své všechny jeho chlapecké záliby, oživena dvojitou radostí: radostí z nové věci a radostí ze společného zájmu. Shodli se dokonale ve všem, co jeho těšilo. Říkala „naše cyklamíny”, ale byl to on, který je našel; vše bylo jeho dílem, všechno prošlo nejprve jeho očima a plynulo z jeho bohatství; ubohá Heleno, kdeže je tvůj podíl v tomto společném světě? Ach, neví to Helena, ale usmívá se s očima sklopenýma; její dílo je tato shoda, její zásluha je veliká, její srdce je čisté a pokorné; vězte, že on vše objevil, ale ona z toho učinila radost společnou a plnou souzvuku. Tož sbohem pro dnes, Heleno, a zítra zase někam půjdeme; děkuji vám, že to dnes bylo tak krásné.

Odejel, a Helena mu psávala; napoprvé se až lekl jejího drsného, neladného, příliš velkého písma; viděl, že v ní jsou prudkosti dosud nepoznané. Její sloh mu připadal strojený, její veselí vynucené, a nemohl pochopit, proč má nyní čísti o enciánech, jež odkvetly, nebo o nálezů psí kostry v „našem” lomu. Nevěděl, co má na to odpovídat. Je až ku podivu, jak málo zbývá z nejkrásnější shody, nejsou-li lidé spolu.

I Helena se s podzimem vrátila, a mnoho, přemnoho ztrácela na pražské půdě. Chodil s ní rád za okraje Prahy, kde vede se drobná, rozryvná bitva mezi zemí a městem. Jsou tu chvíle nevyrovnatelné, plné pustoty a tesknosti, kdy vám připadá, jako byste stáli na utichlém bojišti, kde země raněná a město skoro již mrtvé dokonávají na hromadách trosek. A jsou i končiny veliké jednoduchosti, jako Bílá Hora; lesy, táhlé opuštěné stráně a hlavně řeka, krásná a tajemná mezi všemi řekami na světě. Jsou ranní hodiny, nejvzácnější ze všech, neznámé obyvateli města. Vyplujte ráno parníčkem proti proudu; budete slyšet hlasy tak důvěrné, že nikdy byste jich nečekali tak blízko lidského sídla.

Jednoho rána šli po navigaci u Bráníka. Byl stříbrně šedý podzimní den. Vltava zdála se proudem světla tiše a kovově šumícím. Neobyčejné ticho bylo v tom všem, a tolik uklidněného zármutku, že mimovolně začal mluvit sám o sobě. Vypravoval o tom, čím chtěl být a čím se nestal, co chtěl dělat, co mu ušlo; žaloval na sebe a vzdávaje se vši rezervy vylil svou nespokojenost jedním proudem. Zdálo se mu, že svou zpověď se zbavuje vši malodušnosti a slabosti. Bylo mu, jako by se zároveň z dálky, snad z druhého břehu, díval na kamenný pás navigace; tuhle se berou dva lidičky po hrázi, docela drobní proti řece, rovině a

nebi, jako by měli jen znázorniti samotu i opuštěnost toho všeho. Bylo tu nekonečně více osamělosti než v hlubině letních lesů.

„Heleno,” říkal, „vždyť tohle není život. To je stárnutí, nuda, ubíjení času nebo co chcete, ale život to není. K ničemu nejsem a nic už nedovedu; a dělám-li něco, cítím už předem: k čemu vlastně? Vždyť já sám z toho nic nemám. Já sám! Já sám! Celý život jsem myslel jen na sebe, a hleďte, nic vlastně jsem sám pro sebe neudělal. To není život. Pomoz si, člověče! Ale jak může sobec pomoci sám sobě? Heleno, ledacos už jsem zkusil, ale nejsmutnější je pocit vlastní slabosti. Omrzelo mne tolik věcí. Vy mne posloucháte a nestojí to vůbec za to. Divím se, že jste tak trpělivá. Podívejte se, jakou tamhleten chytil velikou rybu.”

Ukazoval prstem: Helena zvedla sklopené oči, ale ne za jeho prstem; zářivě pohlédla na něj. Zmátl ho ten plný pohled, a nevěděl, co dále říci; zmírňoval, co mluvil předtím, odpoutal se a začal žertovat. Než Helena byla jako zařezaná, nemluvila a neposlouchala; procházka se končila skoro rozladěně, na parníčku nemluvili, bylo mu málem nudno a rád se rozloučil. Zbytek dne nepadá na váhu; druhého dne ráno mu pošta přinesla dopis od Heleny. Otvíral jej se srdcem plným nepokoje.

„Ještě dnes,” začínal dopis vzrušeným písmem, „musím poděkovati Tobě drahý, nejdražší můj...”

Pustil dopis jako udeřen; to náhlé „Ty, toto „nejdražší”, zbláznilo se to děvče? Musel přecházet po pokoji, aby to spolknul; měl pocit hanby a ponížení, chtěl by se rovnou propadnout. Co ještě?

„Ještě dnes musím poděkovati Tobě drahý, nejdražší můj za nejkrásnější den mého života. Dal jsi mi vše, dal jsi mi lásku. Ještě včera žila jsem těžký sen to nebyl život. Dnes stojím u okna s rozepjatou náručí jsi to Ty jsi to Ty za kým ji rozpínám, nejdražší jsi to Ty? Vím jsem šílená snad v nejbližší chvíli budu litovat, co jsem Ti napsala. Hrozně spěchám říci vše než přijde ta chvíle lítosti, neboť chci raději litovat než neříci to. Líbám Tě líbám Tě drahý můj, neptej se mne po ničem neboť nevím co se se mnou děje! Ne to nebyl život, hrozný byl můj sen miláčku Díky díky jsem Tvá a nechci mít nic co není Tvé Ježíši nezlom mne abych mohla vše říci! Chtěla bych obejmout Tvé nohy, celým tělem se ponížit protože jsem tak Tvá že už nemohu jinak. Nes mne miláčku nemám vlády, hlavu dám na Tvé rameno a Ty mne líbáš ukrutný nevíš že mne ještě nikdo nelíbal? Ach kdybych byla s Tebou

Helena.

Drahý nejdražší, bojím se toho večera podej mi ruku, myslí na mne, je to má první noc!”

Četl v trapném úžasu, neúprosně vnímaje každou chybu interpunkce, každou zoufalou nesouvislost pomateného dopisu. Stále měl pocit, jako by se styděl. Co jsem to provedl,

vzpomínal, čím jsem si tohle způsobil? Copak jsem se jí včera, proboha, vyznával z lásky? Co se s ní stalo? Jaký hysterický záchvat? Snad to patří vůbec na jinou adresu, napadlo ho, a běžel, aby znovu prozkoumal to bláznivé psaní. Běda, není pochyby: ten miláček jsem už já. Což jsem s ní kdy mluvil o lásce, cožpak jsem jí kdy něco lhal? Arciť, byla mně milá; ale jen proto, ano, právě proto, že to nemělo pranic s láskou... Bože, co se to stalo?

Četl znova její dopis, cítil v něm její dech horečný a vzlykající; divý, šílený musel být boj té mužské panny, než tak ztratila hlavu. A což, zastavil se v zlobném podezření, byl-li vůbec jaký? Snad jen čekala na mou první slabost, aby mne přepadla svou hysterickou náručí! Hle, naříkal jsem, zastonal jsem; opravdu vhodná chvíle, aby na mé lože složila své tíživé panenství. Ach, Heleno, zachvěl se, odpusť mi, to jsi neučinila. Chtěla jsi mi pomoci, mně zklamanému, chtěla ses nějak obětovat a udělat něco velikého, ach, hloupá! jak sis to vlastně představovala?

Ještě jednou zkoumal pozorně její dopis; bylo mu stále ošklivěji. Písmo je nepřičetné, psáno bylo v pološeru, ruce měla vlhké potem, což svědčí o krizi. Není tu stínu vypočítavosti, ale také ne velkodušné a pošetilé oběti. Chtělo se jí líbat, a více než to. Je jí dvacet pět let. Přesilná a strašná je vzpoura těla. Vzpomněl si na její palladickou ladnost, na bezpohlavní čistotu jejího nevykvetlého ženství. Něco potřísňujícího padlo na ni. Ubohá Heleno, kdybys aspoň byla krásná; nikdo by se pak nepodivil tvé vášni a nesnížila by tě v očích nikoho. Ale nejsi krásná, i nezbyvá než být k tobě nespravedlivý. Jdi, Heleno; je-li co jisto na světě, je to, že tě nemiluji.

A opět na ni vzpomněl, vzpomněl si na ni v dobrém a viděl její čiré, líbezné oči. Ne, Heleno, moudré děvče, nevěřím ani tomu; není to měsíční nepokoj ženy, není to tělesná bouře, nýbrž nějaký divný omyl. Tvé srdce se pomátlo, zítra zas bude jasné a pokojné; ale běda, tu vzpomeneš na svůj čin, a bude ti přehrozně studem a ponížením. Budeš sebou pohrdat, rozryješ se hanbou nejpalčivější a nikdy už, nikdy mně nebudeš chtít přijít na oči. Ach, Heleno, jak vám to mám říci? Nemyslete na to, věděl jsem hned, že to tak není; spálil jsem to psaní a rozfoukl popel, nevím už, co tam bylo psáno; patrně něco v ten smysl, že mne máte ráda způsobem nejšlechetnějším.

Vrhl se ke stolu a začal psát:

„Heleno,

děkuji Ti za slova lásky; je mně jako člověku nehodnému. Dáváš mi více, než dovedu svým bídným srdcem oplatit. Jsem člověk opotřebovaný, dívenko, a svět mne neudělal tak dobrým, jak bys Ty zasloužila.

A nyní, drahá Heleno, můžeme opět být moudří. Pronesla jste slovo, které se muselo říci; jste statečná a obdivuhodná. Bylo už nutno, abychom upřímně...”

Položil péro. Je nicméně jasno, že ji nemilují; jak je možno, abych jí to neřekl? Čmáral si mechanicky po podložce slovo „nikdy; vtom zazněl zvonek. Slyšel služku otevírat; někdo tiše mluvil a zaklepal na jeho dvěře. Řekl „dále”, ale nikdo nevstupoval. Šel sám otevřít; o veřejě opírala se Helena, tisknouc obě veliké ruce k prsoum.

„Račte, slečno,” řekl sevřenými zuby, a zavíraje za ní dvěře, zalomil rukama: „Jak jen můžete, Heleno, jak jen to můžete!”

Helena pohlížela stranou, rty se jí žalostně chvěly. „Přišla jsem ti říci...,” začala.

„Vím, co chcete říci,” pře rušil ji zoufale. „Sedněte si, Heleno!”

Sedla si na okraj pohovky s očima sklopenýma a drtila v prstech svou kabelku. „Přišla jsem – – vás poprosit, abyste mi vrátil to psaní.”

„Právě jsem vám začal psát,” odpověděl tiše. „Jak jste mne polekala!”

Zvedla k němu oči plné zoufalství.

„Nu což, Heleno,” řekl měkce, „jak jste spala?”

Vstala, odhodila kabelku, sejmula klobouk a svlékala si žaket; bylo hrozné, že ji k tomu sám nevybídl. Žaket se jí zachytil na nějakém knoflíčku, nemohla jej odpoutat třesoucími se prsty; nehnul se, aby jí pomohl. Trhala prudce a slepě, až něco prasklo; pustila žaket na zem, sklonil se rychle, aby jej zvedl, a tu ho chytila oběma rukama za hlavu.

Prudce se vztyčil s očima temnýma záštím; ale jak ho křečovitě držela, zakolísala jeho pohybem a byla by upadla; musel ji zachytit oběma pažema. Tu uvolnily se její ruce, cítil, jak její prsty se třesou na jeho tvářích laskajícím, horoucím chvěním, jak leží celou vahou v jeho náručí; s hlavou zvrácenou nazad, oči zavřeny, suché rty zdviženy jako k smrtelnému políbení nad obnaženými, jektajícími zuby, mezi nimiž chvěla se špička jazyka, s lící šedivě bledou a roznícenou; tak zvedala k němu tvář v úžasu vášnivého očekávání. Byla přímo ošklivá; vše v tom obličejí pohaslo, když zavřela oči. Zasykl odporem a políbil ji lehce na tvář; jemně, co nejjemněji sňal její ruce ze svých tváří a řekl s těžkým steskem: „Sedněte si, Heleno.”

Usedla jako opilá a zakryla si tváře dlaněmi. „Heleno,” mluvil přerývaně, přecházející po pokoji, „nechci, aby vás tohle setkání mrzelo. Prosím vás, buďte rozumná. Neznám vás, bůh ví, nevyznám se ve vás vůbec; ale bojím se, abyste zítra na mne nemyslela s výčitkou.”

Helena seděla jako zkamenělá.

„Odpusťte,” řekl trpce, „že dnes myslím na zítřek. Bylo by lépe, aby nebyl žádný. Řekněte, jste si tak jista, že by se zítřek na vás nepomstil?”

Helena, s tváří zakrytou, zavrtěla hlavou.

„Přišla jste, abyste se mně vložila do rukou: Tu jsem, nalož se mnou nějak! Děvče, copak je to možno? Mám vás podržet, sevřít pevněji, složit někam nebo co? Což vím, čím vám nejvíc ublížím? Ach, Heleno, zbavte mne toho, prosím vás; nechtějte na mně, abych rozhodoval co s vámi; jsem bez vůle, ale mám vás rád. Ujměte se sama sebe, Heleno!”

Seděla bez hnutí, ustrnulá, nemá; bylo mu jí nesmírně líto a v úzkostech hledal slova nejněžnější, kterými by jí vyložil stav věci. Aby jí byl blíže, sedl si na vysoký okraj pohovky a díval se shora do jejích drsných vlasů.

„Nu, hleďte,” opakoval tiše, „ujměte se sama sebe. Jste čistá a hrdá; nezhazujte se. Znáám vás příliš málo; mám pocit, že dnešek je nám poslán osudem jen proto, abych si vás počal vážit nekonečně víc než dosud. Heleno, měl jsem z vás radost jako z panenského děvčete; budu vás ctít jako ženu, která překonala sebe samu. Budete jistá sebou a dokonalá.”

Tu učinila Helena věc neočekávanou a velmi prostou. Jak seděl výše než ona a s koleny zdviženými, odkryla svou tvář a položila se bradou na jeho koleno pohybem zároveň dětským a milostným nevýslovně; v té poloze znehybněla a zavřela oči, jako by chtěla říci: teď si mluv, co chceš.

Byl zmaten, cítil sám předobře lživost všeho, co říká. „Heleno,” počal smutně, „je to velká vina, že nejsem už tak mlád, abych – věřil v lásku? Je to velká vina, že když slyším ‚láska‘, myslím hned na bolest a zklamání, na hrubé rozkoše, na styk nejnižší, na lež a rozchod? Je to velká vina?”

Helena, se zavřenýma očima, zavrtěla hlavou. Cítil na své noze prudce bít tepnu jejího hrdla; rychle dýchala pootevřenými rty, bledá a jakoby spící. Teď, pravila tato úlisná tvář, v tuto chvíli je mi vše jedno; nech mne tak být. Zkrásněla skoro v té nehybnosti; vypadala jako maska ze sloni. Naklonil se k ní a mluvil polohlasně:

„Heleno, láska není to, co byste chtěla; je těžká a vždy ponižující; není pro vás. Kdybych vás viděl jít tou cestou s jiným, s kýmkoliv jiným, volal bych na vás s hrůzou: Heleno, Heleno, nechod'te tudy, to není pro vás; nemůžete přejít, kudy přejdou jiné, zlomí vás, co jiné unesou; nevím, zda proto, že jste moudřejší, nebo nešťastnější. Nevyznám se ve vás, ale bojím se o vás. Co vám mám ještě říci?”

Helena zrůžověla a zesličněla podivně, její rysy zjemněly, hleděla tajemně šterbinou očí nikam; pohladil ji po vlasech a řekl měkce: „Heleno, nikdy už nesmíte ke mně přijít.”

Nic se nezachvělo v její líci; každou ránu, zdá se, by unesla v této pozici. Vzdychl a dotkl se její tváře.

„Sbohem, Heleno.”

Poslušně vstala a nechala se odíti do žaketu. Pomáhal jí zatknout jehlice do vlasů; usmála se na něho.

Když odcházela, obrátila se prudce a stiskla mu ruku vši silou. „Jste – tak – – šlechetný,” řekla, zardívajíc se a s očima sklopenýma, jako by mu děkovala, že jí ničeho neudělal. Přese vše musel se kousnouti do rtů.

Od toho dne se nesešli; nebylo to arci dobře možno.

Po létech slyšel opět o Heleně. Mluvila o něm prý se zřejmým nepřátelstvím, jako o někom, kdo jí těžce ublížil.

Bylo mu toho líto – i po létech.

NA ZÁMKU

„D, Mary, D,” opakovala Olga s mechanickou trpělivostí. Malá Mary neochotně odklepávala na pianě lehounkou etudu; na ní zůstaly stát již čtrnáct dní a jde to čím dále tím hůře; Olgu pronásleduje ta protivná dětská melodie už i ve snu.

„D, Mary, podívejte se: C D G D,” předzpěvuje Olga slabým hláskem a přehrává na klavíru. „Dávejte přece pozor: C D G D, ale Mary! D! D! Proč hrajete pořád E?”

Mary neví, proč hraje špatně, ví jenom, že musí hrát; její oči planou nenávistí, kope nohama do židle a v nejbližší chvíli uteče k papá; zatím umíněně hraje E a zase E. Olga už nedává pozor a vyhlíží umučenýma očima z okna. Svítí slunce, veliké stromy v parku se ohýbají žhavým větrem; ale ani v parku není volnosti, ani v těch rezných polích za parkem, – ach, kdy bude už konec hodiny? A zase, zase E!

„D, Mary, D,” opakuje Olga plna zoufalství, a náhle propuká: „Vy nebudete nikdy umět hrát!”

Děvčátko se vztyčilo, ožehlo Olgu pohledem rodové pýchy a ozvalo se: „Oč, slečno, že to neřekne před papá?”

Olga se hryzla do rtu. „Hrejte,” křikla zbytečně ostře, zachytila nenávistný pohled dítěte a jala se hlasitě, netrpělivě počítat: „Jedna, dvě, tři, čtyři. Jedna, dvě, tři, čtyři. Jedna, dvě, tři, čtyři. C D G D. Špatně. Jedna, dvě, tři, čtyři...”

Dvěře salónu se zachvěly. To jistě starý hrabě se za nimi zase postavil, aby poslouchal. Olga ztlumila hlas: „Jedna, dvě, tři, čtyři. C D G D. Dobře, Mary!” Dobře to sice nebylo, ale starý hrabě poslouchá. „Jedna, dvě, tři, čtyři. Teď je to dobře. Vždyť to není tak těžké, že? Jedna, dvě...”

Dvěře se rozlétly, a chromý hrabě vešel, lomoze svou holí. „Haha, Mary, wie gehts? Hast du schön gespielt! Že, slečno?”

„Ó ano, pane hrabě,” přisvědčila Olga horlivě, vstávajíc od klavíru.

„Mary, du hast Talent,” volal ochromený stařec, a pojednou – bylo to skoro hrozné na pohled: padl těžce na kolena, až podlaha zaduněla, a s jakýmsi vzlykavým vytím líbal své dítě na krček hlasitými, divými polibky. „Du hast Ta-lent,” mumlal, „du bist so gescheit, Mary, so gescheit! Sag’ mal, was soll dir dein Papa schenken?”

„Danke, nichts,” odpovídala Mary, krčíc lechtivě ramínky pod jeho pocely. „Ich möchte nur...”

„Was, was möchtest du?” žvatlal hrabě nadšeně.

„Ich möchte nur nit so viel Stunden haben,” hodila Mary.

„Haha, natürlich,” smál se hrabě uchvácen, „nein, wie gescheit bist du! Že, slečno?”

„Ano,” vydechla Olga.

„Wie gescheit,” opakoval stařec a chtěl vstát. Olga mu přiskočila na pomoc. „Nechat,” křikl hrabě prudce, a stoje na kolenou a rukou jako zvíře, hleděl se vztyčiti. Olga se odvrátila. Tu sevřelo pět křečovitých prstů její paži, a opřen o ni celou tíhou starý hrabě vstával. Olga div neklesla pod váhou toho velikého, mrtvicí ochrnutého, strašného těla; bylo to nad její statečnost. Malá Mary se smála.

Hrabě se narovnal, nasadil si skřípec a pohlédl na Olgu jaksi překvapen, jako by ji dosud neviděl.

„Miss Olga?”

„Please?” vydechlo děvče.

„Miss Olga, you speak too much during the lessons; you confound the child by your eternal admonishing. You will make me the pleasure to be a little kinder.”

„Yes, sir,” šeptala Olga, zardělá až po vlasy. Mary chápala, že papá Olgu hubuje, a vznešeně se tvářila, že se jí to netýká.

„Tak máúcta, slečno,” zakončil hrabě.

Olga se uklonila a odcházela; cestou napadla ji potřeba pomsty, i obrátila se blýskajíc očima a řekla: „Mary, můžete pozdravit, když odcházím.”

„Ja, mein Kind, das kannst du,” přisvědčil starý hrabě blahovlně. Mary se ušklíbla a stříhla bleskurychlou poklonku.

Sotva byla Olga za dveřmi, přitiskla si ruce na čelo. Och bože, nevydržím to, nevydržím! Och bože, za těch pět měsíců nebylo dne a není hodiny, aby mne netrápili...

Ale vždyť mne netrápí, řekla si přecházejíc po studené hale s dlaněmi na skráních. Jsem cizí a najatý člověk, nikdo na mne nemyslí. Jsou jen takoví, bože, nikde není člověk tak sám jako mezi cizími lidmi! Ale Mary je zlá, vykřiklo to v ní prudce, a nenávidí mne; chce mne trápit a ví jak. Osvald je uličník, ale Mary je zlá; hraběnka je pyšná a uráží mne, ale Mary je zlá. To dítě, které jsem chtěla mít ráda! Dítě, se kterým jsem po celý den, po celý den! Bože, kolik let tu ještě budu?

Dvě komorné se chichotaly po chodbě. Sotva zahlédly Olgu, umlkly a s kosým pohledem pozdravily. Olga by na ně málem vyjela závistí, že se smějí; chtěla jim něco z vysoka poručit, ale nevěděla co. Kdybych aspoň byla v čeledníku s těmi děvčaty, napadlo ji; kvikají tam do noci, klepou a honí se; a Franc, lokaj, s nimi, každou chvíli některá vypískne, och bože, vždyť je to odporné! Mocí se jí vnutila vzpomínka nejstrašnější; včera přistihla France s fíčkou z kuchyně, bylo to v prázdném hostinském pokoji vedle její ložnice; byla by ho udeřila do obličeje svou drobnou, vzteklou pěstí, jak se pitomě usmíval zapínaje se. Zaryla si prsty do tváře. Ne, ne, nevydržím tu! C D G D, C D G D... Ale ty služky se aspoň baví! Aspoň nejsou tak samy, nejedí s pány, melou po celý den a večer si potichu zpívají na dvoře... Kdyby mne aspoň večer vzaly mezi sebe! Sladce, hudebně jí zatanulo, co zpívaly včera dvojhlasem pod starou lípou:

„... mě jen srdce bolí,
plakala bych hned.”

Poslouchala ve svém okně s očima plnými slz a polohlasem zpívala s nimi; vše jim odpustila a vztahovala k nim ruce v horoucím přátelství. Děvčata, vždyť i já jsem jako vy! I já jsem jen děvečka služebná, a nejnešťastnější z vás!

Nejnešťastnější, opakovala si Olga, přecházejíc po hale. Jak to řekl hrabě? „Miss Olga, mluvíte příliš mnoho při hodinách. Pletete jen to dítě svým – věčným – napomínáním. Uděláte mi to potěšení, že budete – trochu – vlídnější.” Opakovala si slovo za slovem, aby jí neušla ani krůpěj trpkosti. Zatínala pěstě, planouc hněvem a bolestí. Ano, to byla její slabost: brala příliš vážně úkol vychovatelky. Přijela sem na zámek v horečce nadšení, předem zamilována do děvčátka, jež jí bude svěřeno. S vášní vrhla se tehdy do vyučování, horlivá, pedantická a plná vědomostí: nesmírně věřila ve význam vzdělání, ale nyní už jen louskala s nudící se Mary drobtů počtů a mluvnic, vždy znovu se rozčilujíc, tlukouc kloubky do stolu a posléze s pláčem prchajíc z učebny, kde vítězně zůstala malá Mary se svým vzdorem a svými chybami. Zpočátku hrávala si s Mary v překypělé a vášnivé bujnosti, dětsky zaujata jejími hračkami; nakonec shledala, že si hraje sama před chladným, výsměšně znuděným pohledem děvčátka, a tu bylo po hrách, a Olga se vlekla za svou svěřenkou jako stín, nevědouc, o čem s

ní mluvit a čím ji pobavit. Přijela až posvátně naplněna předsevzetím lásky, mírnosti a trpělivosti; nyní vizte její planoucí oči, slyšte, jak prudce a přerývaně bije její srdce; to srdce je s to cítit jen bolest, a nikoliv lásku. „Budete – trochu – vlídnější,” opakovala si Olga trnouc; můj bože, dovedu to ještě?

S tvářemi planoucími rozčilením přebíhala prostřed plechových panáků, železných rytířů, kterým se dříve smávala. Napadaly ji tisíce věcí, které mohla hraběti říci na jeho výtky; vyrojila se jí slova plná důstojnosti, odpovědi rozhodné a hrdé, které by navždy jí zjednaly váhy v tomto domě. Pane hrabě, mohla říci s hlavou vztyčenou, vím, co chci; chci Mary naučit přesnému pojmání všech věcí a přísnosti k sobě; chci z ní udělat člověka, který sobě nedovoluje v ničem pochybit. Pane hrabě, nejde o falešnou klávesu, nýbrž o falešnou výchovu; mohu Mary nemilovat a pak si nevšímat jejích chyb; ale miluju-li ji, budu k ní tak přísná, jako jsem přísná k sobě. – Rozjařila se skoro, když si to vše říkala s očima rozžatýma, se srdcem vzníceným nedávnou bolestí; ulehčilo se jí a pevně se odhodlávala, že už brzo, že už zítra s hrabětem o tom promluví. Hrabě není tak zlý, má své velkodušné chvíle, a potom, trpí tolik! Jen kdyby neměl ty strašné, světlé, zdrcující oči vytřeštěné za skřipcem!

Vyšla před zámek, oslněna sluncem; dláždění před chvilí zkropené se lesklo a vlhce dýchalo. „Pozor, slečno,” křikl mutující hlas Osvaldův a současně vletěl mokrý kopací míč do bílé sukně Olginy. Osvald se zachechtl, ale přestal, když viděl ustrnutí ubohé dívky. Sukně byla docela pomazána blátem; Olga ji zvedla a beze slova výčitky zavzlykla. Osvald zčervenál a zajíkal se: „Já jsem vás neviděl, slečno.” „Beg your pardon, Miss...,” ozval se Osvaldův učitel, Mister Kennedy, který se v bílé košili a bílých kalhotách válel na záhonu trávy; jediným pohybem vyskočil, dal Osvaldovi pohlavek a šel si zase lehnout. Olga viděla jen svou sukni; měla tak ráda ty bílé šaty. Beze slova se obrátila a šla domů, vší silou se přemáhajíc, aby jí nevyhrkly slzy hned cestou.

Hrdlo se jí užuž chvělo potřebou pláče, když otevírala dvěře svého pokoje. Tu stanula v úžase, stěží chápajíc, co se děje; prostřed pokoje seděla na židli paní hraběnka a komorná před ní přehrabávala její, Olginu, šatní skříň...

„Ah, c'est vous,” přivítala ji, aniž se ohlédla, paní hraběnka.

„Oui, madame la comtesse,” dostala Olga ze sebe, sotva dýchajíc, s očima vytřeštěnýma.

Komorná vyndala celou náruč šatů. „Hraběcí milosti, tady to jistě není.”

„Tak je dobže,” odpověděla hraběnka a těžce vstávala k odchodu. Ustrnulá Olga ani nevzpomněla, aby jí ustoupila ze dveří. Hraběnka se zastavila tři kroky před ní. „Mademoiselle?”

„Oui, Madame.”

„Vous n’attendez pas, peut-être, que je m’excuse?”

„Non, non, Madame!” zvolala dívka.

„Alors il n’y a pas pourquoi me barrer le passage,” zahrčela hraběnka svými hrdelními r.

„Ah pardon, Madame la comtesse,” zašeptala Olga okamžitě ustupujíc. Hraběnka a komorná vyšly; zůstaly jen šatečky rozházené po stole a na posteli.

Olga sedla na židli jako dřevěná; pláč ji přešel. Prohlížely jí skříně jako zlodějské panské. „Snad nečekáte, že se omluvím?” Ne, ne, paní hraběnko; chraň bůh, abyste se omlouvala děvčeti placenému! Tady jsou ještě mé kapsy, tady má peněženka; prohlédněte si všechno, abyste viděla, co jsem ukradla. Jsem chudá a zajisté nepoctivá. Strnulýma očima hleděla Olga do země. Nyní konečně věděla, proč již tolikrát našla své šaty a prádlo jaksi přeházené. A já jím s nimi u jednoho stolu! odpovídám, usmívám se, dělám společníci, nutím se k veselí... Bezmezná poníženi zalilo Olgu. Její oči byly široce vytřeštěné a suché, její ruce sevřené na prsou; nebyla schopna myšlenky, jen srdce jí tlouklo bolestně a hrozně.

Moucha usedla na sepjaté ruce, třela si hlavičku, stříhala křídly, přebíhala; ruce se nepohnuly. Chvillemi bouchlo kopyto nebo zařinčel řetěz ve stáji. Z bufetu zvonilo nádobí, nad parkem zakřičel ostříž, daleko na zatačce pískal vlak. Konečně bylo to již mouše příliš dlouhé, trhla křídly a vyletěla otevřeným oknem. Naprosté ticho se napjalo přes zámek.

Jedna, dvě, tři, čtyři. Čtyři hodiny. S hlasitým zíváním jde kuchařka vařit svačinu. Rychlé kroky běží po dvoře, u studně skřípe rumpál, trochu chvatu se pohnulo domem. Olga se zvedla, přejela si dlaněmi čelo jako bez paměti a jala se pěkně srovnávat své šaty na stole. Pak klekla k prádelníku, vyndávala si prádlo a kladla je na postel. Své knížky složila na židle, a když byla hotova, stála nad tím vším jako nad troskami Jeruzaléma a třela si čelo: Co s tím vlastně chci? Proč to dělám?

Ale vždyť se budu stěhovat, odpověděl v ní jakýsi jasný hlas. Dám výpověď na hodinu a odjedu zítra ráno v pět hodin. Starý Vavrys mně odveze kufry na dráhu. Ale to nejde, bránila se Olga zaraženě; kam bych šla odtud? Co si počnu bez místa? – Domů půjdu, odpovídal hlas, který vše už rozvážil. Maminka bude sice plakat, ale táta mne pochválí. Dobře tak, dceruško, řekne, lepší čest nežli dobrá mísa.

Ale tatínku, namítala Olga s tichou a hrdou radostí, co tedy budu dělat? – Do továrny půjdeš, odpovídal hlas, který vše uvážil; rukama budeš dělat, budeš brát týdně mzdu a mamince doma pomůžeš; je stará a slabá. Prádlo vypereš a podlahu utřeš; unavená budeš spát a hladová budeš jíst. Dceruško, pojedeš domů!

Olga rozpráhla ruce v úchvatu radosti. Odtud, odtud! A zítra večer už budu doma! Jak jen je možno, že jsem na to nepřišla dávno? Jak jsem to vydržela? Hned teď, hned po svačině

dám výpověď a pojedu domů; večer si všechno složím, přivedu sem hraběnku a ukážu jí: tohle si vezu domů; je-li jen nitka vaše, utrhnete si ji; jen tohle bláto na šatech je vaše, paní hraběnko, a to si odvezu.

Ruměná radostí, strhovala Olga ze sebe potřísněné šaty. Zítra, zítra! Schovám se v koutě vagónu, nikdo mne ani neuvidí; jako pták z klece uletím. Přišel na ni uličnický rozmar, hvízdala a vázala si červenou kravatu. Smála se na sebe do zrcadla, pyšná, s hřívou rozevlátou, a pískala co nejsilněji mohla: C D G D, C D G D.

Po dvoře běží kvapem lidé; chraptivý gong volá k svačině. Olga letí po schodech, neboť nechce si naposled odepřít podívanou na slavnostní vstup hraběcí rodiny. Tu, ejhle, sestupuje starý hrabě, poloochromený, opřen o rámě vyčouhlého Osvalda. Paní hraběnka s těžkým, nadmutým, nemocným životem zle se vadí s Mary, potrhávajíc ji za stuhu ve vlasech. Vzadu klackuje se atletický Mister Kennedy, svrchovaně lhostejný ke všemu, co se kolem děje.

Starý kavalír hnal se první ke dveřím, otevřel a řekl: „Madame?”

Paní hraběnka těžkými kroky vešla do jídelny.

„Mademoiselle?” ohlédl se hrabě po Olze. Olga vešla s hlavou vztyčenou. Za ní hrabě, Kennedy, Mary, Osvald. Hrabě usedl v čelo stolu, po pravici hraběnka, po levici Olga. Hraběnka zazvonila. Vešly komorné, s očima sklopenýma, kroky neslyšnými, jako loutky, jež neslyší než rozkaz a nevidí než pokyn; jako by tyto mladé rty nikdy se neozvaly a tato sklopená víčka nikdy se nepozvedla v pohledu, jenž by projevil zájem či porozumění. Olga se zarývala očima do této němohry, „abych to už nikdy nezapomněla...”

„Du beurre, Mademoiselle?” tázal se hrabě.

„Merci.” Pila holý čaj se suchým chlebem; za týden, jiskřilo v ní jaře, budu chodit do továrny. Zatím hrabě namáhavě pracuje svým falešným chrupem, hraběnka nejí, Osvald polévá ubrus kakaem, Mary nechává všeho, aby cucala cukrátku, a jen Mister Kennedy si maže na centimetry másla na svůj krajíček. Vítězné opovržení všemi a vším naplnilo srdce Olgino. Ubozí lidé, zítra budu jediná z vás volná; s hrůzou si vzpomenu na vaši večeři, při níž si nemáte čeho říci, abyste si ponáříkali nebo se zasmáli.

S celou svou povýšeností padla Olga na Mistra Kennedyho. Nenáviděla ho srdečně od prvního dne; nenáviděla jeho lhostejnou snadnost, se kterou tu dovedl žít po svém, ani za mák se neohlížeje na nikoho; nenáviděla ho, že nikdo si na něho netroufal a že všechno přezíral svou netečnou svrchovaností. Byl tu bůhví proč; boxoval brutálně s Osvaldem, jezdil s ním na koni, nechával se od něho zbožňovat; šel střílet, kdy se mu zachtělo, a válel-li se někde v parku, nic jím nemohlo hnouti. Někdy, byl-li sám, sedl si ke klavíru a improvizoval; hrál dokonale, ale bez citu, nemysle než na sebe; tu naslouchávala Olga potají, přímo uražena, že

nemůže proniknouti v tuto chladnou, složitou, sobeckou hudbu. Nevšímal si nikoho a ničeho; byl-li přímo otázan, stěží odvalil rty, aby řekl „yes” nebo „no”. Mladý silák, krutý, ješitný a líný, dělal vše jako z milosti; někdy starý hrabě se odvážil požádati ho o partii šachu; tu Mister Kennedy beze slova sedl k šachovnici a několika nerozmyšleně prudkými, strašně surovými tahy dal šach mat starému pánovi, který se potil úzkostí a breptal jako dítě, rozmýšleje se pln rozčilení půl hodiny před každým tahem desetkrát braným zpátky. Olga s netajeným vztekem přihlížela k tomuto nerovnému zápasu; sama někdy hrávala v šachy s hrabětem, hráčem dobrým a rozmyslným, a tu bývaly to nekonečné partie plné meditací a rozvážných plánů, jež prohlédnouti znamenalo polichotiti chytrosti spoluhráče a oceniti jeho hru. Olga se neptala, jaké má k tomu právo, ale cítila se nadmíru nadřaděna celému panu Kennedymu s jeho dokonalostmi, jež ho nestály nejmenší námahy, s jeho sebejistotou a suverénní povýšeností, kterou všechny ovládal; pohrdala jím a dávala mu to cítit; ano, celá její dívčí pýcha a domýšlivost, tolikrát denně poražená, oživovala v tomto okázalém opovržení.

Zatím Mister Kennedy svačil s mohutným klidem, pranic nedbaje vražedných pohledů planoucí Olgy. Ignoruje, myslila si Olga vzníceně; a zatím každé noci, když jde spat, klepá na mé dveře: „Open, miss Olga...”

Skutečně, to bylo jedno z tajemství zámku, a Olga ani netušila, jak velice toto tajemství bavilo v čeledníku. Mladý anglický chlapík, který až urážejícím způsobem nedbal komorných, již hezky dlouho vedl tyto tajné spády. Byla to jeho „fancy”, že mu museli upravit pokoj ve věži zámku, kde, jak se po generace říkalo, straší. Olga ovšem nevěřila v strašidla a viděla v Kennedyho rozmaru jen komedii renomisty; což jí nevadilo, aby se v noci nebála na schodech a na chodbě až k smrti. Ostatně je svatá pravda, že bývalo v noci slyšeti zvuky, jež nestačilo uvést na Francovy zálety ani na horší ještě erotiku ženských pokojů. Zkrátka jedné noci, když Olga již ležela, pan Kennedy ťukal na její dveře: „Open, miss Olga.” Olga tehdy hodila na sebe župánek a ptala se štěrbinou dveří, co chce. Tu Mister Kennedy začal mlíti spoustu anglických pošetilostí, z nichž rozuměla sotva čtvrtině, ale nicméně tolik, aby pochopila, že ji jmenuje „sladkou Olgou” („sweet Aulga”) a jinými důležitými názvy; to stačilo, aby mu zabouchla dveře před nosem a zamkla se, načež ráno, při prvním setkání, tázala se ho celou přísnou, nesmírnou šířkou svých očí, co to v noci dělal u jejích dveří? Mister Kennedy nepovažoval dle všeho za nutno vysvětlovat nebo vůbec dát najevo, že se na něco pamatuje; ale od toho dne ťukal denně, říkal „Open, miss Olga”, zkoušel kliku a drmolil nejšprýmovnějším způsobem, zatímco Olga ve své posteli, přitahujíc si pokrývku až po bradu, křičela v slzách „You’re a rascal” nebo „Vy jste blázen” ve všech odstínech, které pro toto

slovo má jen angličtina, – až k zoufalství rozhorlena, že ten ničema a blázen se směje. Byl to jeho jediný smích za celý den.

Olga pásala se nyní svítícíma očima na panu Kennedym. Až zvedne oči, řekla si, zeptám se ho tady, přede všemi: Pane Kennedy, pročpak se každé noci dobýváte do mého pokoje? Bude to skandál; ale než půjdu, povím ještě jiné věci. – Chut' pomsty ji rozjařovala. Tu zvedl Mister Kennedy oči, ocelově modré a klidné; Olga již pohnula rty, a náhle se zarděla. Vzpomněla si...

Byly tím vinny ty krásné měsíční noci asi před týdnem. Nevýslovně kouzelné noci, noci jasného úplňku v plném létě, noci stříbrné, pohansky svaté noci měsíční! Olga se potloukala před zámkem, neměla odvahy jít spat v noci tak čarodějné; byla sama a šťastna, plna okřídleného úžasu nad přemírou krásy, jež zaplavila spící svět. Pomalu, s hrůzou plnou rozkoše se odvážíla sejít do parku. Viděla břízy krasavice a přečerné duby na stříbrných lukách, tajuplné stíny a zázračné světlo; bylo to více, než možno snést. Pustila se přes velikou louku k bazénu s vodotryskem; a když obešla křoví, spatřila na okruží bazénu bělostnou sochu nahého muže, s tváří zdviženou k úplňku, ruce založené za hlavou, mocný hrudník silně sklenutý nad úzkým břichem. Byl to pan Kennedy. Olga nebyla pošetilé děvče, nevykřikla a nedala se na útěk. Přivřenýma očima zírala nepohnutě na bílou postavu. Socha žila úsilovným pohybem svalstva. Od lýtek stoupala vlna postupně napínaných svalů přes stehna a břicho na hrudník a přelila se do krásných přesilných paží; a opět nová muskulární vlna zvedala se od štíhlých lýtek nahoru, až znovu naplnila balvanitě vytesané bicepsy. Mister Kennedy cvičil svým způsobem, nehýbaje se z místa. Náhle se pohnul, zvedl ruce a pozpátku sebou hodil do bazénu. Voda vystříkla, zatřpytila se, zašuměla. Olga se potichu ztratila a nemyslíce již na tajuplné a děsivé stíny noční brala se přímo domů; kupodivu, neviděla již břízek krasavic a starých dubů na stříbrných pažitech. To bylo prvé, proč se zarděla.

Věru nevěděla, proč se vlastně rdí; na věci nebylo nic, zač se stydět, tolik podivné krásy bylo v tom dobrodružství. Avšak stalo se něco horšího, a sice hnedle den nato. Byla noc spanilá a jasná; Olga opět se procházela před zámkem, ale do parku ovšem již nešla; myslela na pana Kennedyho, který se snad dnes zase koupá, na tajemnou hloubi parku, na bílou sochu mladého muže; když se k ní blížila klepavá klíčnice, vyhnula se, neboť chtěla být sama. A pak se udělalo pozdě, jedenáct hodin, a Olga se bála jít sama po schodech a chodbách domů. Kennedy se vracel z parku, s rukama v kapsách; když uviděl Olgu, chtěl začít se svým bizarním nočním dvořením, ale Olga mu utřela řeč a nařídila dosti velitelsky, aby jí posvětil domů. Kennedy, jaksí zaražen, nesl svíci a nemluvil; a když byli u jejích dveří, řekl velmi krotce „good night”. Olga se prudce obrátila, vrhla na něho pohled nepřirozeně ztemnělý a

jako beze smyslů vjela mu plnou rukou do vlasů. Byly vlhké a měkce chundelaté jako srst mladého vykoupaného novofundland'ana. Olga zasykla rozkoší a nevědouc, co činí, rvala za ně silně. Než se vzpamatoval, bouchla dveřmi a zamkla se. Mister Kennedy šel domů jako zařezaný; teprve za půl hodiny se vrátil ke dveřím, byl bos a snad polosvlečen a tichounce klepal šeptaje: „Olga, oh Olga...” Olga se neozvala, a pan Kennedy se konečně odkradl. To byla událost, za kterou se Olga nyní tak styděla. Byla to ovšem hloupost hanebná, Olga by se chtěla propadnout za to, co provedla, a mstila se aspoň na panu Kennedym, jenž tím byl jaksi vinen, opovržením dvojnásobným. Příští noci vzala si do svého pokoje huňatého pinče Frice; když Kennedy přišel ťukat, spustil Fric řev strašlivý. Po několik dní dával pak Mister Kennedy pokoj; nyní již zase dvakrát přišel a drmolil způsobem nejlyričtější, zatímco Olga, znechucena již a plna štítivého záští k tomu nestoudnému člověku, si zakrývala uši poduškou, aby nic neslyšela.

To bylo, na mou čest, vše, co se stalo mezi Olgou a panem Kennedym; a proto bylo Olze tak nevýslovně trapno, že se začervenala před jeho pohledem, a byla by se za to tloukla. Hnětla se nesmírně ve svém nedůtklivě panenském srdci. Tím lépe, řekla si, že odjedu; i kdyby pro nic jiného, tož pro toho člověka. Cítila se již znavena tím denním zápasem a ponížena svou malomocí; do hrdla stoupal jí příval nechuti a odporu takového, že by vykřikla. Sláva tobě, bože, nutila se k lehkosti, že již odjedu; kdybych jen den ještě zůstala, udělala bych skandál nejhroznější.

„Prenez des prunes, Mademoiselle.”

„Pardon, Madame?”

„Prenez des prunes.”

„Merci, merci, Madame la comtesse.”

Odpoutala se od pana Kennedyho a padla na hezkou tvář Osvaldovu. Maličko potěšilo se její srdce přívětivou něhou. Nebylo jí tajno, že chlapec je do ní svým způsobem zamilován; nedovedl to arcit' přiznati jinak než zbytečnou hrubostí a uhýbavýma očima. Zato Olga ho trápívala se zvláštní rozkoší; kladla mu ruku kolem jeho pěkné, jemné šíje a táhla ho s sebou parkem, nezřízeně se bavíc jeho mručivou a blaženou zuřivostí. Hled'te, teď právě, cítě její pohled, spolkl ohromné sousto a vztekle vykoukl. Ubohý Osvalde! Co z tebe bude tady, v tom strašném domě, ty dítě, jež právě se přelamuješ v mladíka, stonajíc současně přemírou útlosti i sveřeposti? Jak se probudí tvé srdce, jaké příklady uvidíš? Stesk rozladění dotkl se Olgy. Přednedávnm vešla do pokoje Osvaldova a přistihla ho, kterak se strká a boxuje s komornou Paulínou, nejhorší z děvčat. Ach, rozumí se, byla to dětská hra rvavého štěněte; ale neměl se Osvald zapálit, neměla Paulína mít oči a tváře tak roznícené, nemělo to zkrátka tak být, a

vůbec, vůbec to nemělo být. Olga, plna podezření, se postavila od té chvíle do střehu; již nikdy se neprobírala citlivými prsty ve vlasech Osvaldových, nikdy mu nepoložila ruku kolem šíje a jala se ho hlídati zraky Argusovými, proniknuta nepokojem, snižujíc se až ke špehování, odhodlána nevydat dětství Osvaldova předčasným a hanebným zkušenostem. Často odběhla najednou od Mary, aby dohlédla za Osvaldem; byla na něho chladně přísná, čímž dosáhla jen toho, že jeho mladá láska se prolamovala odbojnou nenávistí. – A proč, ptala se nyní Olga sebe samy, ho vlastně hlídám? Co je mně, člověku cizímu, do toho, jakou lekci o životě mu dá Paulína či kterákoliv jiná? Proč mám se trápit nepokojem a vlastní přísností, která bolí více než jeho? Sbohem, sbohem, Osvalde, neřeknu ti, že jsi mé drahé dítě, nepovím ti, jak jsem milovala tvou chlapeckou čistotu, líbeznější nad čistotu dívčí; nebudu tě již hlídat, otevři jen oči a náruč, abys chytil první příležitost, – nebudu tady, abych nad tebou zaplakala.

A vy, paní hraběnko, přešla náhle Olga k ráznému účtování, jste podezírala mne. Špehovala jste mne při mých hodinách s Osvaldem; dala jste mi najevo, že „je pro něho lépe, aby byl ve společnosti pana Kennedyho“. Snad je pro něho také lépe, aby byl ve společnosti Paulíny; Paulína je vaše důvěrnice. Když onehdy v noci šel Osvald tajně s Kennedym na vydru, přišla jste do mého pokoje, musila jsem vám otevřít; hledala jste chlapce i pod mojí pokrývkou na posteli. Dobrá, paní hraběnko, je to vaše dítě; ale Paulínu posíláte k jeho lůžku, aby ho budila, Paulínu, ženu přes třicet let a zkaženou jako ďábel. Prohlížíte mé skříně a očicháváte moje zásuvky; pak mne pozvete k sobě do kočáru, abych vás bavila. Nabízíte mi švestky, ach díky, Madame, jste tak laskavá! Pokládáte-li mne za lehkou a zlodějku, pošlete mne od stolu, abych jedla v čeledníku, nebo ještě raději v prádelně; budu tam polykat kus chleba se slzami vzteku a pokoření, ale aspoň, aspoň se nebudu muset usmívat!

– „Neslyšíte, slečno?“

„Pardon,“ zapálila se Olga.

„Jste snad – trochu – nemocná?“ ptal se hrabě pohlížeje na ni upřeně. „Nemáte snad – horečku?“

„Ne, pane hrabě,“ bránila se Olga spěšně. „Docela nic mi není.“

„Tím lépe,“ pronášel hrabě zvolna. „Nemám rád lidi – nemocné.“

Olgina odvaha se rázem sesula. Nejsem rostlá na tyto lidi, cítila zoufale; nedovedu jim čelit. Bože, dej mi tu sílu, abych dala dnes výpověď! Bože, dej mi tu sílu! – Předem cítila hroznou trému, až o tom promluví s hrabětem. Zvedne jistě obočí a řekne: „Na hodinu, slečno? To se přece nedělá!“ – Co si jen vymyslím? Čím vyložím, že musím, musím domů, hned, na místě domů? Uteku, nepustí-li mne, určitě uteku! Plna strachu čekala Olga na příští chvíli.

Rodina se zvedla od svačiny a usedla v sousedním salónu; hrabě a Kennedy kouřili, hraběnka se chopila nějakého vyšívání; čekalo se na odpolední poštu. Až děti odejdou, umínla si Olga, promluví o tom. Zatím s tlukoucím srdcem nutila se myslet na domov. Malovala si modrou zástěru maminčinu, nábytek nenatřený a vydrhnutý, otce bez kabátu, s dýmkou, jak čte s rozšafnou důkladností své noviny. Je to jediná záchrana, cítila s rostoucí úzkostí, nevydržím tu již ani den. Bože, v poslední chvíli, dej mi tu sílu!

Paulína s očima sklopenýma přinesla poštu na stříbrném podnosu. Hrabě shrábl dopisy na klín; chtěl sebrat i poslední psaní ležící stranou, ale Paulína uctivě ucukla. „Pro slečnu,” zašeptala. Ach, zdálky poznala Olga maminčino psaní, ubohou pomazanou obálku popsanou hrozným pravopisem, dopis, za který se vždy zastyděla, a který přece pak nosila na srdci. Začervenala se i dnes, – odpusť mi to, mami! Chvějícími se prsty vzala venkovské psaníčko, dojatě si přečetla adresu tak příliš důkladně napsanou, jako by svět byl zlý a nechtěl bez podrobného doporučení odevzdat dopis do pravých rukou tam daleko, mezi cizími lidmi, – a vtom jí spadl kámen ze srdce: Mami, jak jsi mi pomohla! Budu číst psaní, a najednou vykřiknu: že mi stůně tatínek, že nutně musím k němu, seberu se a ujednu, a nikdo mne nebude moci zdržovat; za týden pak napíšu, že musím zůstat doma, ať mi pošlou můj kufr za mnou. Tak je to nejlehčí, řekla si plna radosti. Jako každé ženě bylo jí patrně snazší pomoci si výmluvou než příčinami. Plna radosti roztrhávala obálku. Když vyňala psaní, bodlo ji prudce u srdce, zatajila dech a počala čísti:

„Milá dceruško, musím ti napsat smutnou zprávu že Tatínek se nám rostonal doktor řek že to je srce a že je slabej a nohy má spuchlý už chodit nemože Doktor řek že Ho nic nemá rozčílovat řek Doktor nesmíš si naříkat až nám budeš psát Tatínek se tím trápí a žhere to nedělej a piš že se máš dobře abi aspoň moch bejt bezstarosti Viš jak tě má rád a že seš na dobrým místě Zaplat' PánBůh

Pomodli se za našeho Tatinka a nejezdí sem je to kraj Světa Peníze sme dostali děkujem Ti mockrát je nám moc Zle co Tatínek leží Frantik mu ukrad hodinky nesmíme mu to říct to by Ho zabilo řekli sme že se skazili že sou u hodinaře Porád se na ně ptá kdy už je správi že ani neví kolik je hodin ani plakat před Ním nemožu.

Milá ceruško musím ti napsat a bis děkovala Pánu Bohu že máš to krásný místo Modli se za Pány a sluš im věrně nad takový Místo neni jak se tam najíš to je pro tvý Zdravý seš slabá vprsou a něco nám pošleš každej měsíc ceruško děkujem ti za to Pán Bůh tě odmění za tvý Rodiče.

Vaš si Pánu dyž im budeš sloužit mnoho let tak tě zaopatřej nadosmrť to máš jako Ouřad nedej na sebe dopustit Pozdravuj Pány odemně s Tatínkem to je špatný schází jako svíce.

Zdravý tě Tvá Matka

Kostelec čís. 37.”

Hrabě přestal číst své dopisy a vytřeštil oči na Olgu. „Slečno, vám není dobře,” vykřikl se skutečným zděšením.

Olga vstala jako bezduchá a tiskla si ruce ke spánkům. „Jen – hlava, pane hrabě,” vydechla.

„Jděte si hned lehnout, slečno, hned si jděte lehnout,” křikl hrabě příkře a znepokojeně. Olga se mechanicky poklonila a pomalu odcházela.

Hrabě tázavě se ohlédl na svou choť; ta pokrčila rameny a řekla ostře: „Oswald, gerade sitzen!” Pan Kennedy kouřil a díval se do stropu. Bylo rozladěné ticho.

Hraběnka šila svírajíc rty. Po chvíli zazvonila, objevila se Paulína. „Paulíno, kam šla slečna?” ptala se půl ústy.

„Do svého pokoje, hraběcí milosti,” odpovědělo děvče; „zamkla se tam.”

„Dejte zapřahat.”

Na písku nádvoří zašuměla kola kočáru, kočí vyvedl koně a zapínal řemení.

„Papa, soll ich reiten?” osmělil se Oswald.

„Ja,” kývl hrabě, hledě strnule nikam. Hraběnka vrhla na něho pohled zkoumavý a nepřátelský. „Wirst du mitfahren?” ptala se.

„Nein,” řekl nepřítomně.

Štolba vyvedl jízdní koně a sedlal je. Kennedyho kůň tančil po celém dvoře, než si ráčil nechat dátí sedlo, zatímco polokrevný valach Oswaldův mírně a moudře hrabal nohou, pohlížeje smutným okem na vlastní kopyto.

Rodina vyšla na dvůr. Oswald, pěkný jezdec, se hned vyšvihl na svého koně a nezdržel se, aby nepohlédl nahoru k oknu Olgy, jež mu tak často kynula rukou, když vyjížděl. Okno bylo prázdné. Hraběnka těžce vystoupila do kočáru. „Mary,” hodila za sebe. Malá Mary se ušklíbla nechutí a vstoupila do kočáru. Hraběnka ještě váhala. „Paulíno,” zavolala k sobě komornou, „podívej se, co dělá slečna Olga. Ale ať tě neslyší.”

Mister Kennedy odhodil cigaretu, jedním skokem byl koni v sedle a stiskl kolena. Kůň vyrazil tryskem, bouří zahřměla kopyta po prknech průjezdu a jiskřivě zatřeskla na dlážděném předzámčí. „Halloo, Mister Kennedy,” křičel dětsky Oswald a hnal se za ním.

Paulína seběhla, ruce v kapsách bílé zástěrky. „Hraběcí milosti,” hlásila důvěrně, „slečna Olga si větší šaty do skříně a skládá prádlo do prádelníku.” Hraběnka pokynula. „Jed’,” křikla na kočího. Kočár se rozjel, starý hrabě pozdravil a zůstal sám.

Sedl si na lavici pod arkádou, hůl mezi koleny, a zle, opuštěně výřil do dvora. Seděl tak půl hodiny; konečně vstal a tvrdě dupaje ochrnutýma nohama šel do salónu. Usedl do lenošky nad partií šachu, kterou rozehrál včera s Olgou a jež zůstala nedokončena. Uvažoval o situaci, byl zřejmě v nevýhodě; Olga vysunula koně a hrozila útokem. Skloněn nad destičkou hleděl vytušit její plán; našel pěknou myšlenku, z níž mu kouká porážka, a pořádná. Tu tedy se zvedl, a vzpřímen, lomoze holí šel nahoru, do hostinského křídla. Před Olginým pokojem se zastavil. Bylo tam ticho, přímo strašné ticho, nic se nehnulo. Konečně zaklepal: „Slečno Olgo, jak je vám?”

Chvilku ticho. „Už líp, děkuji,” ozvala se Olga stísněným hlasem. „Poroučíte něco, pane hrabě?”

„Ne, ne, jen ležte.” A náhle, jako by se mu zdálo, že řekl příliš mnoho, a aby to zase zkazil, dodal: „Abyste zítra už zas mohla učit.” A hřmotně se vracel do salónu.

Zůstat maličko déle, byl by slyšel slabé zasténání, zahajující nekonečný tichý pláč.

Dlouhé, předlouhé jsou hodiny osamoceního. Konečně navrací se kočár, uhřáté koně provádějí po dvoře, z kuchyně řinčí chvat jako vždy, jako každého dne. O půl osmé zvoní gong k večeři. Všichni se sejdou, ale Olga schází. Chvilí všichni dělají, jako by toho nepozorovali, až posléze starý hrabě zvedne obočí a ptá se udiven: „Was, die Olga kommt nicht?”

Hraběnka střílí po něm očima a mlčí. Teprve po hezky dlouhé chvíli zavolá Paulínu: „Zeptej se slečny Olgy, co chce jíst.”

Za okamžik je Paulína tu: „Hraběcí milosti, slečna Olga nechá děkovat, ale že nemá hlad a že zítra vstane.” Hraběnka zavrtí trochu hlavou; je v tom více než nespokojenost.

Osvald se sotva porýpá v jídle a vrhá prosebné pohledy na pana Kennedyho, aby ho brzo, co nejdříve po jídle zachránil někam ven; ale Mister Kennedy, jako obvykle, nechce rozumět.

Zatím se snáší šero, večer milostivý pro unavené lidi, bezhraničný pro lidi nešťastné. Bylo světlo, pohaslo, udělala se noc; nevíš ani, kdy nastala tato tma, jež tě dusí a svírá; tma, propast přehluboká, na jejímž dně se rozrývá lidské zoufalství.

Ty to víš, tichá noci, která nasloucháš dechu spících a sténání nemocných, neboť pozorně jsi naslouchala slabému, palčivému dechu dívky, jež dlouho plakala a nyní už nepláče; tys přiložila ucho k jejímu srdci a těžce jsi sevřela její hrdlo uložené v rozčuchaném vlase. Tys slyšela nárek dušený v podušce a pak ticho ještě hroznější.

Ty to víš, nemá noci, která jsi slyšela tichnout celý zámek, patro za patrem, ložnici za ložnicí, a která jsi horkými prsty zaškrtila milostný skřek ženy v zákoutí schodiště. Tys

půjčila ozvěnu krokům mladého muže, který s vlasy mokkými koupelí, tichounce si hvízdaje, jde poslední spat po dlouhé zámecké chodbě.

Temná noci, tys viděla, jak dívka umdlená pláčem se zatřásla při zvuku těch mladých kroků. Tys viděla, jak vyskočila z postele jako vymrštěna slepou silou, odhodila vlasy z rozpáleného čela a vrhající se ke dveřím odemkla je a nechala pootevřeny.

Pak znovu na palčivém loži strnula v děsném čekání jako člověk, kterému již není pomoci.

PENÍZE

Zase, zase to na něj tak přišlo: sotva snědl několik lžic jídla, udělalo se mu těžko a nevolno a čelo mu zvlhlo potem mdloby. Musel nechat oběda a opřel hlavu o dlaně, zarytě uhýbaje okázalým starostem paní bytné. Konečně odešla vzdychajíc, i ulehl na pohovku, aby si odpočinul, to jest aby s hrůzou a pozorností naslouchal trýznivým hlasům svého těla. Mráкотy ještě nepominuly, zdálo se mu, že v něm kamení žaludek, srdce mu tlouklo rychle a nepravidelně; byl tak vysílen, že i vleže ho zaléval pot. Ach, kdyby mohl usnouti!

Za hodinu zaklepala bytná; nesla mu telegram. Otevřel jej ulekán; četl: „19. 10. 7 h. + 34 přijedu večer ruza.” Naprosto nechápal, co to znamená; vstal s hlavou zmotanou a znovu četl čísla a slova, až konečně pochopil: to telegrafuje Růžena, vdaná sestra; přijede dnes večer, mám jí patrně přijít naproti. Snad jede nakupovat; a tu se rozmrzel na ženskou splašenost a bezohlednost, která pro nic za nic člověka vyruší. Nyní přecházel po pokoji a zlobil se, že má zkažený večer. Myslil na to, jak by ležel na své věčné pohovce vedle důvěrně bzučící lampy a měl v ruce knížku; bývaly to chvíle těžké a předlouhé, ale teď, bůhví proč, mu připadaly obzvlášť lákavé, plné moudrosti a míru. Ztracený večer. Konec pokoje. Pln dětinské a vyčítavé hořkosti rozškubal nešťastný telegram na kousky.

Ale když večer čekal ve vysoké, sychravé nádražní síni na zpožděný vlak, přepadl jej širší stesk: stesk špíny a bídy, kterou viděl kolem, únava lidí, kteří přijeli, zklamání těch, kteří čekali nadarmo. Stěží našel svou drobnou, útlou sestru v hrnoucím se davu; měla ulekané oči a vlekla těžký kufřík, i bylo mu rázem pochopiti, že se stalo něco vážného. Vsadil ji do drožky a vezl domů; teprve cestou si vzpomněl, že zapomněl pro ni vyhledat byt; ptal se jí, chce-li do hotelu, ale dostal z ní jen záchvat pláče. V takovém stavu ovšem s ní nemohl

nikam; i rezignoval, vzal její nervózní, hubenou ruku do své a potěšil se nesmírně, když konečně na něj pohlédla s úsměvem.

Teprve doma se na ni pozorně podíval, a zděsil se. Zmučená, chvějící se, podivně rozčilená, s očima planoucíma a vyprahlými rty, tak tu seděla na jeho pohovce, obklopena polštáři, které kolem ní nahnul, a mluvila... Prosil ji, aby mluvila tiše; byla už noc. „Utekla jsem od muže,” drtila rychle, „ach, kdybys věděl, Jiří, kdybys věděl, co jsem zkusila! Kdybys věděl, jak mně je protivný! Utekla jsem k tobě, abys mi poradil,” a tu se rozplakala.

Zamračen přecházel Jiří po pokoji. Slovo za slovem mu rýsovalo obraz jejího života po boku manžela vyžraného, chamtivého a sprostého, který ji urážel před služkou, zneuctíval v ložnici a otravoval věčnými výstupy pro nic, který hloupě utratil její věno, doma lakotil a zároveň nákladně pěstoval svou pitomou hypochondrii... Slyšel historii odpočítaných soust, výčitek, ponížení a surovostí, špinavých velkomyslností, vzteklých a brutálních hádek, vymáhané lásky, hloupého a povýšeného špičkování... Jiří přecházel po pokoji duse se hnusem a soustrastí; trpěl nesmírně, nemohl už snést ten nekonečný přívál hanby a bolesti. A tu, hle, sedí to drobné, potřeštěné děvče, kterého nikdy dobře neznal, pyšná a prudká sestřička; jak bývala vždycky bojovná, jak si nedala říci, jak zle jí svítily oči, když bývala maličká! Tu, hle, jak se jí chvěje brada vzlykáním a nezadržitelnými slovy, jak je ztrhaná, jak je palčivá! Jiří chtěl by ji pohladit, ale bojí se skoro. „Přestaň,” říká jí drsně, „to stačí, já už vím všechno.” Ale kdež by ji mohl zadržet! „Nech mne,” pláče Růžena, „vždyť mám jen tebe!” A znovu řine se proud žalob, teď už přerývanější, vleklý, tišší; podrobnosti se opakují, události se rozestupují, a náhle Růžena umlká a táže se: „A co ty, Jiří, jak ty se máš?”

„Což já,” bručí Jiří, „nemohu si naříkat. Ale ty, řekni, ty se už k němu nevrátíš?”

„Nikdy,” káže Růžena vzrušeně. „To není možno. Spíš umřít než to... Kdybys věděl, jaký je!”

„Počkej,” uhýbal Jiří, „ale co si takhle počneš?”

Na tu otázku Růžena čekala. „To už jsem se dávno rozhodla,” povídá horlivě. „Budu dávat hodiny nebo půjdu někam za vychovatelku, do kanceláře nebo vůbec... Uvidíš, že dovedu pracovat. Budu se žít sama, a jak ráda, bože, jak ráda budu dělat cokoli! Ty mi poradíš... Najdu si tady někde pokoj, něco malého... Já už se ti tak těším na svou práci! Řekni, že se něco najde?” Nemohla vzrušením sedět, vyskočila a chodila po pokoji vedle bratra s planoucí tváří: „To už jsem si všechno rozmyslila. Vezmu si sem ten nábytek, víš, ten starý, co máme po našich; počkej, jak to bude pěkné. Vždyť já nic jiného nechci, než abych už měla pokoj, abych byla třeba chudá, ale jen abych už nemusela... Vždyť nic, nic, nic od života nechci, mně stačí to nejmenší, spokojím se se vším, jen když budu daleko... od toho všeho... Já se tak

těším, jak budu pracovat, sama si budu všechno šít, zpívat si přitom budu... Vždyť už jsem si po léta nezazpívala! Ach, Jiříku, kdybys věděl!”

„Pracovat,” přemýšlel Jiří pln pochybnosti, „já nevím, snad se i něco najde, ale... Ty na to nejsi zvyklá, Růžičko, bude ti těžko, bude ti těžko...”

„Ne,” bránila se Růža s očima svítícíma, „ty nevíš, co to je, nechat si vyčítat každé sousto, každý hadřík a všechno... Muset poslouchat, že nepracuješ, že jen vyhazuješ... Všechno bych ze sebe strhala, jak mně to zhořklo. Ne, Jirko, uvidíš, jak ráda budu pracovat, jak ráda budu žít! Každé sousto mne bude těšit, kdyby to jenom suchý chleba byl; budu na ně pyšná... S hrdostí budu spát, do kartounu se obléknu, sama si uvařím... Řekni, nemohla bych být dělnice? Nenajde-li se nic, půjdu i do továrny... Já se tak těším!”

Jiří na ni pohlížel s radostným úžasem. Panebože, tolik jiskřivosti, tolik statečnosti v životě tak pošlapaném! Sám se zastyděl za svou chabost a únavu; s náhlou láskou i radostí pomyslel na svou práci, nakažen planoucí živostí toho podivného, horečného děvčete. Vždyť zmládlá jako panenka, zardělá, roznícená, dětsky naivní – Ach, půjde to! Jak by to mohlo nejít?”

„Půjde to, uvidíš,” mluví Růžena. „Od nikoho nic nechci, sama se užívím, a tolik jistě vydělám, řekni, aspoň tolik, abych se najedla a měla kytičku na stole! A kdybych ani na tu kytičku neměla, půjdu na ulici a budu se jenom dívat... Kdybys věděl, jakou radost mně všechno dělá od té chvíle, co jsem se... rozhodla utéci! Jak se mi všechno docela jinak líbí! Začal mně nový život... Vždyť jsem dosud neměla ponětí, jak je všechno krásné! Ach, Jirko,” volala plačíc, „já jsem tak ráda!”

„Hloupá,” usmál se na ni Jiřík pln radosti, „nebude to... tak snadné. Jdi, zkusíme to. Ale teď si půjdeš lehnout, nesmíš se rozstnat. Prosím tě, nech mne teď; musím něco rozvážit, a ráno ti povím... Spi teď a nech mne.”

Žádnou mocí ji nepřinutil, aby šla do postele; položila se oblečena na pohovku, přikryl ji vším, co měl teplého, a stáhl plamen lampy. Bylo ticho, jen její rychlý, dětský dech se dovolával soustrasti boží. Jiří potichu otevřel okno do chladné říjnové noci.

Pokojná, vysoká obloha jiskřila hvězdami. Tak kdysi v otcovském domě stáli u okna dokořán, on a maličká Růžena; třásla se chladem a tiskla se k němu, neboť čekali na padání létavic. „Až spadne hvězda,” šeptá Růžena, „budu si přát, abych se stala chlapcem a udělala něco slavného.” Ach, tatínek spí, silný jako strom; až sem je slyšet, jak praská postel pod jeho mohutnou únavou. A Jiřímu je slavnostně, i on myslí na něco velikého a s mužskou vážností chrání drobnou Růženu, která se chvěje chladem a rozčilením...

Nad zahradou letí hvězda.

„Jiří,” volá ho z pokoje slabý hlas Růženčin.

„Hned, hned,” odpovídá Jiří a chvěje se chladem a nadšením. Ano, udělat něco velikého; není jiného vysvobození. Bláhovče, co velikého jsi chtěl učinit? Zvedni své břímě; ale chceš-li učinit něco velikého, zvedni více; jak velikou tíhu uneseš, tak veliký jsi. Slabochu, klesáš pod vlastním břemenem? Vztyč se, abys mohl zvednouti klesajícího; jiného udělat nemůžeš, nechceš-li sám padnouti!

„Jiří,” volá Růžena polohlasem.

Jiří se u okna obrátil. „Poslyš,” začal váhavě, „přemýšlel jsem o tom... Myslím, že... že nenajdeš takovou práci... Totiž práce je dost, ale nedostaneš takový plat, abys mohla... To jsou hlouposti.”

„Já se spokojím se vším,” řekla Růžena tiše.

„Ne, jen počkej. Vždyť nevíš, co to je. Hleď, já mám teď, chválabohu, takový plat, a mohl bych si vzít práci i na odpoledne. Vždyť někdy nevím, co bych dělal... Mně to docela stačí. A tobě bych nechal peníze...”

„Jaké peníze?” vydechla Růžena.

„Ten podíl, co mám po rodičích a co k tomu přibylo; dělá to... dělá to asi pět tisíc ročně. Ani ne pět tisíc, jenom čtyři... To jsou jen úroky, rozumíš? Tak mě napadlo, že bych ty úroky mohl nechat tobě, abys něco měla.”

Růžena vyskočila z pohovky. „To není možno,” vykřikla.

„Nekřič,” bručel Jiří. „Říkám ti, že to jsou jen úroky. Až nebudeš potřebovat, nemusíš vybírat. Ale teď, pro první čas...”

Růžena stála jako užaslá holčička. „Ale to nejde, co bys ty měl?”

„O to se nestarej,” bránil se; „chtěl jsem si už dávno vzít odpolední práci, ale... styděl jsem se, že bych ubíral práci kolegům. Vždyť vidíš, jak tady žiju; budu rád, když budu mít co dělat. Tak je to, rozumíš? Mně ty peníze jen překážely. Tak co, chceš nebo nechceš?”

„Chci,” vydechla Růžena, přiblížila se k němu po špičkách, vzala ho kolem krku a přitiskla k jeho tváři své vlhké líčko. „Jiří,” šeptala, „to jsem ani ve snu nečekala; já ti přísahám, že jsem od tebe nic nechtěla, ale když jsi tak hodný!”

„Pusť,” prosil rozechvěně, „to není to. Vždyť mně na těch penězích nezáleží. Růženo, když má člověk života až potud, musí něco udělat... Ale co může udělat, když je sám? Ať dělá co chce, na konci všeho najde zas jen sebe; víš, jako by byl živ mezi samými zrcadly, a kam se podívá, našel jen vlastní tvář, vlastní nudu, svou vlastní samotu... Kdybys věděla, co to je! Ne, Růženo, já ti nechci povídat o sobě, ale jsem tak rád, že jsi tu! jsem tak rád, že se to stalo! Podívej se, co tam je hvězd; pamatuješ se, jak jsme jednou doma čekali na padání hvězd?”

„Už nevím,” řekla Růžena zvedajíc k němu bledou tvář; v mrazivém přítmí viděl zářiti její oči jako hvězdy. „Proč jsi takový?”

Třásl se mrazením úchvatu a hladil ji po vlasech. „Nemluv již o těch penězích. Jsi tak hodná, že jsi ke mně přišla! Ó bože, jak jsem rád! jako by mně okno otevřel... mezi zrcadly! Dovedeš si to představit? Vždyť jsem se zabýval pořád jen sám sebou! Už jsem byl nemocný ze sebe, unavil jsem se nad sebou, neměl jsem nic jiného... Ach, nebyl v tom už žádný smysl! Vzpomínáš si, jak tehdy padaly hvězdy a co sis přitom přála? Co by sis přála dnes, kdyby padala hvězda?”

„Co bych si přála,” zasmála se Růžena sladce. „Něco pro sebe... Ne, a pro tebe něco, aby se tobě něco splnilo.”

„Nemám co chtít, Růženo, jsem tak rád, že jsem se zbavil... Řekni, jak se zařídíš? Počkej, zítra ti najdu pěkný pokoj, s vyhlídkou, vid’? Odtud je vidět jen na dvůr; ve dne, když nesvítí hvězdy, je to trochu smutné. Ale ty musíš mít vyhlídku ven, abys to měla lepší...” Docela se rozohnil a běhaje po pokoji určoval budoucnost, nadšen každou novou podrobností, smál se, žvanil, sliboval kdeco... Ach což byt! práce! peníze! To všechno půjde; hlavní je, že tu je nový život! Cítil, jak její oči potmě září, usmívají se, sledují ho svým prudkým jasnem; byl by se smál radostí na celé kolo, a neustal, až vyčerpání, umdlení štěstím, umluvení zmlkali v dlouhých přestávkách únavy a srozumění.

Konečně ji uložil; nebránila se jeho mateřsky směšné starostlivosti, nemohla už děkovat; ale když zvedl hlavu od balíku novin, v jejichž anoncích hledal byty a bytové kanceláře, našel její oči upřeny na sobě s nadšeným a strašným jasnem, a jeho srdce se sevřelo štěstím. Tak ho zastihlo jitro.

Ano, byl to nový život. Jeho hrozné nevolnosti ho opustily, když rychle polykal svůj oběd, aby běhal po nesčíslných patrech hledaje pokoj, když se vracel určen jako lovecký pes a blažený jako ženich, když v noci hltal akta nadpočetné práce, až konečně usínal ubit a nadšen bohatým dnem. Nicméně musil se spokojit, ach, pokojem bez vyhlídky, sametovým a hnusným pokojem hříšně drahým, kde zatím uložil Růženu. Někdy ho sice uprostřed práce přepadala mdlobná slabost, víčka se mu chvěla, pot závratí zaléval mu čelo náhle sinalé; ale dovedl se překonat, sevřel zuby a položil čelo na chladnou stolní desku říkáje si umíněně: Unes! musíš unést! vždyť nežiješ jen pro sebe! – Opravdu, okříval den za dnem. Byl to nový život.

Až jednou dostal nečekanou návštěvu. Přišla jeho druhá sestra, Tylda, vdaná někde blízko za malého průmyslníka, kterému se nevedlo. Navštěvovala ho vždycky, když přijela pro něco do Prahy, – dělala obchodní cesty, starala se o všechno; vždy poseděla s očima sklopenýma a

uhýbavýma a mluvila sporými, tichými slovy o svých třech dětech a tisíci starostech, jako by na světě nebylo nic jiného. Dnes však se jí zděsil; dýchala těžce, stírala si stále pavučiny starostí a její prsty, znetvořené psaním a šitím, se dotýkaly jeho srdce drsnou soustrastí. Chválabohu, vypravila ze sebe po částech, děti jsou zdravé a hodné; ale dílna stojí, stroje už nejsou k potřebě, právě na ně hledá kupce...

„A Růžena je tady,” řekla náhle polootázkou a marně se pokoušela zvednout oči. Kupodivu, kamkoliv se zahleděla, byla nějaká díra v koberci, protržený povlak nábytku, ubohé a nespravované stárnutí věcí... Skutečně, ani on, ani Růžena si takových věcí nikdy jaksi nevšimli. Tísnilo ho to, díval se stranou; styděl se jejích očí, pilných jako jehla a pomalých jako nekonečná starost.

„Utekla svému muži,” začala bezcílně, „říká, že ji trápil. Snad trápil, ale... všechno má svou příčinu...”

„I on měl příčinu,” šla dále, když se nedočkala otázky. „Víš, Růžena je... já nevím.” Umlkla, stehujíc těžkýma očima velikou díru v koberci. „Růžena je nehospodyně,” začala po chvíli. „Ovšem, nemá děti, nemusí pracovat, o nic se nestará, ale...”

Jiří se mračně díval oknem.

„Růžena utrácela,” soukala ze sebe Tylda, „dělala mu dluhy, a to víš... Všimnul sis, jaké má prádlo?”

„Ne.”

Tylda vzdychla a něco si stírala z čela. „Ty nevíš, co to stojí... Koupí si třeba kožišiny... za tisíce; pak je prodá za pár set, aby zaplatila boty. Účty před ním schovávala; pak chodily žaloby... Ty o tom nevíš?”

„Ne. Já s ním nemluvím.”

Tylda kývala hlavou. „Víš, on je divný, já neříkám... Ale když mu nespraví kousek prádla, že z něho všude padají nitě, a když sama chodí jako vévodkyně... A lže mu... A běhá s jinými...”

„Přestaň,” prosil Jiří zmučen.

Tylda spravovala smutnými očima potřhanou pokrývku na posteli. „Nenabídla ti... snad,” ptala se nejistě, „že by ti vedla domácnost? Že bys najal větší byt... že by ti vařila...”

Jiřímu se bolestně sevřelo srdce. To ho dosud nenapadlo. Ale Růženu také ne! Bože, jak by byl šťasten! „Já bych to ani nechtěl,” řekl příkře, přemáhaje se ze všech sil.

Tyldě se podařilo zvednout oči. „Ona by snad také nechtěla. Má tady... svého důstojníka. Přesadili ho do Prahy. Proto utekla... za ženatým. To ti jistě neřekla.”

„Tyldo,” řekl chrlativě, sežehuje ji očima, „ty lžeš!”

Tyldě se třásly ruce a tváře, ale ještě se nevzdávala. „Uvidíš sám,” koktala. „Ty jsi takový dobrák. Neříkala bych ti to, kdyby... kdyby mi tě nebylo líto. Růžena tě nikdy neměla ráda. Říkala o tobě, že jsi –”

„Jdi pryč,” křikl bez sebe vztekem, „prokrista, dej mi pokoj!”

Tylda pomalu vstávala. „Měl bys... měl by sis nalézt lepší byt, Jirko,” řekla s hrdinným klidem, „podívej se, co je tu špíny. Nechtěl bys košíček hrušek?”

„Nic nechci.”

„Musím už jít... Tady máš tak temno... Ach bože, Jiří, tak na shledanou.”

Krev mu bušila ve spáncích, hrdlo měl sevřený; pokusil se o práci, ale sotva usedl, rozlámal vzteky držátko, vyskočil a běžel k Růženě. Vyběhl k ní uřícen a zazvonil; přišla otevřít paní bytná, a že prý mladá paní už od rána je venku; má snad něco vyřídit?

„Není třeba,” zahučel Jiří a vlekl se domů, jako by nesl nesmírnou tíhu. Doma usedl nad akty, opřel hlavu o dlaně a začal studovat; ale mýjela hodina, a on neobrátil ani stránku; přišel soumrak, setmělo se, a nerozsvěcel. Tu svěže, radostně zařinčel zvonek, v předsíni zašustěla sukně a do pokoje vtrhla Růžena. „Ty spíš, Jirko?” smála se líbezně. „Bože, jak je tu tma! Kde jsi?”

„Ne, pracoval jsem,” vypravil ze sebe zaschle. Pokoj zavoněl chladem a nesmírně jemnou vůní.

„Poslyš,” začala vesele.

„Chtěl jsem jít k tobě,” přerušil ji, „ale myslil jsem, že třeba nejsi doma.”

„Kde bych byla?” podivila se upřímně. „Ach, tady je pěkně! Jirko, já jsem tak ráda u tebe!” Dýchala z ní radost a mládí, jiskřila štěstím. „Pojď si sednout ke mně,” prosila, a když usedl vedle ní na pohovce, vzala ho kolem krku a opakovala: „Já jsem tak ráda, Jirko!” Opřel tvář o její chladnou kožišinku, zrosenou podzimním mžením, nechal se slabě kolébat a myslil si: Ať byla kdekoliv – co mně je konečně po tom? Aspoň že přišla hned pak ke mně. Ale jeho srdce mřelo a svíralo se podivnou směsí pronikavé bolesti a sladké vůně.

„Co je ti, Jiříku?” vykřikla ulekaně.

„Nic,” řekl ukolébán. „Byla tu Tylda.”

„Tylda!” opakovala a strnula. „Pust’,” ozvala se po chvíli. „Co říkala?”

„Nic.”

„Vid’, mluvila o mně? Říkala něco zlého?”

„Tak – trochu.”

Růžena se dala do zlostného pláče. „Ta špinavá ženská! Nic, nic mně nepřeje! Copak já za to mohu, že se jim vede špatně? Přišla jistě jen proto, že... že... že nějak zvěděla, cos pro mne

udělal! Kdyby se jim vedlo lépe, ani by si na tebe nevzpomněla! Je to tak hnusné! Všechno by chtěla pro sebe... pro své děti... ty protivné děti!”

„Nemluv už o tom,” prosil Jiří.

Ale Růžena plakala dále: „Chce mně všechno zkazit! Sotva jsem začala žít trochu lépe, už je tu, pomlouvá a chce mně vzít... Řekni, ty věříš, co ti napovídala?”

„Ne.”

„Vždyť já jistě nic nechci než být svobodná! Copak nemám právo, abych byla trochu šťastnější? Já chci tak málo, byla jsem tady tak šťastná, Jirko, a teď přijde ona –”

„Neboj se,” řekl a šel rozsvítit lampu. Růžena ihned přestala plakat. Díval se na ni pozorně, jako by ji viděl poprvé. Hledí k zemi, rty se jí chvějí; ach, jak je hezká a mladistvá! Má nové šaty, na rukou malé rukavičky napjaté k prasknutí, pod sukní vyhlížejí hedvábné punčochy... Maličké nervózní prsty si hrají s nitěmi roztrhaného povlaku na pohovce.

„Odpusť,” řekl s povzdechem, „mám teď nějakou práci.”

Poslušně vstala. „Ach, Jirko,” začala a nevěděla dále. S rukama sepjatýma na prsou, rychlým a zmučeným pohledem, bledými rty stála tu jako obraz strachu. „Buď bez starosti,” řekl krátce a sedl si ke své práci.

Den nato seděl nad svými akty až do soumraku. Snažil se hladce a bezvědomě zapadnouti do mechanismu práce, nutil se dělati rychleji a rychleji, ale každým okamžikem se v jeho práci otvírala a šířila živá trhlina bolesti. Vtom přišla Růžena. „Jen piš,” zašeptala, „já tě nebudu vyrušovat.” Seděla tichounce na pohovce, ale cítil stále na sobě její vášnivé a vybdělé oči.

„Pročs ke mně nepřišel?” vyhrkla náhle. „Byla jsem dnes doma.” Vycítil v tom doznání, které ho dojalo. Položil péro a obrátil se k ní; byla oblečena černě jako kajícnice, bledší než jindy, s ubohými ručkama sepjatýma na klíně, jež zdálky cítil chladnouti. „Je tu skoro zima,” zabručel omluvně, a pokusil se hovořiti jako jindy, nedotýkaje se včerejšku. Odpovídala pokorně a sladce jako vděčné děvčátko.

„Víš, ona Tylda,” vydralo se jí zčistajasna. „Proto se jim vede tak špatně, že její muž je hlupák. Ručil za někoho a pak musil platit... Je tím sám vinen, měl myslet na děti; ale když ničemu nerozumí! Měl agenta, který ho okradl, a vůbec každému uvěří... Víš, že ho žalují pro zaviněný úpadek?”

„Nevím nic,” uhýbal Jiří; viděl, že na tohle myslila po celou noc, a bylo mu jaksi stydno. Růžena necítila jeho tichý odpor; přišla do ráže, celá se rozpálila a hned se vytasila se svými největšími kartami: „Chtěli už na mém muži, aby jim pomohl; ale on si opatřil zprávy a

vysmál se... Tam prý dát peníze, řekl, to je rovnou vyhodit je; mají na tři sta tisíc pasív... Blázen, kdo by tam strčil jediný halíř; přišel by o všechno.”

„Proč mi to říkáš?”

„Abys to věděl,” nutila se do lehkého tónu. „Viš, ty jsi takový dobrák, nechal by ses třeba o všechno připravit...”

„To jsi hodná,” řekl nespouštěje z ní oči. Byla napjatá jako luk, hořela chutí říci ještě něco více, ale jeho pozornost ji tísnila; počala se báti, aby nešla příliš daleko. Prosila, aby jí našel nějaké místo, že nikomu, nikomu nechce být na obtíž, že se omezí ve všem, že by nemusila mít tak drahý byt... Teď, teď snad navrhne, že by mu vedla domácnost! Čekal s tlukoucím srdcem, ale ona odvrátila oči od okna a začala z jiného konce.

Den nato přišlo psaní od Tyldy.

„Milý Jiří, lituji, že jsme se rozešli v takovém nedorozumění. Kdybys věděl vše, vím, že bys četl jinak tento dopis. Jsme v zoufalém postavení. Kdyby se nám podařilo zaplatit teď padesát tisíc, byli bychom zachráněni, neb náš průmysl má budoucnost a do dvou let počne se vypláceti. Dali bychom ti všechny záruky pro budoucnost, kdybys nám teď půjčil peníze. Byl bys spolumajitelem závodu a bral bys podíl z výnosu, až se začne vypláceti. Přijď se podívat na náš závod, uvidíš sám, že má budoucnost. Poznáš také naše děti, jak jsou milé a hodné, pilně se učí, a nepřenesesh přes srdce, abys jim zničil celou budoucnost. Aspoň pro ty děti to udělej, neb je to naše krev, a Karel je už velký a chytrý a má velkou budoucnost. Odpusť, že tak píši, jsme celí rozčileni a věříme, že nás zachrániš a že budeš mít rád naše děti, neb máš dobré srdce. Přijď určitě. Až Tyldička vyrostе, šla by ráda k strýčkovi za hospodyní, uvidíš, jak je milá. Nepomůžeš-li nám, můj muž to nepřežije a ty děti budou žebráci. Zdraví Tě, drahý Jiří, Tvá nešťastná sestra Tylda.

P. S. Stran Růženy jsi říkal, že jsem lhala. Až přijede můj muž do Prahy, přinese Ti doklady. Růžena si nezasluhuje Tvé podpory a šlechetnosti, neb dělá nám hanbu. Může se raději vrátit k svému muži, on jí odpustí, a ona nemusí ujídat chleba nevinným dětem.”

Jiří odhodil dopis. Bylo mu hořko a ošklivo. Z rozdělané práce na stole zavála na něj zoufalá prázdnota, těžká koule hnusu stoupala mu do hrdla; i nechal všeho a šel k Růženě. Byl již na schodech před jejími dveřmi, ale tu mávl rukou, sestoupil a coural sám po ulicích. Viděl zdálky mladou ženu v kožišinách, zavěšenou do důstojníka; rozběhl se za nimi jako žárlivec, ale Růžena to nebyla. Viděl jasné ženské oči, slyšel smích na růžových rtech; viděl ženy zářící, zvonící štěstím, důvěrné, plné radosti a krásy. Unaven vrátil se konečně domů. Na jeho pohovce ležela Růžena a plakala. Tyldin dopis válel se otevřen na zemi.

„Ta skrblice,” vzlykala vášnivě, „že se nestydí! Chce tě okrást, Jirko, o všechno okrást; nedej se, nevěř jí ani slovo! Ty nemáš ponětí, jaká to je prohnaná a lakomá ženská! Proč mne pronásleduje? Co jsem jí udělala? Kvůli tvým penězům... mne... tak ostouzet! Jde jí jen... jen o tvé peníze! Vždyť je to hanba!”

„Má děti, Růženo,” namítal Jiří tiše.

„Nemusela si je udělat,” vykřikla drsně, dusíc se pláčem. „Vždycky nás okrádala, má ráda jen peníze! Pro peníze se vdávala, odmalička se chlubila, že bude bohatá... Vždyť je hnusná, nízká, hloupá, – řekni, Jirko, co na ní je? Víš, jaká byla, když se jim vedlo lépe! Tlustá, nadutá, nepřátelská... A teď by si chtěla... vzít na mně... Jiří, ty bys to dovolil? Ty mne zas vyženeš? Spíš se utopím, než bych šla zpátky!”

Jiří poslouchal s hlavou skloněnou k zemi. Ano, teď to děvče bojuje o všechno, o svou lásku, o své štěstí; pláče vztekem, její hlas zní vášnivou nenávistí ke všemu ostatnímu, k Tyldě, ale i k němu, který jí může vše vzít. Peníze! To slovo jako bičem švihlo Jiřího, kdykoliv je řekla; připadalo mu nestoudné, špinavé, urážlivé...

„... Bylo to pro mne jako zázrak, kdyžs mně nabídl peníze,” plakala Růžena. „Vždyť je to pro mne svoboda a všechno! Sámš mně je nabídl, Jirko, neměls je vůbec nabízet, kdybys mně je chtěl zase brát! – Teď, když na ně počítám...”

Jiří už neposlouchal. Zdálky slyšel žaloby, výkřiky, pláč... Cítil se bezmezně ponížen. Peníze, peníze, – ale copak šlo jenom o peníze? Kristepane, co se to stalo? Proč zhrubla ustaraná a mateřská Tylda, proč křičí ta druhá, proč zhrublo a znechutilo se mé vlastní srdce? Copak šlo vůbec o peníze? Pocítil divnou schopnost a skoro chuť urazit Růženu, říci jí něco surového, ponižujícího, pánovitého...

Vstal s jakousi lehkostí. „Počkej,” řekl chladně. „To jsou mé peníze. A já,” dokončil s velkolepým propouštěcím gestem, „si to rozmyslím.”

Růžena vyskočila s očima plnýma úleku. „Ty... ty...,” koktala. „Ale ovšem... rozumí se... Prosím tě, Jirko,... tys mně snad nerozuměl... to jsem nemínila...”

„Je dobře,” utál suše. „Říkám, že si to rozmyslím.”

Blesk nenávisti šlehl očima Růženy; ale hryzla se do rtů, sklonila hlavu a odešla.

Nazítří ho čekala doma nová návštěva: Tyldin muž, těžkopádný, rudý, plný rozpaků a psí pokory. Jiří se dusil hanbou a zlostí a ani neusedl, aby přinutil návštěvu státí.

„Co si přejete,” řekl netázavým tónem úředníka.

Těžkopádný muž se zachvěl a dostal ze sebe: „Já... já... totiž Tylda... posílá nějaké dokumenty... které jste si přál...,” a jal se zimničně hledati po kapsách.

„Naprosto nepřál,” odkývl Jiří rukou. Nastala mučivá pauza.

„Tylda vám psala... švagře...,” začal nešťastný továrník rudna ještě více, „že náš závod, zkrátka, kdybyste se chtěl účastnit...”

Jiří ho úmyslně nechával tonouti.

„Totiž... věc není tak špatná, a kdybyste se účastnil, zkrátka, náš obor má budoucnost a... jako společník...”

Dveře se tiše otevřely a v nich stála Růžena. Zkameněla, když uviděla Tyldina muže.

„Co je?” zeptal se Jiří ostře.

„Jirko,” vydechla Růžena.

„Mám návštěvu,” odbyl ji Jiří a obrátil se k svému hosti. „Prosím.”

Růžena se nehýbala.

Tyldin muž se zapotil studem a strachem. „Tady jsou... prosím... ty doklady, listy, co nám psal její muž, a jiné dopisy... zachycené...”

Růžena se zachytila dveří. „Ukažte,” řekl Jiří, vzal listy, tvářil se, jako by chtěl číst první dopis, ale tu zmáčkl vše v hrsti a donesl Růženě. „Tady máš,” řekl se zlým úsměvem, „a teď promiň. A do banky už nechod’... vybírat; šla bys marně.” Růžena ustupovala beze slova, s tváří popelavou.

„Tedy váš závod,” pokračoval Jiří chraptivě, zavíraje dveře.

„Ano, vyhlídky jsou... nejlepší, a kdyby byl kapitál... zatím ovšem bez úroků...”

„Poslyšte,” přerušil ho Jiří bez okolků, „já vím, že je to všechno vaše vina; mám informace, že nejste opatrný ani ani kulantní —”

„Já bych se vynasnažil,” koktal Tyldin muž hledě na něj psíma očima, jimž Jiří uhýbal.

„Jak bych vám mohl důvěřovat?” krčil Jiří rameny.

„Ujišťuji vás, že... že bych si vážil vaší důvěry... a všemožně... Máme děti, švagře!”

Strašná, trapná lítost zmučila srdce Jiřího. „Přijďte si — za rok,” zakončil posledním zbytkem své praskající vůle.

„Za rok... bože...,” vzdychl Tyldin muž a jeho bledé oči se zalily slzami.

„Sbohem,” řekl Jiří podáváje mu ruku.

Tyldin muž neviděl podávané ruky. Šel ke dveřím klopýtaje o židle, hmatl do prázdna po klíče... „Sbohem,” loučil se ve dveřích zlomeným hlasem, „a... děkuji vám.”

Jiří osaměl. Pot nesmírné slabosti vyvstal mu na čele. Složil ještě akta rozevřená na stole a zavolal bytnou; když přišla, přecházel po pokoji a tiskl obě ruce k srdci; zapomněl už, co na ní chtěl.

„Počkejte,” zavolal, když odcházela. „Přijde-li sem dnes... nebo zítra, nebo kdykoliv má sestra Růžena, řekněte, že mi není dobře, a že... prosím, aby nikdo ke mně nechodil.”

Pak ulehnuv na svou starou pohovku, vyhledal očima novou pavučinu, která přibyla v koutě nad jeho hlavou.

SUROVEC

Účtárna zářící dvaceti žárovkami jako operační sál drnčela a otřásala se lomozem továrny; ale že už táhlo na šestou, úředníci vstávali a umývali si ruce. Tu zachrčel domácí telefon; účetní zvedl sluchátko a slyšel jediné slovo: Bliss. Zavěsiv sluchátko mrkl na mladého muže, který, opřen o pokladnu, svěť zlatými plombami žvanil se dvěma písáčkami. Mladý muž ukázal všechny zuby, zahodil cigaretu a odešel.

Bera skokem tři schody vyběhl do prvního patra. V předsíni nikdo. Bliss přešlapoval, zakašlal a pak pronikl dvojitými dveřmi do pracovny Pelikánovy. Viděl ředitele továrny stát u Pelikánova stolu, jako stojí voják u raportu. „Pardon,” zavrčel honem a stáhl se nazpět. „Zůstat,” letělo za ním. Ředitel v křečovitém tiku mžikal polovičkou obličeje, rozčilen samou pozorností; Pelikán psal a kousaje do doutníku mluvil přitom trhaně a koutkem. Najednou hodil perem a řekl: „Zítra ohlásíte výluku.”

„To znamená stávku,” poznamenal ředitel zasmušile.

Pelikán pokrčil rameny.

Ředitel vzrušeně mžikal tváří; měl patrně mnoho na srdci. Zatím Bliss diskrétně koukal do okna, aby nějak dal najevo, že tu vlastně není. Věděl dobře, oč jde; už rok sledoval veliký Pelikánův zápas o život. Německá soutěž vraždila den po dni tuto ohromnou řvoucí továrnu, která snad zítra utichne nadobro. Dělej co dělej, Němci byli o třicet procent lacinější. Je tomu rok, co Pelikán rozšířil továrnu a investoval bláznivé peníze do nových strojů, aby zlevnil výrobu; koupil nové patenty a počítal, že výroba stoupne o polovinu. Nestoupila vůbec; bylo cítit odpor dělníků. Tu vrhl se Pelikán na nového nepřítele, brutalizoval důvěrníky a vyhnal je z práce; tím vyvolal dvě zbytečné stávky, nakonec zvýšil mzdy a hleděl si koupit práci přemiemi. Náklad rostl nesmyslně, a práce ještě ubylo; tiché nepřátelství mezi dělníky a fabrikantem propukalo v otevřeny soubor. Před týdnem zavolal Pelikán důvěrníky a nabídl dělnictvu podíl ze zisku; dusil se přitom záští, ale mluvil náramně krásně: zvyšte výrobu, mějte trochu dobré vůle, a továrna bude napolo vaše. Důvěrníci odmítli. Tedy výluka, dobrá. Bliss věděl, že tím chce Pelikán jen nabrat dechu. Že se necítí poražen.

„To znamená stávku,” pokoušel se ředitel začít ještě jednou.

„Bliss,” křikl Pelikán, jako se volá na milého psa, a dal se do psaní.

Ředitel se poroučel, váhaje jako ten, kdo by měl býti ještě zavolán zpátky; ale Pelikán neslyšel.

Bliss opřel se tiše o skříň a čekal; usmíval se na své lesklé boty, na své nehty, na vzorec koberce... Jeho sladké židovské oči se mhouřily jako u blažené kočky, napolo uspané teplem a šustěním pera po papíře.

„Pojedete do Německa,” ozval se Pelikán nepřestávaje psát.

„Kam?” usmíval se Bliss.

„Ke konkurenci. Podívat se... Vy víte nač.”

Bliss se polichoceně usmál. Byl to průmyslový špión a rozený vyzvědač. Kdyby se byl našel státník, který by ho použil s jeho měkkou elegancí, úžasnou drzostí a dívčíma očima, byl by sloužil kterékoliv politice nebo zradě; takto však brousil po všech zemích, vpíjeje do svých přimhouřených, usměvavých očí tajemství průmyslových organizací, výroby, patentů a trhů, aby je prodával konkurenci. Byl s podivnou vděčností oddán Pelikánovi, který ho byl objevil v ubohé bídě polského utečence a postavil na nohy. Nyní chápal, že jde o to, zahrát špatný kousek německé soutěži; bylo to poprvé, že ho Pelikán sám požádal o takovou službu.

„Do Německa,” opakoval Bliss s úsměvem plným zlata. „Dál nic?”

„Budete-li mít příležitost, proč ne,” žvýkal Pelikán mezi zuby. „Ale vraťte se brzo.”

Byla chvíle ticha. Bliss neslyšnými kroky přešel k oknu a díval se ven. Továrna, už umklá, svítila velikými okny jako skleněný palác. Pelikán ustavičně psal.

„Viděl jsem dnes ráno vaši paní,” ozvalo se od okna hlasem bezúsměvným a stísněným.

„Tak,” vypustil Pelikán nehýbaje se; ale šustění pera náhle přestalo jako v očekávání.

„Jela do Stromovky,” mluvil Bliss neobraceje se. „Tam vystoupila a nechala se převézt do Tróje. V záměčku ji čekal...”

„Kdo,” ozval se Pelikán po chvíli.

„Docent Ježek. Šli po navigaci... Paní plakala. U přívozu se zase rozloučili.”

„O čem mluvili,” řekl Pelikán jaksí bez otázky.

„Nevím. On řekl: ‚Musíš se rozhodnout, už nelze, nelze takhle – ‘ Ona plakala.”

„On jí –”

„Tykal. Pak ještě řekl: ‚Zítřka na shledanou.‘ Bylo to v jedenáct ráno.”

„Děkuju.”

Péro znovu zašustilo po papíře. Bliss se obrátil; usmíval se přivřenýma očima jako dříve. „Podívám se do Švédska,” povídal ceně zuby, „ocelárny tam mají něco nového.”

„Šťastnou cestu,” odpověděl Pelikán a podal mu šek; a protože bylo zřejmo, že chce ještě pracovat, Bliss se potichu vytratil. Avšak nyní je ticho v pracovně, jako by Pelikán zkameněl; dole pod okny dupá čekající, zkřehlý šofér; nějaké hlasy mrznou na dvoře. Příjemným zvonkem bije v kovových hodinách sedm. Pelikán zavírá stůl, chápe se telefonu a volá číslo svého bytu.

„Je paní doma?”

„Ano,” odpovídá telefon. „Mám ji zavolat?”

„Ne,” a pověsiv telefon usedl.

Tedy dnes ráno, opakoval si utkvěle. Proto byla Lucy tak zaražená, tak... bůhví... Když přišel v poledne domů, hrála na klavír; poslouchal ve vedlejším pokoji, a nikdy dosud mu nepřípadlo, že by byly na světě věci tak hrozné, rozryvné, uchvácené, jaké slyšel jásati a vzlykati v její hudbě. K obědu přišla bledá, s očima palčivě rozžatýma, a skoro nejedla; ne mluvili mnoho, jako vůbec v poslední době neměl jí co říci, příliš zaujat továrním zápasem, o kterém ona ani nevěděla. Po obědě opět hrála, neslyšela ho přijít ani odejít. Jakou strašnou sílu, jaké zoufalé a vzosné odhodlání, jaký tajemný pokyn chtěla nalézt v tom burácejícím přívalu tónů, anebo čím se to opíjela, anebo s čím tak hovořila, planoucí a vytržená? Pokorně sklonil hlavu; jeho tvrdé čelo bylo zabečněno hluchotou zvyku, jeho mozek naučil se klidně pracovat v řinčení parních kladiv a pronikavém vytí soustruhů drtících železo; tento křik něhy a bolesti, který se řinul z otevřeného klavíru, byl mu jako cizí řeč, již by se marně snažil dešifrovati. Čekal, že dohraje a vstane; byl by ji k sobě zavolal na pohovku a řekl jí, že je unaven, že to, co nyní dělá, je nad síly člověka; ani si nezapálil doutník, aby ji kouř neobtěžoval. Avšak nevěděla o něm, ponořena do jiného světa; i pohlédl konečně na hodinky a odešel po špičkách, aby jel do továrny.

Pelikán svíral čelisti, jako by něco vši silou překusoval. Tak tedy Ježek, jeho přítel z mládí... Vzpomněl si, jak uvedl kdysi Ježka do salónu své paní, vlasatého, vousatého, schýleného v ramenou, učence trochu směšného a rozpačitého s užasle dětským pohledem za brýlemi; uvedl ho skoro mocí, s dobrosrdečnou převahou, jako nějakou novou a komickou hračku. Ježek přicházel zřídka, styděl se jaksi a mimoto se brzo na smrt zamiloval do mladé paní; Pelikán si toho všiml s potěšením vlastníka, neboť byl pyšný na svou vzrušenou, zářící ženu, plnou prudkého a svrchovaného ducha. Naléhal na přítele, aby jen chodil častěji; Ježek plaše uhýbal, zardíval se rozpaky a trýzní, raději by se už nikdy neukázal; nicméně vracel se po čase, zmučenější, zamlklejší, rozechvělejší, bez míry šťasten a rozryt, když ho domácí paní vylovila z ostatních hostů a zatahla ke klavíru, kde preludujíc bílýma rukama mluvila, mluvila, mluvila se zářícíma, trochu výsměšnými očima upřenými na ježatou hlavu

nešťastného docenta. Tehdy, ano, tehdy Pelikán necítil nejmenší soustrasti s trápeným člověkem; bavil se královsky na účet svého přítele, cíť se životně příliš mocný, než aby ho napadlo...

Silné, přežvykující čelisti se zachvěly. Vždyť se to nedálo jen doma, připomíná si Pelikán teprve nyní. Málokdy provázel svou ženu do koncertu; tu pak seděl, rád, že je vedle ní, a myslil na své věci. A hle, tu vždycky se našel, opřen o stěnu s hlavou pochýlenou, docent Ježek; bůhví co ta hudba znamená, ale v některých chvílích se Lucy zachvívá a pobledne vzrušením, a tu zvedne Ježek hlavu a utkví na ní zdálky strašným, planoucím pohledem, jako by všechna ta hudba se řinula z jeho srdce. I Lucy ho vyhledá očima nebo je zavírá v němé komplicitě; rozumějí si jaksi na dálku, hovoří spolu nadlidskými tóny, jež zaplavují prostor; a cestou domů pak Lucy nepromluví, neodpovídá, zakrývá si ústa i oči kožišinami, jako by se vší mocí nechtěla vzdáti jakési veliké chvíle, vytvořené hudbou a... bůhví čím ještě.

Pelikán položil hlavu do dlaní a zasténal útrapou. Vždyť sám je snad tím vinen, že to došlo tak daleko! Poslední měsíce opravdu Lucy zanedbával, opravdu sám se obestavěl mlčením; ale bylo tolik práce, tolik ukrutného boje! Musil sedět v továrně, v bance, v deseti správních radách; je třeba peněz a továrna nestačí; je třeba peněz... především pro Lucy. Lucy spotřebu je příliš mnoho; nikdy jí to neřekl, ale u čerta, stojí ho to všechno jeho čas, aby jí bylo možno tak žít. Všechno čas, všechny dny. Ach, v těch posledních měsících chvílemi postřehoval, že se něco děje, že se už něco stalo; proč byla Lucy smutná a vyhýbavá, proč pobledla zamyšlením, zhubeněla jaksi a uzavírala se před ním? Viděl to dobře a s pronikavou starostí, ale odsunul ji skoro násilím. Bylo třeba myslet na jiné, naléhavější věci... Najednou mu vytanula s mučivou jasností poslední návštěva Ježkova. Přišel pozdě, rozcuchaný a vyjevený; sedl si stranou a s nikým nemluvil. Mladá paní, blednouc trochu, s chvějícím se úsměvem se k němu blížila; tu Ježek vstal, a jako by ji před sebou tlačil očima, nutil ji ustupovat do okenního výklenku; řekl jí šeptem několik slov, Lucy sklonila hlavu jakýmsi truchlivým „ano” a obrátila se k ostatním. Tehdy si Pelikán s nevolností předtuchy umínil, že dá pozor. Bylo však tolik práce! tolik okamžitých starostí!

Lahodný zvonek tloukl osm.

Na kamenné hrázi u Tróje stojí dva lidé. Krásná paní pláče, přikládá ke rtům šáteček; a k ní se naklání vousatá tvář muže se zuby obnaženými bolestí a vášní, a mluví... „Musíš, musíš se rozhodnout, už nelze takhle...” – Ten obraz trýznil Pelikána s celou svou ukrutnou zřetelností. Tak daleko to s nimi došlo, řekl si zdrceně; ale bože, co s tím mám dělat? Mám promluvit s Lucy nebo s ním? A co udělám, řeknou-li: Ano, milujeme se? A proč to chtít slyšet, když už je to... tak dalece jasno... Jeho těžké ruce se svíraly na desce stolu. Čekal, že ho popadne

běsný záchvat vzteku; ale zatím to byla jen nekonečná chabost, která ho dusila. U tohohle stolu už rozhodl toliký zápas; odtud rozkazoval lidem a věcem; tady zachycoval a zasazoval rány se strašnou, okamžitou rychlostí dobrého boxéra. A nyní s hrůzou a jakýmsi temným hněvem na sebe sama pociťoval, že není schopen odpovědět čímkoliv na tento úder. Ve své slabosti měřil velikost své porážky. Něco se musí stát, něco udělám, opakoval si zarytě; ale tu hned zas viděl Lucy u klavíru s očima palčivě zachmuřenýma, Lucy bledou a couvající, krásnou paní na vltavské hrázi, a zase ho zaplavila nesnesitelná muka bezmoci.

Konečně se zmohl na to, že vstal a sestoupil do vozu. Automobil klouzal tiše do středu Prahy; tu zalily se najednou Pelikánovy oči krví a on počal křičet na řidiče: Rychleji! rychleji! Těžce supěl závalem náhlé zuřivosti; měl potřebu vletět jako projektil do lidí, drtit je, narazit s hrozným třeskem na nějakou překážku. Rychleji! rychleji! blbče u volantu, proč se vyhýbáš? Vyjevený řidič pustil vůz plnou rychlostí; houkačka řvala bez ustání, bylo slyšet křik lidí; byli by skoro přejeli člověka.

Domů přišel napohled klidný. Večeře byla zamlklá a uhýbavá; Lucy nemluvila, čímsi sklíčeně zabráná, a sotva snědla několik soust, chtěla odejít. „Počkej,” řekl a přistoupil k ní s hořícím doutníkem, aby se jí podíval do očí.

Lucy zvedla k němu oči náhle plné odporu a hrůzy. „Nech mne,” prosila a předstírala kašel, jako by ji kouř dusil.

„Kašleš, Lucy,” řekl nespouštěje z ní očí. „Musíš jet odtud.”

„Kam,” šeptala zděšeně.

„Do Itálie, k moři, kamkoliv. Musíš do lázní. Kdy pojeděš?”

„Nepojedu,” vykřikla prudce. „Já nikam nechci! Vždyť mně nic není!”

„Jsi bledá,” pokračoval s neodchýleným pohledem pátrání. „Neslouží ti to tady. Musíš se dva tři roky léčit.”

„Nikam, nikam, nikam nepůjdu,” vyhrkla strašně vzrušena. „Prosím tě, co... Nepůjdu,” vykřikla hlasem plným slz a vyběhla z pokoje, aby nepropukla v pláč.

Pelikán s rameny skloněnými odešel do své pracovny.

Tu noc čekal starý sluha v předsíni pánovy ložnice, aby mu připravil večerní koupel. Byla půlnoc, a pán nešel. Sluha se přiblížil po špičkách ku dveřím pracovny a naslouchal; slyšel pravidelné, těžké kroky od stěny ke stěně, sem tam, bez konce. Vrátil se tedy do své lokajské lenošky, usínal chvílemi a probouzel se chladem. O půl čtvrté vyskočil z tvrdého spánku; viděl pána, jak si obléká kožich, i jal se drkotat tisíc omluv, že usnul.

„Musím odejet,” přerušil ho Pelikán. „Vrátím se večer.”

„Mám zavolat vůz?” ptal se sluha.

„Není třeba.“ Pěšky šel Pelikán k nejbližšímu nádraží. Slabě mrzlo, ulice byly prázdné jako ve snu a pusté samotou smrti; na nádraží několik lidí spalo na lavičkách a jiní tiše, trpělivě mrzli, stočeni jako zvířata. Pelikán si vybral na tabuli odjezdů první vlak kamkoliv a jal se přecházet po dlouhém koridoru. Zapomněl zatím na svůj vlak, vyhlédl si jiný a konečně ujížděl v prázdném kupé, nevěda ani kam. Byla ještě noc, i stáhl lampu a vtiskl se do kouta.

Vše se mu rozplynulo v únavu bez konce. Každým úderem vlaku jako by se valila nová a nová vlna slabosti; bylo mu smrtelně teskno a přitom jaksi nesmírně pohodlně, jako by poprvé po letech odpočíval trpně a hluboce. Nebránit se, poprvé v životě přijmout ránu; cítit s podivno jakým zadostučiněním, jak proniká na smrt hluboko. Ujel, přímo utekl z domova, aby byl po celý den sám a mohl jasně, bezohledně uvážit, co s Lucy, co udělat, jak rozhodnout ten hrozný poměr; ale nyní nemohl a snad ani nechtěl nic než nechat se trpně unášet vlastní bolestí. Hle, tam venku se zažihají první světélka nového dne; lidé se vzbouzejí, opouštějíce s lítostí teplé bezvědomí. Ted', ted' Lucy ještě spí; viděl její široký polštář, rusé vlasy má zmuchlané pod líčkem; jsou snad ještě provlhlé pláčem, který se do nich řinul, dětským pláčem, kterým se unavila. Je bledá a krásná, ach, Lucy! vždyť tahle slabost není nic jiného než láska! Cože, jaké to rozhodnutí jsem chtěl nalézt? Vždyť přec je rozhodnuto, že tě miluji!

Udělat! udělat! udělat! skandují energicky údery kol. Ne, ne, ne, jaké děláni! Vždyť se nemůže jiného udělat než zase láska! Ale je-li Lucy nešťastná, pak se musí něco udělat, aby nebyla! Udělat! udělat! Počkej, Lucy, jen počkej, ukážu ti, co je láska; musíš býti šťastna, i kdybych... Cože, jaké rozhodnutí? Miluješ-li ji, tedy to dokaž; která oběť je dost veliká, abys ji přinesl?

Nad zemí počalo svítat.

Pokojně, silně, neseno velikou bolestí tluče srdce mužovo. Lucy, Lucy, vracím ti svobodu; jdi za svou láskou a buď šťastna. I tuhle oběť přinesu; jsi slabá a krásná – jdi, Lucy, a buď šťastnější. Krajina ubíhá za krajinou; tvrdé, urputné čelo se opírá o mrazivé sklo, aby přemohlo opojení bolesti; avšak srdce jakoby širokou, zející ranou už přijímá mír rozhodnutí.

Řeknu jí to dnes večer, přemýšlí Pelikán, řeknu, že se rozvádíme; Lucy to po krátkém poplachu přijme. Za půl roku bude šťastna; Ježek ji bude nosit na rukou, bude jí rozumět lépe než já; a Lucy bude...

Pelikán vyskočil jako udeřen. Copak může být Lucy šťastna v nuzotě? Lucy, jež je sám luxus, sám nákladný rozmar; Lucy, kterou uvedl do svého bohatství z přepychu velkého obchodního domu jejího otce právě před konečným krachem; Lucy, jež z nějakého pudu, z vášně, z potřeby, z naivnosti nebo já nevím proč musí, musí vyhazovat bláznivě peníze!

Vždyť všechno, co Ježek vydělá, jí nestačí na jediné šaty! – Ale co na tom, namítal si; v případě rozvodu jí budu přec já platit alimenta, a já jí dám tolik...

Ale jakápak alimenta, vzpomněl si najednou; vždyť ona se za Ježka vdá a pak přirozeně jim nemohu platit... To je nemožné, aby si Ježka vzala! Musí zůstat svobodná, aby brala z mé ruky – Ale co z ní pak bude? Poměr s Ježkem půjde nutně svou cestou; nevezmou-li se, bude z toho víceméně veřejný... veřejný konkubinát. Společnost, ve které žila, jí to dá cítit, vytřídí ji a poníží; a ona sama, pyšná a prudká Lucy, bude nejhrozněji trpět sama nad sebou; vyrostla prostě v určitých názorech... To nesmí být! Rozvede-li se, ať si vezme Ježka a naučí se žít v chudobě, může-li; a já, myslil Pelikán, nabídnu občas Ježkovi peníze – Tu se sám zastyděl: to přece by Ježek nemohl přijmout!

Pln zmatku vyskočil na nejbližší stanici z vlaku; nevěděl vůbec, kde je. Nevyržel už sedět, chtělo se mu utíkat přes černá pole a pruhy tvrdého sněhu, aby se vzpamatoval. Svítalo šedě a vlhce; sotva byl Pelikán za stanicí, sedl na patník u silnice a přemýšlel.

Mohl bych jí snad říci: Odcházím od tebe, ale dám ti takové jakési věno, rozumíš? abys byla živa z úroků. A pak ať se vdá! V rychlosti počítal, mnoho-li by mohl likvidovat; nebylo to nic. Žil vlastně ode dne ke dni. Nic platno, Lucy, musíš se uskromnit; budeš sama píchat pro sebe šatečky, budeš stát u plotny, budeš večer co večer v starostech počítat, kolik jsi vydala...

Počal se trástí chladem, i vstal a šel nazdařbůh silnicí. Lucy, Lucy, co mám s tebou udělat? Vždyť tě nemohu pustit do takové bídy! hled', není to pro tebe, ach, dítě, nevíš, jak všední a únavná je chudoba! Měj rozum, Lucy; uvaž jen, co všechno jsi zvyklá mít – – – Přemýšlel úsilovně, rozehrát rychlou chůzí. Ani nevěděl sám, jak to přišlo, ale začal ve velkém konstruovat nový plán, jakousi ohromnou průmyslovou kampaň, která by mu vrhla do rukou nové milióny. Rázem viděl nutné akce a podrobnosti, počítal, lámal budoucí odpor; při tom všem se v něm chvěla nesmyslná myšlenka, že si snad Lucy všechno jinak rozmyslí, zahrne-li ji novým a ještě větším bohatstvím. Zarazil se udýchán na temeni kopce, který ztekl v jediném rozběhu. Nyní nebylo vidět silnici ani trať; dokola vlnily se rezavé jihočeské pahorky mezi černými lesíky. Pustil se napříč přes pole, zmrazen a bezmezně umdlen. Konečně našel vesnici a padl do první hospody.

Byl sám v nízké šenkovně, obsluhován krtičnatým výrostkem. Dali mu rudý čaj s rumem, který páchl šňupavým tabákem. Pil dychtivě tu horkou ohavnost a roztával pomalu k životu. Ne, Lucy nebude strádat; jsem tu já, Lucy, abych tomu zabránil. Snad se teď právě probouzí; vstává už, podobna malému dítěti, a rozpomíná se na včerejší bolest. Byl tak unaven, že se cítil stár, jako by byl jejím otcem. Nepůjdeš do bídy, Lucy; nic, nic se nesmí stát, ani slovem,

ani pohledem nedám najevo, že o něčem vím. Žij ve svém přepychovém snu, miluj, dělej co chceš: jsem beztoho celý den pryč z domova a nemohu ti dát nic než bohatství. Měj si, Lucy, měj si co chceš, a buď šťastna; tvé hrdé srdce tě uchrání před poklesnutím příliš těžkým...

Výrostek se vracel chvílemi z chodby s nepřívětivou pozorností. Co tu chce tuhleten veliký pán v kožiše, který sedí v koutě, otáčí prázdnou sklenicí v prstech a jaksi se usmívá? Proč neplatí a nejde po svém?

Vždyť je to nemožno, zděsil se Pelikán. Lucy už dnes trpí svým poměrem, dnes, kdy je mezi nimi sotva něco víc než marné řeči! Už dnes přede mnou prchá s hrůzou provinilé a pláče ukrutnou citlivostí! Co by si počala zítra nebo pozítří, až dojdou věci dále? Copak Lucy, horoucí a pyšná Lucy, by mohla snést i – i – i zpronevěru? Udusila by se ponížením, rozryla by se děsem a hanbou až do hlubin srdce! Mohu ji takhle nechat? ptal se Pelikán s úzkostí. Což nemohu ničím zabránit...

„Nechcete platit?” ptal se výrostek zamračeně.

Pelikán vytrhl hodinky. Bylo jedenáct. „Kdy jede první vlak do Prahy?”

„O půl dvanácté.”

„Jak je daleko na nádraží?”

„Hodinu.”

„Mohl bych dostat vůz?”

„Ne.”

Jedenáct hodin, vzpomněl si Pelikán. Ted', právě ted' se mají setkat na navigaci u Tróje. Viděl dlouhou kamennou hráz, Lucy se odvrací k šedé vodě a pláče do kapesníku. Snad se ted' právě rozhodují, šílení, bez rozumu, snad ted' nesmyslná Lucy volí svůj osud, zatímco já tady –

Vyskočil beze smyslů: „Musíte mi sehnat vůz!” Mladík odešel bruče. Pelikán stál před hospodou se srdcem tlukoucím, hodinky v ruce. Bože, což nikdo nepřijede? Zuřil netrpělivostí, deset minut uteklo nadarmo. Konečně přihrčela selská košatinka, tažená bílým koníčkem. Pelikán se do ní vrhl křiče: „Rychle! Dostanete co chcete, stihnete-li vlak!” „No dyť,” odpovídal děda kočí a mírně pobídl koně.

Po silnici nahoru dolů drkotá košatinka. „Rychleji,” křičí Pelikán, a tu děda pokaždé vlídně potrhne otěžemi a bílá kobyłka plete nohama trochu rychleji. Tu zvedne se za dědou mohutné tělo, vytrhne mu opratě, bič švihne koně a švihá, švihá, švihá po hlavě, po nohách, po hřbetě... Ubohý koník vyrazil a hnál se po silnici, bičován do krve. Tam už je trať; ale na ohybu silnice narazilo zadní kolo na milník, kámen se vypáčil a vůz se poroučel na bok: zadní kolo se

ulomilo jako hračka. Tu vykřikl Pelikán vztekem, uhodil koně pěstí po hubě, a jak byl, v kožiše, běžel šíleným tryskem k nádraží. Vlak právě vjížděl do stanice.

„Udělat, udělat, udělat,” skandují údery kol. Pelikán v přeplněném vagóně, pokryt valícím se potem, dupe a zatíná pěsti v běsném záchvatu netrpělivosti. Jak je to pomalé, pomalé, pomalé proti lidské vůli! Staničky se šinou nazad, odvíjí se stromořadí, můstek, les, věc za věcí, telegrafní tyče – – – Pelikán vytrhl okno a díval se přímo pod kola vlaku: zde aspoň nekonečný pás šterku a pražců se řítí opilou, zuřivou, slepou rychlostí jako v horečném snu.

Praha. Pelikán vyběhl z nádraží a jel přímo k Ježkovi. Bez dechu zazvonil u jeho dveří. „Pan profesor není doma,” hlásila bytná, „ale přijde brzo od oběda, asi o půl třetí...”

„Počkám,” zahučel Pelikán a sedl v Ježkově pokoji.

Tři dávno odbily a táhla čtvrtá; Ježek se nevracel. V pokoji se začalo stmívat. Pelikán supěl, jako by ho někdo honil. Snad už přijel pozdě. Konečně dlouho po čtvrté se rozletěly dveře a Ježek stanul na prahu; poznal Pelikána a ustrnul.

„Ty... tu čekáš,” vypravil ze sebe čímsi, co bylo stěží hlasem. „Vždyťs odejel!”

Pelikánovi se rázem vrátila rozvaha. „Jak to víš, že jsem odejel?” zeptal se chladně.

Ježek pochopil, že se přerekł; zrudl a jeho čelo se zrosilo úzkostí, ale neřekl ani slova.

„Vrátil jsem se už,” začal Pelikán po chvílce, „a chci teď dát něco do pořádku. Dovol, abych si zapálil.”

Ježek mlčel; jeho srdce bouchalo tak, že snad to musí být slyšet, a bubnoval třesoucími se prsty po stole, aby to přehlušil. Plamínek sirky jasně ožehl tvrdou masku Pelikánovu s přimhouřenýma očima a surovými čelistmi.

„Zkrátka,” ozval se Pelikán, „musí s tím být konec, rozumíš? Požádáš o přeložení.”

Ježek stále ještě mlčel.

„Má žena musí mít pokoj,” mluvil Pelikán. „Doufám, že se neopovážíš jí psát... ze svého příštího působiště.”

„Nepůjdu odtud,” ozval se Ježek chvějícím se hlasem. „Dělej si co chceš, ale já nepůjdu. Já vím, že se na to díváš... Ty nevíš, co to je! Ty vůbec nechápeš...”

„Nic nechápu,” řekl Pelikán, „jen to, že musí být konec. Nic, nic... z toho nekouká. Musíš jít odtud.”

Ježek vyskočil. „Vrať jí svobodu,” drtil vášnivě, „pusť, pusť ji z té tvé zlaté klece! Neprosím tě pro sebe; ale měj slitování s ní! Člověče, jednou v životě měj srdce! Necítíš, že ona tě nesnese, že je zoufalá vedle tebe? Proč ji chceš vázat? Ani myšlenku nemáte společnou, ani jediný zájem! Pověz, máš jí vůbec co říci, máš, co bys jí dal více než... peníze?”

„... Nemám,” ozvalo se ze tmy.

„Vrať jí svobodu! Já vím... ona ví, že ji snad máš svým způsobem rád, ale to není to... A vůbec poslední měsíce... Jste si tak cizí! Hleď, kdybys svolil k rozvodu!”

„Ať požádá sama.”

„Ach, copak to nechápeš? Nemá odvahy, nemůže ti sama říci... Jsi k ní tak štědrý! Ty jí nerozumíš, nevíš, jak je citlivá; spíš umře, než aby ti řekla... Je tak nesmírně jemná a... závislá! Nedovede sama... Vidiš, kdybys jí řekl sám, že ji propouštíš! Jde tu o její štěstí... Pelikáne, já vím, ty nejsi zvyklý na řeči o lásce; pro tebe jsou to snad fráze a vůbec... ty nemůžeš takové ženě rozumět! Vždyť ani ty nejsi šťasten! Pověz, co z ní máš? K čemu ti je? Jenom ji mučíš svou pozorností... Copak necítíš, jak je to hrozné?”

„Ty by sis ji potom vzal, ne?” ozval se Pelikán.

„Ani nevím – bože, jak rád,” vyhrkl Ježek s nesmírnou úlevou naděje. „Kdyby jen svolila! Na nic bych nemyslel než na její štěstí... Kdybys věděl, jak si rozumíme! Jen kdyby se odhodlala,” mluvil skoro už pláče radostí, „všechno bych pro ni udělal... Vždyť jsem jako blázen, dýchám pro ni... Člověče, ty nevíš... Neměl jsem tušení, že je možno tak milovat!”

„Kolik máš?”

„Cože?” ptal se Ježek zmaten.

„Kolik máš příjmu?”

„Což o to,” drtil Ježek rozpačitě, „to víš, není to mnoho... Ale ona by se uskromnila, mluvili jsme již o tom... Kdybys věděl, jak nám nezáleží na penězích! Tomu ty nerozumíš, Pelikáne, tady jsou jiné a větší věci... Jí jsou peníze tak jedno! Vidiš, ani nechce o tom mluvit, jak to bude... potom. Vždyť ona přímo pohrdá penězi!”

„Ale jak si to ty představuješ?”

„Já? Vidiš, ty jsi z jiné rasy než my, ty dovedeš myslet jen na ty hmotné věci – Lucy je tolik nad tebou! Ani špendlík by si od tebe neodnesla, kdybys ji pustil. Hlavně já to nechci, rozumíš? Byl by to pro ni docela nový život...”

Rudý uhlík doutníku se zvedal do výše. „Škoda,” řekl Pelikán, „rád bych tě poslouchal dál; ale musím do továrny. Tak poslyš, Ježku.”

„Vždyť to tvé bohatství ji svazuje!”

„Ano. Tedy ty požádáš o přeložení. Servus, Ježku. A přijdeš-li ještě k nám, nechám tě vyhodit. Pokud budeš v Praze, nediv se, že tě bude někdo sledovat. A nechod’ po navigaci, aby tě někdo neshodil do řeky. S mou ženou už mluvit nebudeš.”

Ježek těžce oddychoval. „Nepůjdu z Prahy!”

„Pak půjde ona. Chceš-li to k tomu dohnat... Ale s mou ženou už se nesetkáš. Servus.”

Když pak po chvíli šla domovnice toho domu z půdy, našla na schodech seděti pána v kožiše.

„Není vám dobře?“ ptala se účastně.

„Ano... ne...“, řekl pán, jako by se probouzel. „Prosím vás, paní, zavolejte mi drožku.“

Letěla pro drožku, a když těžce vstupoval do vozu, zdálo se jí, že je snad opilý. Pelikán dal kočímu adresu svého bytu, ale za chvíli mu zaklepal na záda: „Obráťte, jedu do továrny.“

KOŠILE

Třebaže chtěl myslet na docela jiné a nekonečně vážnější věci, vracela se mu neodbytně nepříjemná myšlenka: že jeho hospodyně ho okrádá. Tolik let byla u něho, a už docela si zvykl nestarati se o to, co má. Tuhle je skříň; ráno se otevře a vezme se svrchu čistá košile; čas od času, neznámo v jakých obdobích, přijde paní Johanka a roztáhne před ním roztrhanou košili; a že prý už všechny jsou takové, a že si pán musí koupit nové. Dobrá, pán tedy jde a koupí půl tuctu košil v prvním krámě, který se nahodí, s matnou vzpomínkou, že cosi nedávno kupoval. Je to zvláštní, myslí si, jak je teď zboží špatné. A tuhle jsou límce a kravaty, šaty a boty, mýdlo a tisíc věcí, které člověk musí mít, třeba byl vdovcem. Všechno se musí časem obnovovat; ale na starém člověku všechno hned jaksi zestará a zvětší, nebo bůhví co se s tím děje; věčně kupuje nové věci, ale stačí otevřít šatník: klátí se tam několik obnošených a zvadlých obleků, na kterých ani nepoznáš, kdys je dal šít. Ale jen když není potřeba se o nic starat: paní Johanka myslí na všechno.

Že teprve teď, po tolika letech, mu přišlo do hlavy, že je soustavně vykrádán, stalo se tak: dostal ráno pozvání, aby šel do jakési společnosti na banket. Bože, po léta nikde nebyl, jeho přátel je tak úzký kroužek, že neočekávané pozvání ho docela zmátlo; byl bez míry potěšen i postrašen. Začal především hledat, má-li nějakou dostatečně skvělou košili; vyndal všechny z prádelníku, ale nebylo jediné, která by nebyla roztřepaná na lemu rukávů nebo na náprsence. Zavolal Johanku a ptal se, nemá-li někde lepší kus prádla.

Paní Johanka polkla, mlčela chvíli a pak prohlásila ostře, že už si pán beztoho musí koupit nové, že ona nestačí spravovat, že už to jsou hotové pavučiny... Měl sice nejasné vědomí, že něco kupoval nedávno, ale nebyl si jist, i mlčel; a hned se začal strojit, aby je tedy šel koupit. A když už byl jednou v „dělání pořádku“, vytahal z kapes staré papíry, aby je schoval nebo

zahodil. A mezi nimi byl poslední účet za košile: zapláceno dne toho a toho. Před sedmi nedělemi. Před sedmi nedělemi půl tuctu nových košil. To byl celý jeho objev.

Nešel už nakupovat, ale coural po pokoji a přemítal. Díval se nazpět do tolika, tolika let samoty; od smrti jeho ženy mu Johanka hospodařila a nikdy, ani na okamžik mu nepřišlo podezření nebo nedůvěra; ale teď ho pronikla úzkost, že byl okrádán po celou tu dobu. Rozhlížel se kolem sebe; nemohl říci, co tady chybí, ale viděl najednou, jak je tu prázdná a pusto, a hleděl se rozpomenout, že kdysi tu bývalo víc věcí, víc důvěrností, více všeho... Pln nepokoje otevřel skříň, kde byly uloženy památky po jeho ženě: šaty, prádlo... Bylo tu několik chatrných kousků, ale dechla z nich celá minulost; bože, co všechno tu vlastně nebožka nechala? Kam se vše podělo?

Zavřel skříň a nutil se myslet na jiné věci; například na banket dnes večer. Ale ta minulá léta se vracela neústupně. Zdála se nyní opuštěnější, trpčí, ubožejší, než když je žil; byla najednou jakoby vypleněna, a vála z nich trýzeň nejpustší. Ba, býval v nich časem i spokojen, ukolébán, jako v dřímotě; ale teď zděšen viděl tu dřímotu člověka osamělého, kterému cizí ruce kradou i tu podušku pod hlavou; i zasteskl si rozryt bolestí prudší, než jakou kdy zažil ode dne... ode dne, kdy se navrátil z pohřbu. Připadal si náhle stár a zemdlen jako ten, ke komu byl život příliš krutý.

Než jedno mu nešlo do hlavy: proč by mi kradla mé věci? Co by s nimi dělala? Aha, vzpomněl si náhle se zlobným uspokojením. To je to! Má kdesi synovce, kterého má ráda bláznivou tetčí láskou; což jsem nemusel bezpočtukrát vyslechnout její tlachání o tomto výkvětu lidství? Počkejme, tuhle mi dokonce ukazovala jeho fotografii: kudrnaté vlasy, nos nahoru a jakýsi obzvláště drzý knírek; nicméně utírala si oči pýchou a pohnutím. Tedy tam, řekl si, putuje mé všechno! – Popadl ho hrozný vztek; běžel do kuchyně a křikl na Johanku cosi jako „zatracená bábo“ a zase utekl, nechávaje ji zděšeně vyvalovat slzivé, kulaté oči staré ovce.

Ostatek dne s ní nemluvil; vzdychala uraženě a bouchala vším, co jí přišlo do rukou, nechápajíc ani za mák, co se děje. Odpoledne podnikl revizi všech zásuvek a skříní; bylo to hrozně; upamatoval se na to i ono, co kdysi měl, na některé rodinné památky, které mu teď připadaly neobyčejně vzácné. Nebylo tu už nic, nic, nic z toho všeho. Jako po vyhoření. Bylo mu zrovna do pláče zlostí a opuštěností.

Seděl uprostřed vytahanych zásuvek, udýchán, umazán prachem, a držel v prstech jedinou relikvii, která zůstala: tatínkův váček na peníze, pokrytý korálky, dřevák na obou koncích. Kolik let musela takhle plnit, aby nic nevynechala! Byl zrovna bez sebe vztekem; kdyby mu teď přišla na oči, byl by ji udeřil do tváře. Co s ní udělám? říkal si rozechvěn. Vyhodím ji na

hodinu? Udám ji? Ale kdo mi zítra uvaří? Půjdu do hostince, rozhodl se; ale kdo mi ohřeje vodu a zatopí? Vší mocí zaháněl tyto starosti: rozmyslím si to zítra, ubezpečoval se, něco se najde; vždyť nejsem na ní závislý! Nicméně skličovalo ho to tíže, než si doznával; jen vědomí křivdy a nutného trestu ho okřídlovalo jakousi odvahou.

Když se zešeřilo, sebral se tak dalece, že šel do kuchyně a řekl Johance lhostejným hlasem: „Musíte jít tam a tam,” a nyní jí uložil jakési složité a dlouhé, málo pravděpodobné poslání, které prý musí hned vyřídít a které si byl velice pracně vymyslel. Paní Johanka neřekla nic a měla se k odchodu jako trpící oběť.

Konečně za ní zapadl zámek a on zůstal sám. S tlukoucím srdcem šel po špičkách ke kuchyni a váhal ještě, ruku na klice; padla na něj panika studu, cítil, že se nikdy neodhodlá otevřít její skříň; připadal si jako zloděj. Ale když už myslel, že toho nechá, přišlo to samo sebou: otevřel a vešel.

Kuchyně zrovna svítila čistotou. Tuhle je Johančina skříň; ale je zamčená a klíč nikde. Teď teprve se jak náleží zatvrdil ve svém úmyslu; hleděl vypáčit skříň kuchyňským nožem; rozedřel ji, ale neotevřel. Vytahal všechny zásuvky a hledal nějaký klíč; zkoušel všechny své vlastní klíče, aby konečně po půlhodinovém zuření shledal, že skříň není vůbec zamčena a že se otevírá háčkem na boty.

Krásně srovnáno, nažehlono leželo prádlo v přihrádkách. A hnedle navrchu jeho šest nových košil, ještě ovázaných modrou stuhou z krámu. V papírové krabici brož jeho ženy s temným ametystem; otcovy perleťové knoflíčky k manžetám; podobizna maminky na slonové kosti – bože, i tohle se jí hodilo? Vytahal ze skříně všechno; našel své punčochy a límce, kazetu mýdel, kartáčky na zuby, starou hedvábnou vestu, povlaky na polštáře, starou důstojnickou pistoli, kdecu, i zakouřenou a skutečně nepotřebnou jantarovou špičku. Byly to už jen trosky jeho garderoby; větší část se patrně dávno odstěhovala ke kudrnatému synovci. Zápal hněvu pominul, zbyla jen vyčítavá tesknota: Tedy tak je to... Johanko, Johanko, čím jsem si tohle od vás zasloužil!

Kus po kuse odnášel své věci do svého pokoje a rozložil je po stole; byla to důkladná výstava všeho možného. Co bylo Johančino, naházel v kuchyni zpátky do skříně; chtěl to dokonce pěkně srovnat, ale po jakýchsi pokusech od toho bezradně utekl, nechávaje skříň otevřenu jako po vyloupení. A pak se začal bát, že se Johanka navrátí a že na něm bude, aby s ní vážně promluvil... Ošklivilo se mu to tak, že se počal honem strojit. Zítra jí povím co proto, řekl si; dnes jí stačí, najde-li, že jsem na všechno přišel. – Vzal si jednu z nových košil; byla tuhá jako z papíru a živou mocí nemohl dosáhnout toho, aby zapjal límeček. A Johanka se vrátí každým okamžikem.

Vklouzl honem do staré košile nedbaje už, že je roztřepaná; a sotva dostrojen vytratil se jako zloděj a hodinu se potloukal v dešti po ulicích, než byl čas jíti na banket. Na večírku byl osamělý; pokusil se navázat důvěrně se starými známými, ale sám bůh ví, jak ta léta se nakladla mezi něj a lidi; hled'me, vždyť si sotva rozumíme! Ale neměl to nikomu ve zlém; postavil se stranou a usmíval se oslněn světlem a ruchem... až se v něm neznámo odkud zrodilo nové leknutí: jak to vypadám! Vždyť tuhle z košile mi visí nitě, tuhle mám skvrny na fraku, a jaké boty, můj bože! Byl by se propadl do země, hledal kde se ukrýt; ale odevšad září skvoucí náprsenky, ach, kudy se nenápadně ztratit? Báł se, kdyby udělal krok ke dveřím, že by se všechny zraky k němu naráz obrátily. Potil se rozpaky; tvářil se, jako by nepohnutě stál, a zatím pracoval chodidly, aby se po centimetrech nepozorovaně přisoupal ke dveřím. Jeden starý známy, božítku, kolega z gymnázia, se u něho zastavil: to ještě scházelo! Odpovídal mu zmateně, div ho neurazil; oddychl si, když zase osaměl a měřil svou vzdálenost ke dveřím. Konečně vyvázl ven a běžel domů; nebyla ještě půlnoc.

Cestou mu zas přišla do hlavy Johanka. Vzrušil se rychlou chůzí a sestavoval si v mysli, co jí řekne. S neobyčejnou lehkostí se v něm vázaly dlouhé, energické a důstojné věty, celý diskurs přísného soudu a konečné blahovůle. Ano, blahovůle, neboť nakonec jí odpustí. Nevyhodí ji na ulici. Johanka bude plakat a prosit, bude slibovat, že se polepší; vyslechne ji mlčky, nepohnutě, ale nakonec jí řekne vážně: Johanko, dávám vám příležitost napravit váš nevděk; buďte poctivá a věrná; víc na vás nechci. Jsem starý člověk a nechci být krutý.

Rozjařil se tím tak, že ani se nenadál, a už byl doma, už odemykal dveře. Johanka ještě svítila. Jen co maličko mrkl skrze záclonku do kuchyně, a hled'me! Co je to? Johanka rudá, opuchlá pláčem pobíhá po kuchyni a hází své věci do kufru. Užasl strašně. K čemu kufr? Šel do svého pokoje po špičkách, zmaten, stísněn, jako zařezán. Copak se Johanka stěhuje?

Tuhle jsou na stole všechny ty věci, které mu nakradla. Dotýkal se jich, neměl z nich už nejmenší radost. Aha, řekl si, Johanka našla, že jsem ji usvědčil ze zlodějství, a myslí si, že dostane výpověď na hodinu; proto už skládá. Dobrá, nechám ji při tom... do rána, ať je vytrestaná: teprve ráno s ní promluví. Ale snad... snad ještě teď přijde odprosit! Bude mně tu plakat; padne na kolena a kdesi cosi. Dobrá, Johanko, nechci být krutý; můžete zůstat.

Sedl si, ustrojen ve fraku, aby čekal. Bylo už ticho, nekonečné ticho v domě; slyšel z kuchyně každý Johančin krok, slyšel vzteklé bouchnutí víka, a ticho. Co je to? Vyskočil zděšen a naslouchal: dlouhé, hrozné zavytí, něco zrovna nelidského; nyní se to drobí v štěkot hysterického vzlyku; je slyšet úder kolen o podlahu a tenké sténání. Johanka pláče. Byl sice na něco připraven, ale tohohle se nenadál. Stál s tlukoucím srdcem a poslouchal, co se tam, za zdmi, v kuchyni děje. Nic, jen pláč. Teď se Johanka vzpamatuje a přijde prosit.

Přecházel po pokoji, aby zase nabyl pevnosti; ale Johanka nešla. Chvillemi postál a naslouchal; její pláč se táhl v neochabující, pravidelné jednotvárnosti jako vytí. Bylo mu úzko ze zoufalství tak strašného. Půjdu k ní, odhodlával se, a řeknu jí jenom: „Tak si to pamatujte, Johanko, a neplačte už; já na to zapomenu, budete-li hodná.”

Najednou prudké kroky, dveře praskají, ve veřejích pokoje stojí Johanka a vyje; strašno vidět její tvář naběhlou pláčem.

„Johanko,” vypravil ze sebe.

„To... to jsem si... vysloužila,” dere se z Johanky. „Místo uznání... Jako se zlodějkou... Taková hanba!”

„Ale Johanko!” vykřikl ustrašen, „vždyť jste mně vzala tohle všechno, vidíte to? Vzala jste to nebo ne?”

Ale Johanka neslyší. „Jak si to mám dát líbit... Taková hanba! Prohlížet mně skříň... jako... nějaké... cikánce! Takovou hanbu udělat mně, mně...! Tohle neměl milostpán dělat... Nemá právo... urážet... Toho bych se... do smrti... do smrti nenadála! Copak jsem zlodějka? Já, já že jsem nějaká zlodějka?” vykřikla ve vášnivé bolesti. „Jsem nějaká zlodějka? Já, z takové rodiny! To... to jsem nečekala a... nezasloužila!”

„Ale – Johanko,” řekl zchlazen, „mějte přece rozum: jak se tyhle věci dostaly do vaší skříně? Je to vaše nebo mé? Řekněte, osobo, je to vaše?”

„Já nic nechci slyšet,” vzlyká Johanka. „Kristepane, taková hanba!... Jako bych... cikánka byla!... Prohlížet mně skříň... A na hodinu,” vykřikla strašně rozčilená, „na hodinu jdu pryč! Ani do rána tu nezůstanu! Ne... ne...”

„Ale vždyť já,” namítal ustrašen, „vás nechci vyhnat. Zůstanete dál, Johanko. Co se stalo, nu, chraň bůh horšího... Vždyť jsem vám ani nic neřekl. Tak neplačte!”

„Vemte si jinou,” dusí se Johanka pláčem, „já tu nebudu ani do rána! Copak už je člověk... pes... aby si všechno dal líbit... Nebudu,” vyjekla zoufale, „kdybyste mně tisíce platil! Spíš na dlažbě přespím...”

„Ale proč, Johanko,” bránil se bezradně, „copak jsem vám ublížil? Tohle přec nemůžete zapřít...”

„Ne, neublížil,” křičí Johanka ještě zraněněji. „To není ublížit... prohlížet skříň... jako zlodějce! To nic není... To si mám nechat líbit... To mně ještě nikdo neudělal... takovou hanbu... Nejsem... nějaká poběhlíce,” zavyla křečovitým pláčem a náhle utekla praskajíc dveřmi.

Byl nesmírně zmaten. Tohle místo lítosti! Co se to děje? Krade jako straka, což o to, ale teď ji uráží, že to vím; nestydí se být zlodějkou, ale bolí ji jaksi ukrutně nedůtklivě, platí-li za ni... Je ta ženská blázen?

Ale ponenáhlu bylo mu jí víc a více líto. Tak vidíš, řekl si, každý má svou slabost, ale ničím ho neurazíš víc, než poznáš-li ji. Ach, jakou nesmírnou mravní citlivost chová člověk ve svých vinách! Ach, jak je bolestně a křehce útlý ve svých špatnostech! Dotkni se jeho skrytého zla; slyš pak, není-li to výkřik bolesti a urážky, který ti odpovídá! Copak nevidíš, že jda souditi viníka soudíš uraženého?

Z kuchyně bylo slyšet pláč tlumený peřinou. Chtěl vejít, ale bylo zamčeno; domlouval do dveří, huboval, chlácholil, avšak odpovídalo mu jen zavzlykání prudší a hlasitější. Vrátil se do svého pokoje, rozteskněn bezmocnou soustrastí. Tuhle leží ještě na stole nakradené věci, krásné nové košile, tolik prádla, památky, bůhví co vše. Hladil je prstem, ale jejich dotek byl smutný a opuštěný.

URAŽENY

Vojtěch tvrdě spal (byla listopadová noc, kdy je člověku dobře býti v posteli), když náhle někdo zaklepal holí na jeho okno. Spáči zbyl ještě okamžik, aby dosnil svůj sen, v němž ťukání hrálo jakousi roli rozhodující a zmatenou, a probudil se. A zase, zase! Spáč si přetáhl peřinu přes uši a odhodlával se nic neslyšet. Než znovu zabubnovala hůl na sklo prudkým a rozkazujícím způsobem. Vojtěch vyskočil z postele, otevřel okno a viděl dole na chodníku člověka s vyhrnutým límcem.

„Co tu chcete,” křikl, vkládaje do svého hlasu nejzuřivější mrzutost.

„Uvař mně trochu čaje,” odpovídal dole hlas chraptivě.

Spáč poznal svého bratra a konečně procitl. Surový chlad noci ho popadl za prsa. „Počkej,” hodil dolů, rozsvítil a začal se honem oblékat. Teprve mezi strojením ho napadlo, že už po dvě léta s bratrem nemluví, pohádav se o jakési dědictví. Náhle podivil se jeho příchodu tolik, že se zapomněl obouvat. Seděl se stěvicem v ruce a vrtěl hlavou. Proč jenom přišel? Patrně se mu něco přihodilo, pochopil konečně, i hodil na sebe šaty a vrhl se znovu k oknu. Bratr už nestál dole, byl až na rohu, odcházel; snad mu bylo čekání příliš dlouhé. Tu vyřítit se Vojtěch do chodby, otevřel dům a běžel za ním.

Bratr odcházel spěšným krokem neohlížeje se. „Karle,” volal Vojtěch v běhu; byl si jist, že ho bratr slyší, ale že se nechce zastavit ani zpomalit krok. I pustil se za ním úprkem a vykřikoval rozčilen: „Karle, co to děláš, Karle... Ale tak počkej!”

Karel šel rychle dál. Třesa se zimou, polooděn, vyjeven se Vojtěch zastavil. Teprve nyní cítil, že prší. Karel šel rovnou dál, najednou se obrátil a stejně rychle se vracel přímo k bratrovi.

Tu chvíli Vojtěch při živém bohu nevěděl, co mu říci. Dvě léta se spolu zlobili. Byl to umíněný člověk. Tady teď stojí, svítí očima a kouše se do rtů...

„Tedy ty mně nechceš dát čaj,” ozval se Karel temně a hněvivě.

„Ale s radostí,” vydechl Vojta úlevou. „Já jen chvilinku – – Pojd’ honem, hned ti uvařím.”

„Tak přece,” ustříhl Karel hořce.

„Ale bože,” sypal Vojtěch horlivě, „jaképak... Dávno jsi mohl přijít. Já hned, cokoliv – Chceš-li něco sníst – Já vždycky rád, jen řekni.”

„Děkuju, jen trochu čaje.”

„Mám slaninu, člověče, z Moravy, víš? Nebo vejce – – Vždyť ani nevím, kolik je hodin! Karle, to už je doba, co jsme se neviděli, vid’? Chtěl bys víno?”

„Nechci.”

„Jak chceš, jen řekni. No tak vidíš... Dej pozor, tady jsou stupně!”

„Já vím.”

Konečně ho tedy měl Vojtěch doma. Smál se, něco mlel, nabízel kdeco, omlouval se, „to víš, starý mládenec,” sháněl kouření a uprázdňoval židle, sotva pozoruje, že mluví sám; ale při tom všem tkvěla v něm bdělá, nepokojná, pátravá myšlenka: něco se s ním stalo.

Karel seděl zachmuřen a roztržit. Udělalo se tíživé ticho. „Něco se ti stalo?” vyhrkl Vojtěch.

„Nic.”

Vojtěch zavrtěl hlavou. Takhle bratra neznal. Bylo z něho cítit víno a holky. A je to přece ženatý člověk; má mladou ženu, mírnou jako ovce, hezkou a pokornou; po léta sedí doma, rozšafný autoritář, domostroj, vzor životní ekonomie; trochu tvrdý, metodický, přesný, sebe sama si nadmíru vážící muž. Byl kdysi velice nemocen; od té doby založil si život úžasné hygienický a pravidelný, jako by život sám stál za to, být denně a denně vykupován pořádkem a sebekázní. A nyní tu sedí, nasupen, mračně střízliv jako člověk, který se probouzí po prohýřené noci; tuhle sedí s výrazem nevýslovno jak napjatým a tvrdě, zle cosi překusuje. Vidíš přece, jak ukrutné je, co se v něm děje!

Byly tři hodiny zrána. Vojta se uhodil do čela. „Ten čaj, proboha,” vzpomněl si s ženskou horlivostí a hnál se do kuchyňky. Zima ho rozrážela. Zabalil se houní jako babka a vařil vodu nad modrým plamenem líhovým, tuze potěšen, že se může mechanicky zaměstnat. Chystal šálky a cukr, upokojoval se důvěrným cinkáním věcí; jen štěrbínou nahlédl do pokoje, a tam, hle, stojí bratr u otevřeného okna, jako by naslouchal hukotu vltavských jezů, šířemu a pevnému hlasu, ježž jako závoj obestírá sychravý šelest deště.

„Není ti zima?” staral se Vojtěch.

„Ne.”

V teskném napětí stál Vojta u dveří. Tuhle, na jedné straně, tichá a temná díрка, právě sdostatek oživená milým sípěním kahanu, ach, díрка přemilá, teplý doušek, radost být doma, líbeznost pohostiti někoho; a tuhle, na druhé straně, okno dokořán otevřené, naplněné velebným hlasem řeky a tmy, neboť snad noc sama valí se jezem Vltavy, že tak hučí; a v okně vysoký, vztyčený člověk, podivně cizí, podivně vzrušený: tvůj vlastní bratr, kterého nepoznáváš. Vojtěch stál na prahu jako na rozhraní dvou světů: svého světa intimního a bratrova cizího, neobyčejně jaksí velikého a strašného v této chvíli. Věděl, že do něho bude zasvěcen, že bratr mu přišel vlastně říci něco svrchovaně závažného; bál se toho, děsil se přímo, naslouchaje přitom s bdělou, mikrofonickou pozorností sípění kahanu a šířemu hučení řeky.

Mateřsky nese Vojta horký, rudý čaj na stůl a domlouvá se: „Řekni jen, chceš-li něco sníst.” A už tu je se slaninou a keksy, nutí do jídla, pobíhá; cele zženštlé jako lítostná tetka. Karel jen upil čaje a už, zdá se, zapomněl na svou žízeň. „Tak vidíš,” začal a umlkl. Sedí tu vrýváje tvář do dlaní a už zas nemyslí na to, že chtěl promluvit.

Najednou se vztyčil. „Poslechni, Vojto,” začal, „to jsem chtěl říci... Byla to hloupost s tím našim sporem. Prosím tě, nemysli si, že mně záleží na penězích. Snad sis to myslel. Mně je to jedno, ale není to pravda. Šlo jen o pořádek a pak... Mně na penězích nesejde ani tolik,” křikl vzrušen, luskaje prsty. „Ani tolik. A na ničem. Já se obejdu beze všeho.”

Vojtěch úplně zjhl. Zmíry pohnut propukl v ujišťování, že na to už dávno nemyslí, že chybili oba, a bůhví co ještě... Karel ho neposlouchal. „Tak už mlč,” řekl, „o tom já vůbec nechci mluvit. To je docela vedlejší. Chtěl jsem tě jenom – poprosit,” vypouštěl z úst jaksí váhavě, „abys něco obstaral. Vyříd' mé ženě, že jsem vystoupil z úřadu.”

„Proč, proč –,” užasl Vojtěch. „Ty se k ní nevrátíš?”

„Teď ještě nechci, rozumíš? a snad vůbec – – Na tom ostatně nezáleží. Vždyť může jít k rodičům, bude-li jí smutno. Já jenom chci mít pokoj. Musím něco začít, mám takový plán – – Ale na podrobnostech zatím nesejde. Hlavní věc je, že musím být sám, rozumíš?”

„Nic nerozumím. Co máš s úřadem?”

„Ale nic, hlouposti. To mně je tak jedno, co tam bylo nebo bude! Myslíš si, že mne to nějak trápí, co?”

„Co že tě trápí?”

„Ale nic. To je naprosto vedlejší. Na to už vůbec nemyslím. Naopak, jsem tomu rád, velice rád. Vojto,” obrátil se náhle tajemně, „prosím tě, řekni mně pravdu, ale upřímně: Myslíš si, že se k tomu hodím, abych byl úředníkem? Co myslíš?”

„N-n-nevím,” zajíkal se Vojtěch.

„Já chci říci, víš, znáš-li mne trochu od dřívějšího, myslíš, že mně to může stačit? že bych s tím mohl být spokojen? že nemám třeba právo nebo – – potřebu žít nějak docela jinak? Myslíš to opravdu?”

„Nemyslím,” řekl Vojtěch nerad a bez jistoty, snaže se jaksí jediným pohledem obsáhnout celý bratrův pravidelný, jasně omezený život; život, který mu někdy záviděl; život, o který se nikdy blíže nezajímal.

„Snad to tak, dejme tomu, vypadalo,” pokračoval Karel přemítavě. „Nebo to vlastně ve mně spalo. Víš, sám jsem to ani nevěděl, ale teď, Vojto, to vím dobře.”

„Co vlastně?”

„A načpak,” odkývl Karel rukou a zamyslel se.

Vojtěch chvíli čekal. „Poslechni, Karle,” začal, „tobě se něco stalo; máš vztek nebo bolest a – a něco si namlouváš. Řekni nejdřív, co se ti stalo. Snad se to dá napravit. Dokonce jistě. A že se nevrátíš k ženě a do úřadu, je vůbec nesmysl. To nemyslíš snad vážně a – slyšíš?”

Karel vstal a zasmál se. „Tak už dost,” řekl a jal se přecházet po pokoji. Teprve teď se rozhlédl, postál před obrazy, uvědomil si stojící věci – „Vojtěše, chudáčku,” ozval se výsměšně, „tak tady ty bydlíš? A sám? A máš tu dost místa pro celý život, pro celý život? Hleď, kdyby ses takhle oženil! Tak jako já! Vzal si hodnou ženu. Aby ti sloužila jako tyranskému dítěti. Abys byl jejím chlapečkem, protože se bojí porodu a nemá děti. Abys měl hnízdo s polštáři – – tak jako já! Člověče, vždyť ty nevíš, co je štěstí!”

„Křivdíš své ženě,” namítal Vojta tiše.

„Ba křivdím,” opáčil Karel. „A víc než to: omrzela se mi. Mám jí až potud. Můžeš jí to říci, ale řekni jí také, že vím, jak jí křivdím. Řekni jí, že byla vzornou ženou úředníka. Ó bože, vždyť je to zrovna zločin! Představ si, jistě mne čekala dnes večer! celý večer topí, dívá se na teploměr, vystrojí stůl a čeká; považ. že dosud nic netuší! Ještě teď čeká, hrozí se, sedí na posteli a nemůže pochopit... Až ráno přijdeš ty a řekneš: Paní, váš manžel utekl.”

„To neřeknu!”

„Řekneš: Utekl, protože se zhnusil sám sobě; strašně ho omrzelo vše, co sám na sobě znal. Považte, paní, najednou v sobě našel neznámou duši, horší jakousi, vztekrou, prapodivnou, a chce s ní něco začít. Nemůže už s vámi spát, protože váš manžel byl někdo docela jiný; byl to domácí idiot, který pil ohřáté pivo a kterého jste milovala! Tak jí to řekni, Vojtěše, rozumíš? Řekni jí, paní, vždyť on nenávidí ohřáté pivo, vás samotnou nenávidí, protože včera pil ledové víno a hořící a byl vám nevěrný; našel si jednu nevěstku a vrátí se k ní – Ach, člověče,” přešel Karel najednou ze slavnostního diktování v palčivý polohlas, „to ti je strašné u toho děvčete, kdybys viděl tu bídu! Kristepane, to jsou poměry! Měla nohy promočené a studené jako led, vůbec se nedají zahřát; musím se tam ještě vrátit kvůli té bídě. Kdybys viděl, jak bydlí! To se nedá spravit almužnou, víš, propije všechno, ale někdo by měl u ní být –”

„Karle,” řekl Vojta chraptivě.

„Počkej, nemluv,” bránil se Karel. „To není jen tohle. To je dokonce jen vedlejší věc, na ženské jsem zpočátku ani nemyslel. Ale řekni, Vojto, řekni, může-li se člověk vrátit mezi ty polštáře a lambrekyny, když viděl takovou bídu. Vždyť to, Vojto, u nás znáš; dusil bych se v tom, hanbou i hnusem. Tomu přec má žena nemůže rozumět. Já vím, že je hodná; mlč, prosím tě, aspoň o tom. S tím jsem vůbec začínat nechtěl; to je jen příklad, a stalo se to až po tom.”

„Po čem?”

„Po tom, když jsem se rozhodl. Počkej, vždyť ty ještě nic nevíš. To všechno začalo docela jinak, to začalo... když jsem ještě byl úředníkem. Zkrátka, zkrátka v úřadě byl rámus – A já,” uhodil Karel hrozně vzrušen dlaní do stolu, „já jsem byl v právu, a dost!”

„Jaký rámus?” zvídal Vojta pozorně.

„Ale nic, hlouposti. To naprosto nestojí za řeč. Jen takový podnět, víš? Ale člověk se cítí jako zašlápnutý a nemůže, nemůže se bránit. Jako bys byl hadr. Tak jsem zůstal v úřadě a hledal jsem v aktech a knihách a vidíš, ukázalo se, že jsem očividně v právu; někdo jiný udělal chybu, ale kdo? Je to až divné, jak teď je mi to jedno; ale v tu chvíli jsem se svíjel jako červ a umínil jsem si, že se zabiju.”

„Karle,” vykřikl Vojtěch.

„Ty, ty mlč,” kázal Karel jako opilý, napřahuje proti němu třesoucí se prst, „ty jsi také takový. Celý večer jsem běhal po ulicích, nechtěl jsem už jít domů; zavrhl jsem se. Byl jsem unaven a měl jsem jenom žízeň opít se; našel jsem jednu vinárnu, víš, takovou hanebnou; nikdy jsem nic podobného neviděl, hudba a děvčata, a tolik špíny, úžasně. Nevím už, kdo tam se mnou seděl; jedna měla strašně bolavé prsty, slézaly jí nehty; snad je to taková příjice, nevíš?”

„Proč se ptáš?”

„Protože pila pořád z mé sklenice, nemohl jsem jí v tom bránit; ale to už je jedno. Pak tam byl jeden, s tím jsem mluvil po celý večer; nevím, kdo to byl. Zdálo se mně, že ti všichni tam přišli tak jako já, hosté i holky, všichni; že se snad také chtějí zabít, protože jsou nešťastní, a proto si sem zašli. Zdálo se mně, že mám s nimi něco společného, ale v jiném, hlubším smyslu než například s kolegy v úřadě; že bych já třeba měl najednou prodávat sirky a být všivý a starý místo toho sirkáře; nebo že by měly také mně bolestně slézat nehty, že bych se i já měl prostituovat nebo měl v noci krást, jako to dělají oni. Představ si, Vojto, třeba tuhle myšlenku: napadlo mne, že zatímco tam sedím, se udělal venku konec světa a že nezůstalo nic než ta vinárna a lidé v ní; nevěstky, harfenice, zloději, opilci a nemocní, a to že teď je lidstvo. Že už nejsou kostely, ani paláce, ani filozofie nebo umění, ani sláva, ani státy, nýbrž jen těch dvacet vyvržených. Dovedeš si to představit?“

„Jen povídej dál.“

„No, nic dál. Myslil jsem jen, co bych v takovém případě dělal. Co bych, například, dělal se svými akty, se svým titulem a svými moudrostmi? Vždyť bych, člověče, s tím vším ani nemohl nikoho z nich potěšit, ani názorně představovat výtečnost nebo zavržení člověka. Nedalo by to příklad a obraz ničeho; kdybych na harfu hrál nebo plakal, bylo by to stokrát a tisíckrát lepší, rozumíš?“

„Ano.“

„Vidíš, Vojto, proto jsem k tobě šel, že ty tomu jistě budeš rozumět. To mně úplně objasnilo můj život. Žil jsem nepotřebně. Ani mně, ani mně to k ničemu nebylo. Snad to bylo užitečné, třeba pro stát; ale vždyť stát je jen něco formálního – Stát je třeba daň z vína, ale není ani víno, ani vinárna, ani prašivý opilec, ani nemocná sklepnice; tohle jsou fakta, rozumíš? Člověk musí jít za fakty, a ne jenom předpisovat – Zkrátka, zhnusilo se mi to rázem. Vždyť, Vojto, úředník je člověk, který poslouchá a nutí lidi, aby poslouchali, a to je všechno, co dělá; a vyšší úředník, jako jsem byl já, už vůbec neví, jsou-li lidé nemocní nebo jací. Nemoc, bída a hnusnost se musí vidět; jinak nic nevíš. Ale kdybys to jen viděl a pořád se díval, a třeba nic víc, už tím uděláš jakousi velkou službu v lidstvu; jsi z toho nešťastný, bláznivý a nemocný, a to je mnoho, daleko víc, než když sedíš zdravý a šťastný v polštářích. Tak je to.“

Tu chvíli bylo Vojtěchovi neskonale příjemno poslouchat. Celý zabalen, s koleny pod bradou, skrčen ve vlnáku, byl jako dítě, jež se okouzluje hlasem a gesty stejně jako slovy vypravujícího. „Tak dál,” žádal.

„Dál,” přemýšlel Karel, „co pak bylo dál? Když jsem se rozhodl, že už do úřadu nikdy nepůjdu, udělalo se mi nesmírně lehký; to už mě přešlo, že bych se chtěl zabít. Naopak, viděl

jsem, že teprve začnu, že to je počátek života. To ti je úžasný pocit, nikdy mně tak krásně nebylo. Chodil jsem zase po městě, nemyslel jsem vůbec na to, co budu dělat, ale všude kolem, i za stěnami domů jsem cítil něco naprosto nového. A právě z toho, že mně bylo tak krásně, jsem poznal, že jsem přišel na něco velkolepého a správného. Jistě, Vojto, vnuknutí je největší štěstí. To se nedá ani vyslovit, je to asi tak, jako bys mluvil s bohem, nebo jako by tvou myšlenku myslel současně celý svět, země i hvězdy a celé lidstvo, i minulé. Takové je to štěstí. Potom mne potkalo to děvče a pozvalo mne; šel jsem, abych zkusil, může-li to úžasné, to nadlidsky krásné vytrvat i v takové – – takové hrůze. A Vojto, věřil bys? Byl jsem čím dál tím volnější. Když jsem viděl její bídu, bylo to, jako by mně rostla křídla. Kdybych dnes viděl všechnu bídu a strašnost světa, byl bych ještě šťastnější a jistější sebou. Musím ještě nesmírně mnoho poznat, protože to člověka osvobozuje. Ty spíš?”

„Nespím.”

„Čím víc bídy člověk uvidí, tím víc má se světem společného. Já jsem našel cit společenství: není to vůbec soustrast, je to osvícení a vytržení; není to lítost, ale nadšení. Ty sám –” (tak kázal stoje, s rukou napřaženou; opilost, dříve překonaná vzrušením, ho uchvacovala stále mocněji) – „ty sám pak vidíš každou bolest a objevuješ každou zvrhlost a nemoc, a cítíš, že je tvá vlastní. Ty sám jsi chudý a bídný, zloděj a nevěstka, opilec a zoufalec; ty jsi, co vidíš. A tu žízniš jen po tom, abys nesl všechnu bídu a každou nemoc, všechno zavržení abys vzal na sebe; dychtíš a prahneš po tom, aby ses ukojil. Nedáš almužny chudému, protože staré křivdy nevyrovnáš; ale sám budeš chudý, ty sám musíš být stejně chudý, aby ses vyrovnal. Musíš být nemocen, opilý, štvaný, uražený, zablácený a zvrhlý. Musíš dojít vrcholu. Musíš dojít toho nejdokonalejšího vrcholu. Dosti, dosti jsi uměl, zapomeň na vše; nyní se musíš učit. Ale Vojto,” obrátil se náhle neobyčejně mile, „vid’, tobě se chce spát?”

„Ne, skutečně ne,” ujišťoval Vojtěch horlivě.

„Jdi si lehnout, já musím něco napsat. Spi, prosím tě, překážel bys mi.”

„Ne, Karle,” prosil Vojtěch, „já nebudu spát; piš si, já si jen tak lehnu, abych ti nepřekážel; ale potom ti něco řeknu.”

„Nu dobře, jen spi,” opakoval Karel, sedl si ke stolu a složil hlavu do dlaní.

Tiše natažen v posteli přemýšlel Vojtěch, co řekne bratrovi. Byl zmaten a rozlícen; hledal nějaká obzvláště láskyplná slova, podobná zářícím pohledům. Slova pozorná, jakými mluvíme k nemocnému. Něco, čím by ho potěšil a odměnil.

Polozamčenýma očima se díval na bratra. Je skloněn nad stolem, jako by studoval. Vždycky se učil tak těžce a tvrdošíjně. Vždycky míval vášnivé záliby, které přemáhal učením.

Byl tak ctižádostivý a prudký. Mladý piják, který jednoho dne přestal vůbec pít, protože si to umínil. Nebo si umínil vstávat v pět hodin ráno. Vstával a učil se, zatímco Vojta chrněl ve svém pelíšku, rozkošnický a tepla chtivý jako kočka. „Vojto, Vojto, vstávej, už je sedm.” Vojta nic, jako by neslyšel; ale zatím slyší šustit péro po papíře, a je mu jaksi blaze, že někdo žije tak blízko něho. Za nic na světě by neotevřel oči. Nechce si přetrhnout sen; ale to vlastně není sen (usmíval se Vojtěch), to se mně opravdu stalo, když jsem byl snad v kvartě: kluci ze septimy, Karlovi spolužáci, mne zavedli do vinárny, počkej, Kislingr to byl a Dostálek, ten už zemřel... Tu slyší Vojtěch zpívat harfenici: „A já jsem Esmeralda, jihu věrná dcera, Esmeralda, Esmeralda – —” Líbí se mu to, ale má strach, že ho vyženou; dělá se maličký, aby ho nikdo neviděl. Schovává se za stolem a jen se dívá na tu slečnu, co roznáší víno. Teď, s pažemi vzhůru, si rovná vlasy a prozpěvuje; teď s kýmsi mluví, skloněna k jeho tváři, klečíc jedním kolenem na židli, hle, rudý podvazek pod kolenem druhým; Vojta neví kam s očima, stydí se za ně, žárlí a dívá se – – A teď mne vidí, panebože! Jde přímo k němu, trochu se kolébajíc; položila se přes celý stůl, hledí na něj blízoučko divnými paprskujícími zorníčkami, bzučí písničku o lásce a tiše, laskavě se směje; Vojta cítí její vlahý dech na rtech a je mu do pláce hanbou a láskou. Chtěl by něco říci, ale neví co; také ona neví, a proto jen šeptá písničku o lásce a dívá se mu do očí přebližkým, jasným pohledem. Co na mně chtěla? Proč nic neřekla? Vždyť už tu nejsou hoši, ale sedí tu Karel, píše na archovém papíře a praví: nyní se musíš učit. Než Vojta dělá, jako by neslyšel; uč se co chceš, myslí si, ale mne teď nech spát.

Když se Vojtěch probudil, byl bílý den; užasl, že leží v posteli polooblečen, rozpomněl se trochu a hledal Karla. Karel ležel na pohovce a spal; měl tváře povadlé, až k bolesti unavené, a vypadal stár. Tu Vojtěch tichounce, aby ho neprobudil, hledal, co to včera psal. Našel dopis v zavřené obálce, i roztrhl obálku a četl:

„Pane ministře,
pro chorobu vzdávám se svého úřadu a žádám o propuštění bez penze.

N. N., bývalý rada”

Vojtěch zavrtěl hlavou a hledal dále. V koši na papír bylo několik zmačkaných a přeškrtnutých a roztrhaných archů, i rozbalil je a četl:

„Vážený pane!

Srovnejte, prosím, akt, který mně byl včera odňat, s přílohou B3 ve svazku M-XXIII s diktátem ministra tamtéž a s kopií dopisu ze 17. IX. tamtéž, aby se zjistilo, že chybné rozhodnutí se nestalo mou vinou, nýbrž že jsem dostal špatný materiál z protokolu. Nahlédnete sám přes své mládí, že ministr mne neprávem”

Zde byl dopis přetržen s patrnou zuřivostí a zmačkán. Další arch měl podle všeho nésti začátek nějakého pojednání; stálo tam pouze:

„Chceš-li se státí filozofem, musíš”

I tento arch byl zmačkán a roztržen, snad po dlouhém bdění.

Vojtěch pečlivě složil ubohé papíry a s trnoucím hořem lítosti se zahleděl na spícího bratra. Vidíš, je už šedivý na skráních; opuchl pod očima a zdá se chorý. Vojtěch ho pozoroval se zamyšlenou pozorností; pak se potichu dostrojil, zamkl za sebou a běžel do bratrova úřadu.

Měl tam známé, i bylo mu snadno zvědět, co se včera stalo. Odpoledne přihnál se do oddělení ministr zrovna bez sebe zlostí. To je ničemnost, volal hned ve dveřích; kdo tohle udělal, je buď blázen, nebo nepoctivec. To sice neřekl výslovně, ale naznačil to ještě hůře. A kdo prý tohle udělal? křičel mávaje nějakým konceptem. Všechno se třáslo strachem; tu řekl Karel: „To je můj akt,” a chtěl se hájit. „Mlčte, pane,” křikl ministr, roztrhl akt a hodil jej na stůl nejmladšímu úředníku v oddělení, svému oblíbenci: „Opravte to, pane!” A práskl za sebou dveřmi. Všichni zůstali jako ztuhlí. Karel, bledý a napohled mechanický jako loutka, zavřel svůj stůl a beze slova odešel. V pět hodin se vrátil a pracoval, zatímco všichni šli domů.

Nikdo ostatně nevěřil, že by se dopustil nějaké chyby; než on nechtěl s nikým mluvit. – Tu tedy Vojtěch skoro mocí pro nikl k ministrovi, muži hroznému a výbušnému; a po půlhodině se objevil ve dveřích, rudy, vyčerpaný, ale s očima vítěznýma; dokonce sám ministr ho doprovázel až do dveří, aby mu ještě jednou potrásl rukou. Vojtěch letěl domů; našel Karla sedícího mračně na pohovce, chabého únavou a opoutaného nějakým kruhem myšlenek.

„Karle,” hlásal Vojtěch triumfálně, „máš jít k svému ministrovi.”

„Nepůjdu,” řekl Karel roztržitě.

„Půjdeš, protože – – protože se ti chce omluvit; tuze tě prosí, abys přišel, aby ti vyslovil svou lítost a – – důvěru. A svou vážnost,” vzpomínal Vojtěch honem na slova předem přichystaná.

„Proč jsi tam chodil,” mluvil Karel s jakousi tíhou. „Vždyť je to zbytečné, nechci to a – chci mít pokoj, Vojto. Mně je tak lépe. Nech mne už, prosím tě. Mně jde teď o věci nesmírně vážnější...”

Bylo neladné ticho. Vojtěch si v zoufalství hryzl nehty. „A co tedy, řekni, budeš opravdu dělat?” ptal se konečně.

„Nevím,” řekl Karel s nechutí a jal se přecházeti po pokoji.

Někdo zazvonil. Byl to šofér. „Pan ministr posílá svůj vůz pro pana radu,” hlásil ve dveřích.

Karel sebou trhl; podezřívavě pátral v očích bratrových, není-li to snad smluvená hra; viděl však jen naivní překvapení.

Tu ho zaplavilo něco absurdně citového, pohnutí, jímž člověka neočekávaně přemáhají vlídné maličkosti. Slzy mu vstoupily do očí; zarděl se a obrátil se k oknu. Zrovna před oknem svítila karosérie krásného vozu.

„Nu tož,” řekl váhavě, „pojedu.”

Začal náhle velmi spěchat; i Vojtěch mu pomáhal se složitým a zmateným spěchem, že měli sotva čas si říci sbohem.

Když Vojtěch přistoupil k oknu, byla už ulice prázdná; a protože mu bylo pusto a teskno, šel ohlásit Karlově ženě, že se její muž vrátí.

TRIBUNÁL

V malé staniční budově konal se soud. Přivedli člověka, kterého chytli v okamžiku, kdy dobíjel raněného. Byl ještě mlád, sinalý, zbrocený potem hrůzy; ze rtů rozbitých ranou pažby mu stékala krev, kterou rozmazával po tváři úžasně potřísněnými, až na kost odřenými rukama. Byl k zvracení strašný; třásl se na celém těle, špinavý, podlý a ubohý až do nelidství.

Předsedající důstojník mu kladl otázky. Člověk neodpovídal. Neřekl ani svého jména. Těkal jen očima v šílenosti úděsu a zášti. Pak vypovídali vojáci, hlučně, se mstivou chutí. Případ byl ostatně jasný: dorazil vojáka raněného a stahoval mu náramek s hodinkami. Předsedající bubnoval prsty na stůl, na němž ještě včera klapal Morseův aparát; nebylo dále nač se tázat. „Na základě stanného práva,” řekl tedy, „odsuzuji toho člověka k zastřelení. Odved'te ho!” – Člověk nechápal ani slova; nechal se odvádět potahuje a utíral si rty krvavými rukama. Bylo po soudu.

Předsedající důstojník odepjal šavli a šel se vydýchat před staničku. Byla měsíční noc. Jako by všechno ustrnulo v mramorovém světle. Bílá silnice, bílé stromy, světlé louky do nedohledna. Průsvitná bělost, křišťálový stesk, nesmírné a trnouce napětí. Do nedohledna. Do nedohledna trnouce a světlé mlčení. Světlá, mrtvá, mrazivě pokojná noc. Ani hvězdy nesvítí, není nic, co by ti pokynulo; není nic; není nic než mrazivé oslnění.

Důstojník sklonil hlavu. Z nádražní čekárny je slyšet chrápání spících vojáků. To sama tma se ohražuje zdravým a teplým chrápáním proti velebnosti měsíční noci; ozývá se, aby

přemohla úzkost. Ale tam někde vzadu za kolejemi je domek, kde zavřeli odsouzence, kde je tma i ticho; jen štěrbinou tam vniká strašné světlo měsíce.

Jak se potil, jak se potil úzkostí! Nyní si důstojník vzpomíná, že nespustil očí z jeho čela. Zničehonic vyhrkne, vytryskne krůpěj potu a čile stéká; a zas a zase nová. Bylo to, jako by to čelo plakalo.

Ach, což všechno zmrtevělo pod chladnou jinovatkou světla? Nepohne se nikde zvíře, nerazí si krtek cestu v trávě, nezapípně ptáče na důkaz, že žije? Jsou věci jen přízraky a není nic než nezemský svit a ten osamělý člověk, který se zachvívá mrazením světla?

A náhle se ozval širý a veliký hlas, jako by promluvilo světlo měsíční: „Není zákona.”

Důstojník ustrnul. Kdo to mluví, kdo může mluvit, že není zákona? Slyš, my všichni zde stojíme před zákonem; jsme obklopeni zákonem tak jak čarou obzoru. Což bychom mohli něco dělat, kdybychom nemuseli? Jak bych udržel svých třicet vojáků, jak bych jim mohl poroučet, kdyby nebylo zákona? Kam bych nyní šel, kdyby nebylo zákona? Nebylo by spravedlnosti; nebylo by ani člověka bez zákona; nebylo by ničeho, a svět by se sesul!

Tu odpověděl klidný hlas, mluvící měsíčním světlem: „Není spravedlnosti.”

Jakže, namítal důstojník roztrpčen, jak můžeš říci, že není spravedlnosti! Odsoudil jsem ho, protože zabíjel raněného; jednal jsem ve jménu zákona. A kdyby nebylo zákona, jednal bych podle svědomí, skolil bych ho na místě; mohl jsem mu rozbit hlavu pistolí, a mé svědomí by bylo klidné.

Tu promluvil nekonečný hlas: „Není svědomí!”

Předseda tribunálu se vztyčil, aby čelil strašnému hlasu. Pohled na perón, namítal vášnivě, leží tam tři ubití vojáci. Tři mladí muži, kteří ráno žili. Smáli se ráno a mluvili hrubými, veselými hlasy, jako by si hráli. Tu zapláčeš a rozlítíš se, lítý a šílený budeš spravedlností a svědomím; tu budeš bít a soudit z hněvu i lítosti, a jsi-li bůh, nebudeš moci jinak, nebudeš moci jinak než dát člověku za pravdu.

Hlas mluvící svitem měsíce mlčel. Osamělý člověk se obrátil přímo k nebi, jež bylo jako mléčná bář naplněná strnulým světlem. A tu řekl hlas: „Není boha.”

Člověk se zachvěl a zhrozil. Snad teď nejmenší travička, prach na cestě, snad bílý kámen, snad samy krůpěje odsouzencovy krve, které tuto schnou na zápraží, se rázem pozvednou proti nebi a vykřiknou na protest; budou hájiti boha, vášnivě ho potvrdí, aspoň se ozvou! aspoň se zděsí! Ticho, smrtelné ticho; jen jeden ze spících vojáků tam vzadu mluví ze sna; nic se nepohnulo. Bez konce daleko trne kraj mlčením vesmíru.

A což já, děsí se člověk, což ani ve mně se neozve hlas, který by odpověděl? Nic mně nedá znamení? Nic, nikdo mi nepomůže?

Tu zahlučel někdo mezi vojáky, někdo se těžce probouzí; je půlnoc, směna stráže; bruče, kašlají, zvoně řemením vychází vojáček na stráž.

Důstojník se vytrhl a obrátil; v chodbě pozdravilo blikavé světlo lucerny, teplé, tučné, důvěrné, i chopil se svítilny jako družky a šel s ní na perón. Tu hned u kolejí tři mrtvá těla; tři ubití vojáci; nic. Měsíční světlo je pokryto jíním nezemské lhostejnosti.

Před prkennými vraty kůlny přechází vojáček. Deset kroků, deset kroků; při obratu břitce zasvítí bajonet. Písek perónu, koleje, bílá kostka kůlny, všechno bílé, oslňující, nezemské, přízračné. Není nic. Není vůbec nic. Je jen vesmír.

Důstojník se pomalu vrací do kanceláře, kde soudil, uléhá na pohovku a postaví si k hlavám na stůl ubohou nádražní lucerničku; žlutý plamínek oleje se chvěje, krčí, hřeje se sám na sobě, a člověk na pohovce z něho neodvrací pohledu, až se mu oči rozplácí, až usíná smutkem a únavou.